

Masteroppgave i sosiologi

Universitetet i Oslo

2006

av Preben Z Møller

Tittel:

**Pen søker trygg - en kvalitativ undersøkelse av kvinners
handlingsbidrag i produksjonen og reproduksjonen av destruktive
maskulinitetsidealer.**

Takk til **Øystein Gullvåg Holter** og **Jørgen Lorentzen** som ga av sin tid,
og veiledet meg gjennom oppgaven.

Sammendrag

Oppgaven undersøker hvordan kvinner kan bidra i produksjonen og reproduksjonen av destruktive maskulinitetsformer. Oppgaven opererer med begrepet ”giftig maskulinitet”, men isolerer de destruktive elementene som vil kunne overleve i en moderne destruktivitet løsrevet fra forestillinger om ”foreldet/umoderne” maskulinitet eller voldelig/syk maskulinitet. Slik fokuserer oppgaven på produksjon og reproduksjonen av giftige elementer som kan overleve blant idealene til den moderne mannen i ”all sin vellykkethet”, og som kanskje vil gjelde et flertall av menn. Denne maskuline giften kan på den enkleste måten defineres som et ideal som forfekter en evne til sosioøkonomisk dominans over kvinner og andre menn. Oppgaven anlegger et systemisk perspektiv på kjønn, hvor det antas at kjønnsidealiser produseres og reproduseres i et samspill mellom kjønn. Tidligere studier har vist hvordan kvinner fremdeles har en tendens til å velge menn som er sosioøkonomisk dominerende i forhold til dem selv, også når de selv er i en maktposisjon. Det finnes på den annen side lite forskning på hvordan denne kjønnsutvekslingen foregår i det mikroiinteraksjonistiske, eller hvordan det oppleves og forstås av kjønnene selv, i fenomenologien. Oppgaven har et mikroiinteraksjonistisk og fenomenologisk fokus hvor kvinners og menns opplevelser av fenomenet belyses og analyseres.

Hovedfunnet kan karakteriseres som et mikrofundamentalt kjønnssystem hvor en kvinnelig trygghetssøken eksisterer. ”Trygghet” virker å være et av sikkert flere omdreiningspunkt for kjønn, hvor kvinner tydelig er ute etter ”trygge” menn, og mannen er klar over dette. Oppgaven analyserer hva som legges i begrepet og hva ”trygghet” synes å forutsette, samt hvilke konsekvenser dette vil ha i form av hvilke type parforhold det legges til rette for. Videre ser det ut til at ”trygghet” oppfattes på ulike måter for kvinner og menn, hvor det for kvinner så og si utelukkende er noe positivt, mens for menn så kan kvinnelig trygghetssøken ha en bakside. Oppgaven analyserer også hva som kan være denne baksiden, og sonderer hva som kan virke å være en grunnleggende uforenlighet mellom verdiene ”trygghet” og ”frihet”; at det kan finnes undertrykkende elementer i et krav om være ”trygg”. Oppgaven konkluderer med en hypotese om at kvinnelig trygghetssøken kan være en bidragsyter i produksjonen og reproduksjonen av destruktive elementer i maskulinitet, og at i et kjønnssystem hvor destruktiv maskulinitet finnes, vil sannsynligvis også destruktiv feminitet finnes.

1.0 Innledning.

1.1 Giftighet i det vellykkede s 2.

1.2 Instrumentalitet s 8.

1.3 Mannsidealer og kriterier ved kvinnelig makevalg s 10.

1.4 Problemstilling s 13.

2.0 Metode.

2.1 Eksplorerende og hypotesegenererende metode s 13.

2.2 Mikrointeraksjonistisk og fenomenologisk fokus s 19.

2.3 ”Trygghet” som empiri s 21.

3.0 Trygghetens makrososiologi og kulturelle representasjoner (s 25).

4.0 Trygghetens fenomenologi.

4.1 Pen søker trygg s 32.

4.2 Trygg i seg. For meg s 33.

4.3 Å gjøre trygghet s 38.

5.0 Å gjøre trygghet.

5.1 Trygghetens innside og utside s 42.

5.2 Trygghet og selvkontroll s 45.

6.0 Trygghetens materialitet.

6.1 Arbeid, fysikk/utseende og alder s 47.

6.2 Trygghet og mannens arbeid s 48.

6.3 Trygghet og mannens fysikk s 52.

6.4 Trygghet og mannens alder s 55.

6.5 Intensjonalitet og dobbelthet s 57.

7.0 Førforståelse i kjønnsforskning.

7.1 Kvinnen som ornament s 62.

7.2 Kjønnsmaktlogikk s 63.

7.3 Kjønnsmaktperspektiv s 66.

8.0 Kjønn som system.

8.1 Relasjonelle konsekvenser s 68.

8.2 Trygghet og frihet s 70.

8.3 Frihet og fremmedgjøring s 74.

8.4 Kvinnelig trygghetsøkens mulige implikasjoner s 78.

Referanser s 80.

Denne oppgaven har ikke som mål å forklare årsakene til sosioøkonomisk skjevhet mellom kjønnene. Den prøver å forstå en maskulinitet som fremdeles synes å kreve sosioøkonomisk dominans, til tross for at denne maskuliniteten er befolket av en generasjon menn som er vokst opp i et klima hvor likestilling har vært et overordnet og nærmest alltid tilstedeværende ideal. Dette er min generasjon, og jeg ble født i 1975, det internasjonale kvinneåret. I min oppvekst var svaret at gutter skulle være som jenter. Hvis du var for guttete fikk en ikke kjæreste, og hvis du brukte anabole steroider ble du impotent, fint illustrert av plakaten som hang inne i klasserommet på barneskolen min. Et bilde av en muskuløs overkropp som dekket underlivet sitt med hendene sine. Muskler av sykелighet. Det er vanskelig å sette ord på fordi det er så lenge siden, men det var noe om å være snill; å ikke tøffe seg. Penger hadde spesielt lite å si, og på skolen ble det alltid snakket om det inni. Alle er like inni.

Dette prosjektet vokste frem i hodet mitt kanskje ut ifra en blanding av disse minnene, uformelle samtaler med guttevenner og kolleger og en følelse av at akkurat min generasjon vokste opp når likestillingspendelen var i sitt ytterste. At vi gutter kanskje hadde blitt lurt. Eller at vi alle hadde blitt lurt? Var det som blivende mann ikke nok å være snill inni likevel? Det var noe vondt og farlig inni menn, og dette var noe som var feil, inni enkelte menn. Det var slik man ikke skulle være, fordi alle er like innvendig. Dette vonde og farlige var noe som skjedde når menn var sammen uten jenter. Men det eneste jeg husker var at ganske mye av det jeg gjorde, gjorde jeg fordi jeg trodde at det var slik jentene og kvinnene ville at gutter skulle være. Etter hvert som jeg vokste opp så foretrakk jenter gutter som ikke var så snille, men som var pene og tøffe, og deretter tilbake til gutter som var pene og snille igjen, og selv om det en stund så ut som om frøken faktisk hadde rett, virker det som om det er noe mer også nå. Det å være snill er liksom ikke nok. Noen år senere sitter jeg på en annen skole. Året er 2004, og jeg studerer sosiologi ved universitetet i Oslo. Gjennom kurset "likestilling i et samfunnsvitenskaplig perspektiv" får jeg igjen inntrykk av at det er noe vondt inni menn, og dette vonde og farlige er noe som er mellom menn når jenter ikke er der. Siden dette var høyere utdanning, opererte man også med begreper som "samfunnet", "markedsmekanismer", og "patriarkatet". Noe som styres av, og befolkes av menn. Fremdeles tenker jeg at meste av det jeg har gjort har jeg gjort for jenter, som nå har blitt kvinner, men når jeg leser meg gjennom kjønnsforskningen står det lite og ingenting om hva kvinner gjør som premissleverandør for maskulinitet. Maskulinitet er tilsynelatende noe som konstrueres, formes og rekonstrueres i et sosialt rom uten kvinner. Hva hvis man prøver å bidra litt til forståelsen av det som ofte oppfattes som det vonde og farlige inni menn ved å se på kvinner

som aktører på lik linje med mannen? Skjevheten mellom kjønnene eksisterer, men jeg tror at for å kunne forstå dette må man anlegge et perspektiv som tillater begge kjønn å fremstå som aktører; som produsenter og reproducenter av kjønnsideal. Denne oppgaven ønsker å se hva som skjer hvis man gjør nettopp dette.

1.1 Giftighet i det vellykkede

I kjønnsforskningen og til dels også i media er det blitt presentert en maskulinitetstype som er destruktiv. Destruktiv i den forstand at den er til skade for både mannen og kvinnen, både fysisk og psykisk. Overfor mannen kommer denne destruktive maskuliniteten til uttrykk gjennom en vegring for å søke hjelp ved behov, eller å vise følelser, vise sårbarhet, eller en manglende evne til å knytte nære bånd til sine barn m.m. Overfor kvinnen kommer denne destruktive maskuliniteten til uttrykk ved at hun blir underlagt en maskulin dominans, og i ekstreme tilfeller gjerne utsatt for fysisk og psykisk vold. Denne destruktive maskuliniteten ses også på som et uttrykk for en foreldet maskulinitet, og som derfor er en belastning i dobbel forstand, ved at den også er i konflikt med samtiden. En mildere variant av denne maskuliniteten er gjerne målskiven når det prates om at mannsrollen, eller at mannen er ”i krise”, ikke i kontakt med dagens samfunn, eller med hva den moderne kvinnen ønsker seg i en mann. At han ikke lenger er nødt til å være sosioøkonomisk dominerende i parforholdet eller overfor sine medmenn for å være attraktiv. I kvinneforskningen ses kvinner ofte på som offer for denne maskuliniteten, som produkter av den, eller som mennesker som overlever i nisjer denne maskuliniteten tillater (Bird, 1996, Gilligan, 2002). I mannsforskningen påpeker man gjerne hvordan kvinner ikke er de eneste som er ofre for denne maskuliniteten, men at også menn er det (Lehne, 1998, Holter & Aarseth, 1993, Holter 1989, Lorentzen 2004). I alle tilfeller representerer denne typen maskulinitet en mann som undergraver likestillingsprosjektet.

Jørgen Lorentzen (2004) og Susan Faludi (2000) viser til slutten av forrige århundre som starten på en epoke der man satte spørsmålstegn ved den grunnleggende retten menn hadde til makten både i samfunnet og familien, og at siden den tid har mannligheten vært i en slags kontinuerlig krise. Det søkes fremdeles etter et brudd med den patriarkalske modell, men det synes som om mange menn, og også kvinner har vanskeligheter med å slippe taket i det

”trygge patriarkatet”. Susan Faludi (2000) hevder at de amerikanske fedrene til denne kriserammede generasjonen hadde ”vunnet verden” gjennom krig og teknologisk dominans over naturen, og nå ga de den til sønnene sine. Fotsoldaten hadde gjennom annen verdenskrig blitt opphøyet til et maskulint symbol – en mann som hadde bevist sin mandighet, ikke gjennom å være en individualistisk helt, men ved å være stilltiende nyttig når det gjaldt å føre en krig og å ta seg av avdelingens velferd. Manndom skrev seg fra at det bidro til noe som var større, knyttet til en instrumentell holding overfor en selv, en evne til å holde ut og å tåle. Etterkrigstidens menn ble snytt hevder Faludi (2000). Tiden var preget av en kamp mellom mannsideal, mellom fotsoldatene og flotte flygergutter. Etterkrigstidens karing av århundrets mann sto mellom disse to skikkelsene; supermann og den jevne mann; anonyme menn som ventet seg maskulinitetens æreskappe for sin trofasthet overfor en felles sak. I stedet ble det noen få menn med et romantisk skjær over seg; menn som intuitivt forsto at i den medie- og underholdningsverdenen som skulle komme, ville mannskapet som går sammen om en jobb, bli erstattet av den enkelte mann som skulle få anledning til å vise seg. Sakte men sikkert oppsto et nytt maskulinitetsideal; fordi i en kultur hvor alt skal være til pynt defineres manndom ut fra det ytre skinn. Sammen med ungdommelighet og tiltrekningskraft, penger og aggresjon, posering, brauting, ”rekvisitter”, svulmende biceps, og all den glamour som omgir en forsidegutt, kommer den markedstilpassede ”individualiteten” som skaper rang. De er de samme trekk som lenge har vært betegnet som selve kjernen i kvinnelig forfengeligheit, hevder Faludi (2000); den offentlige siden ved det feminine. Disse aspektene ved den offentlige feminitet – tingliggjøring, passivitet, glaning i et speil – er nøyaktig de samme som kvinner i nyere tid har tatt avstand fra. Det finnes ikke noe som heter overgang til manndom i en slik verden. En mann kan bare vente på å bli oppdaget. Faludi hevder at selv om mannen skulle klare å bli oppdaget, er denne bragden likevel preget av kjønnsforvirring, fordi den er forbundet med det feminine.

Ved å gjøre en alternativ tolkning kan man trekke frem et skille mellom menn med en mer tradisjonell versus moderne maskulinitet, og at i Faludis (2000) kulturanalyse vises en overgang mellom disse to former for maskulinitet, eller oppblomstringen av en ny type maskulinitet som kom i tillegg til den tradisjonelle. Enkelte har hevdet at å se på en enkelt mannsrolle som er i krise egentlig ikke fanger opp mangfoldet i maskulinitet (Holter 1989). Det finnes menn som bruker hudkrem og prater om følelser, menn som føler seg komfortable med merkelapper som ”metroseksuell”, en type maskulinitet som er urban, moderne og i større grad androgyn enn den kanskje mer tradisjonelle maskuliniteten, eksemplifisert ved

Faludis skildring av den tause fotsoldaten som ofrer seg på alteret. Analogien er ikke vanskelig å trekke mellom en norsk jærbu og en feiende flott og androgyn Fredrik Skavlan i beste sendetid. En skikkelig flygutt. Hvor stor er egentlig forskjellen mellom Faludis flygutter og fotsoldater? For det første var de begge krigere, og slik ble det forventet at de skulle motstå ekstreme påkjenninger, være villige til å trosse farer med livet som innsats. Tom Wolfe (1979) i boken *The right stuff*, skildrer hva man lette etter når man trengte å finne passende testpiloter etter andre verdenskrig som del av det amerikanske romfartsprogrammet. Dette var de samme flygerheltene til Faludi, og det man lette etter var menn som hadde "the right stuff". Dette var en evne til gjentatte ganger å kunne motstå ekstreme fysiske og psykiske påkjenninger, høye G – krefter, intens frykt og hurtige hjerteslag – mens man hele tiden beholdt fatningen, forble kompetent og i stand til å ta hurtige liv-eller-død avgjørelser. "The right stuff", hevder Wolfe, er ikke annet enn essensen av maskulinitet (Beneke 1997). Dette "stoffet", eller denne maskuline essensen, personifiseres av *Chuck Yeager*, som kanskje var en posør, men likevel macho på alle måter. Tungmælt, kompromissløs, fryktløs, en som handler først og prater etterpå om i det hele tatt, sist men ikke minst hadde han dametekke (Wolfe 1979). Selv om Faludis jevne mann kanskje ble snytt for status, så stiller jeg meg tvilende til at dagens maskulinitetsideal preges av kjønnsforvirring. Maskulinitet er mer fleksibelt enn som så. For å kunne analysere destruktive elementer ved maskulinitet må dette være en destruktivitet som kan eksistere innenfor mangfoldet av mannsroller.

Jeg vil ta utgangspunkt i begrepet "giftig maskulinitet" (toxic masculinity) (Beneke 1997, Bird 1996, Dasgupta [www](#), Sommers 2000, Turner [www](#)), et begrep som til tider dukker opp i kjønnsforskningen gjerne synonymt med destruktiv maskulinitet. Jeg vil videre isolere en gift jeg mener underkommuniseres når det tales om destruktive maskulinitetsformer. Dette er en gift som fremdeles forfekter at maskulinitet innebærer en evne til sosioøkonomisk dominans over andre menn og kvinner, men som ikke trenger å henge sammen med ideer om en moderne eller tradisjonell maskulinitet. Jeg ønsker altså å nyansere giftig maskulinitet. Videre ekstrapoleres en gift som ikke automatisk er sykelig eller voldelig i siste instans. Dette er en patologisk maskulinitet jeg mener det ikke er nødvendig å se på som en naturlig forlengelse av en kulturelt legitimert maskulinitet, og da en kultur bestående og legitimert av både menn og kvinner. Begrepet "toxic masculinity" mener jeg kan være noe diffust, og det brukes i flere sammenhenger og på måter som gjør det upresist og til tider usaklig.

Jeg mener likevel at gift er en bra metafor. I enkelte deler av kjønnsforskningen kan den destruktive maskuliniteten gjerne fremstå som en barbar; sverdet svinges i full åpenhet og treffer alt og alle. Det er en destruktiv maskulinitet som er lett å legge merke til og å angripe. En ”gift” derimot er en destruktiv maskulinitet som er usynlig og luktfri i sitt krav om sosioøkonomisk dominans. Den er intelligent og tilpassningsdyktig, og overlever i krysspress og i ulike samfunnsformer. Den sniker seg under radaren, og skaper forvirring blant kjønnsforskere og feminister når man ser seg nødt til å etterlyse en framgang i likestillingsprosjektet, til tross for at menn kan være aldri så moderne og androgyne i sine livsstiler og arbeidstitler. Dette er en gift som slipper unna når destruktiv maskulinitet sammenblandes med en patologisk eller desperat maskulinitet. At det er en glidende overgang fra maskulinitet som søker sosioøkonomisk dominans, og maskulinitet som griper til våpen, og plaffer ned mennesker på kjøpesentre fordi den ikke lykkes (Faludi 2000). Det er en gift som slipper unna når destruktiv maskulinitet sammenblandes med ”gammeldags”, ”utdatert”, ”mislykket” eller ”trangsynt” maskulinitet (Lorentzen 2004, Faludi 2000). Hva hvis det ikke finnes noen krise? Hva hvis mange menn har blitt moderne, androgyne og sprudlende av følelser, men av en eller annen grunn fremdeles opplever å måtte besitte en evne til sosioøkonomisk dominans? Det er ting som kan tyde på dette.

I litteraturen knyttes giftig maskulinitet gjerne opp til den typen maskulinitet jeg innledningsvis beskrev; en hegemonisk maskulinitet som gjerne inneholder oppfatninger som; at menn og kvinner er grunnleggende forskjellige; at menn er kvinner overlegne, og overlegne menn som ikke lever opp til idealene til denne typen maskulinitet; at ”kvinneaktiviteter” er fornedrende for mannen; at menn ikke skal vise sårbarhet eller sensitive følelser; at menns sentrale følelsesregister kretser rundt aggresjon og lyst; at tøffhet og dominans er essensielt for en manns identitet; at sex handler mer om å vise sin manndom enn nytelse; at homofile menn er mislykkede menn (Beneke 1997, Bird 1996). Ratula Dasgupta (www.) beskriver denne typen maskulinitet slik:

”Not only do toxic males desire to embody ideals involving aggression, dominance, competition, independence, strength and stoicism, but these ideals are prescribed as the sole measures of manhood”.

Videre at denne typen maskulinitet inneholder idealer som manifesterer seg i den tradisjonelle maskuliniteten; ”ektemannen”, ”faren”, ”elskeren”, ”forsørgeren” og ”krigeren”.

Jørgen Lorentzen (2004) er inne på noe av det samme:

”Menns livsverden har vært preget av strenge ideer om hvordan en mann skal være, og av tanken om at ethvert lite brudd med denne ideen er en risikoadferd som kan føre mannen inn i umannlighetens sumpete tilværelse. Bak den iherdige etableringen av ”et ekte mannfolk” lurar alltid muligheten for umannlighet: Enten er det for mye alkohol (eller for lite), for mye femininitet, feighet, at man er for feit, har for mange følelser, eller andre kroppslige eller identitetspregete spor som kan føre mennene ut i marginalen”(....)”(...)Den ideelle mannskroppen skal være hard på alle måter. Den skal kunne piskes, skytes på, stikkes i og slås uten at man trekker en mine. Den skal være en beskyttelse mot emosjonelle utbrudd, eller rettere sagt en grense mot verden hvor følelser stenges inne. Den skal også være hard og levere det som forventes av seksuell prestasjon i enhver situasjon”.

Randell D Turner (www.) hevder at det mest skadelige for fars forhold til sine barn er en vektlegging av de mindre attråverdige karakteristikkene ved den stereotypiske mannen – eller hva som har blitt kalt ”toxic masculinity”. Giftig maskulinitet er hva som inntreffer når mannens aggressive karakteristikk blir målet for hva det vil si å være mann i samfunnet. At vi har tillatt samfunnet å vektlegge enkelte karakteristikk for hva det vil si å være en far / mann, mens samfunnet har devaluert andre karakteristikk som pleier familielivet. Turner mener at samfunnets fiksering på giftig maskulinitet ligger i den økende populariteten til ulike aggressive sporter som spesielt gutter engasjerer seg i, og at samfunnet på denne måten vektlegger ”krigeren” i stedet for roller som ”læreren”, ”mentoren” og ”vennen” (Turner, www).

Det skal også nevnes at enkelte er mer kritiske til bruken av begrepet ”toxic masculinity”. Christina Hoff Sommers kritiserer ”kjønnseksperter” i de amerikanske skolene, universitetene, staten og kvinnebevegelsen som i over et tiår har forsøkt å resosialisere gutter bort fra hva de tror er ”toxic masculinity”. Hun kritiserer mange kjønnsreformister for å fjerne aktiviteter fra skolen som gutter liker, og at man gjerne velger å tolke hva hun mener er normal gutteadferd, som uttrykk for en dødelig maskulinitet som hentet rett ut av boken *Fluenes herre*, og at dette forstyrrer gutters skolegang. Sommers mener å ivareta både et biologisk og et kulturelt perspektiv, og synest å mene at ”toxic masculinity” er et begrep som er født ut av en sosialkonstruktivisme uten en biologisk refleksjon (Sommers 2000).

Når jeg tar utgangspunkt i begrepet giftig maskulinitet er det altså med to forbehold. Den giften jeg ønsker å komme nærmere er elementer jeg mener underkommuniseres, og som kommer i skyggen av hva jeg mener er en patologisk eller foreldet maskulinitet, og som sikkert gjelder langt færre menn. Giften jeg ønsker å komme nærmere er en kulturelt legitimert gift tilpasset en moderne livsstil. En gift som legitimeres både av kvinner og menn; som virker å være menns vilje og evne til å gå inn i konformerende og selvutslettende systemer, og å adoptere en instrumentell (se 1.2) livsholdning overfor seg selv. Jeg ønsker å isolere en giftig maskulinitet som krever sosioøkonomisk dominans over andre menn og kvinner, og de konsekvenser en slik eksistensform har, løsrevet fra fra "tradisjonell", "gammeldags" eller "syk" maskulinitet. En kontemporær maskulinitetsform kan være preget av et krav om sosioøkonomisk dominans uten at denne trenger å være knyttet til diverse rurale eller umoderne attributter. Likefullt er den giftig i den forstand at den innskrenker mannens handlingsliv gjennom kriterer for hva en mann skal være. Den handler ikke om konemishandling eller selvmord eller mannens manglende vilje til å oppsøke lege. Giften trenger ikke være annet enn et opplevd krav overfor sin maskulinitet om å være en vinner i markedet/arbeidslivet; konkret i denne oppgaven, en vinner i markedet og arbeidslivet overfor kvinner og andre menn. Destruktiv maskulinitet kan fremkomme i flere utgaver, enten den er tradisjonell, kontemporær, androgyn eller moderne. Giften jeg tar utgangspunkt i knytter jeg til en destruktiv maskulinitet som også kan være androgyn. Den er ikke voldelig/primitiv/defensiv, men i stedet i tråd med kulturelle representasjoner av den moderne mannen i all sin vellykkethet.

I dag er karriere fremdeles sentralt for det å være mann, og presset er hardest i miljøer der jobbene i hvertfall tilsynelatende gir menn muligheter til å utfolde seg. Den kontrollen de blir utsatt for, oppleves som selvkontroll, og når kjøret er i gang, er mange menn i trygge og vante omgivelser. Energien brukes for det meste på å opprettholde en følelse av å mestre omgivelsene. Mannen blir i forhold til seg selv avstengt og ubrukelig, fordi hans selv bare blir et middel til å skape en vinner. Mange menn tar sjanser for å bli vinnere, det er hevet over enhver tvil at menns livsstil gir langt større ulykkesrisiko enn kvinners. Maskuline egobehov står bak et ukjent, men antagelig stort antall mislykkede prestisjeprosjekter både i liten og stor skala. Kommer mannens avmakt frem, taper han ansikt i egne øyne, og kanskje attraktivitet i hennes øyne. Mange får helseproblemer, og menns overdødelighet ser ut til å holde stand. Tradisjonelt har menn søkt frihet i menns verden og i jobben sin, men mange menn hevder at

de ønsker en endring av dette. De ønsker større frihet i forhold til kvinner og i familien; frihet til å delta snarere enn å trekke seg unna. Samtidig har presset på de fleste menn i yrkeslivet økt. Både i Norge og andre land i norden ønsker særlig yngre menn mer tid til familie og barn, og de fleste setter dette behovet fremfor mer tid til seg selv. Menn begynner å reagere på “friheten” til å brenne seg ut, til å få hjerteinfarkt og til å dø fem til ti år før kvinner gjør. (Holter, 1989)

Det skal også sies at en historisk utvikling faktisk har skjedd. Ikke bare er norske menn “myke” i internasjonal sammenheng, men de vil også gjerne bli mykere. I 1988 var ni av ti menn i Norge helt eller delvis enige i at menn bør bli flinkere til å åpne seg og vise følelser. Like mange mente at kontakten med far er like viktig for et barn som kontakten med mor. To av tre menn gikk inn for at spedbarnsforeldre skal ha rett til ett års omsorgspermisjon med full lønn, og like mange ville selv tatt ut tre måneder av en slik permisjon. Blant yngre menn var det et enda klarere flertall i alle disse sakene. Videre hevdet bare en av ti at grunnen til skjevheten var at kvinnen egentlig ikke ville ha likestilling (Holter 1989). Det virker som om at for disse mennene er likestilling ikke bare et legitimt krav, men også at grunnene til skjevheten tilskrives mannlige/strukturelle faktorer. Lik arbeidsdeling mellom menn og kvinner ute og hjemme er et eksempel på en politisk kampsak som har steget opp til honnørplass, trass i at veien fram til realiseringen av dette idealet fremdeles er lang. Åtte av ti menn går som nevnt inn for idealet, men det er en ordning som langt færre praktiserer (Holter, 1989). Vi står her ved utgangspunktet for denne oppgaven.

1.2 Instrumentalitet.

Siden giften jeg tar utgangspunkt i er en destruktiv maskulinitet separat fra syk/tradisjonell/moderne maskulinitet, må selve giften være en eksistensform som kan prege en fleksibel maskulinitet. Jeg vil her bruke begrepet instrumentalitet. Å forholde seg til seg selv på en instrumentell måte uavhengig om målsetningen skulle være preget av tradisjonelle eller moderne verdier, målsetninger og strategier. Man kan her anvende elementer fra Immanuel Kants pliktetik, der en instrumentell livsstil vil være å behandle seg selv som et middel eller instrument, og ikke et mål i seg selv. Instrumentalitet vil kunne fange de

destruktive elementene og samtidig åpne opp for flere tolkninger av en destruktiv maskulinitet. Den giften jeg trekker frem er en destruktiv maskulinitet som retter en psykopatisk livsholdning mot seg selv. Om målet er å fullbyrde rollen som patriark, eller oppnå en form for moderne og individualistisk selvrealisering, er instrumentaliteten den samme: Å prestere, å dominere og å vinne for enhver pris. Dette er en gift som er destruktiv for menn og kvinner uavhengig om den er tradisjonell eller ikke, og slik mener jeg at denne kan analyseres uten å rote seg inn i en akse bestående av det tradisjonelle og det moderne. Det muliggjør også eksistensen av en maskulinitet som er moderne, “androgyn” og/eller konfliktfri uten at den nødvendigvis fremmer likestilling mellom menn og kvinner. Det vil også kunne være en destruktiv maskulinitet som kan være preget av, tilpasset til, og dermed kanskje også delvis et produkt av likestillingsprosjektet. I motsetning til det inntrykket man gjerne får av forklaringer på giftig maskulinitet, er denne giften en gift som vedlikeholdes, reproduseres og som får liv i et sosialt handlingsrom bestående av også kvinner.

Før jeg tok utgangspunkt i at denne giften måtte kunne eksistere utover foreldet og patologisk maskulinitet, hadde spørsmålet i oppgaven vært: Hvis denne maskuliniteten er destruktiv og belastende for mannen, belastende og destruktiv for kvinnen, og dessuten utdatert, hvorfor valideres og reproduseres denne maskuliniteten i kulturen? Nå har det derimot oppstått problemer med å se på ”denne” maskuliniteten, fordi det destruktive og giftige elementet likefullt kan infiltrere en moderne maskulinitet som ikke er i konflikt i det hele tatt. Spørsmålet må i stedet bli: Hvorfor reproduserer kulturen giftige eksistensformer som er skadelig både for mannen og kvinnen? Hvorfor møter maskulinitet fremdeles et krav om sosioøkonomisk dominans over andre menn og kvinner i en kultur som tilsynelatende favoriserer likestilling? Det vanlige svaret har ofte vært en henvisning til markedsmekanismer (Petersen 2002, Holter 1989), eller ”apeattributter” hos menn (Bird 1996, Sommers 2000), der kvinnene ofte skildres som ornamenter, inspirasjon til, eller virkninger av, menns handlinger.

1.3 Mannsidealer og kriterier ved kvinnelig makevalg

Jeg ønsker å lete etter kjønnsmekanismer uten å på forhånd anta at mennene besitter den kontrollen kvinner ikke har. Hvis man på forhånd har delegert makt og avmakt, blir det

kanskje for lett å finne akkurat dette. Når jeg ønsker å se på kvinnen som en aktør når det kommer til reproduksjon av maskulinitetsidealer, ikke som offer, vil hun kanskje lettere være gjenstand for analyse, og slik kunne representere et endringspotensiale, på lik linje med mannen. Jeg håper å anlegge et perspektiv som i større grad tillater begge kjønn å være mulige kilder til opprettholdelse av kjønnsmekanismer. Hvis menn bærer og reproducerer maskulin gift, hvor er så kvinnen? Har hun en rolle når maskulinitet skal fremforhandles? Flere studier viser at kvinner fremdeles har en tendens til å velge partnere som er sosioøkonomisk dominerende i forhold til dem selv, også når kvinnen selv er i en maktposisjon (Andersen & Holm in press, Buss & Barnes 1986, Buss 1989, Christoffersen 2004, Singh 2000, 2004). Man har gjerne valgt å se dette fenomenet andre andre veien, mer i tråd med en kjønnsmaktløse (se kapittel 7); at det er menn som velger kvinner som er sosioøkonomisk underlegne (H.Haavind i *Bergens Tidene*, 2004). Hva vil derimot skje hvis man utstyrrer kvinnen med aktøregenskaper, et menneske som på en kompetent måte er i stand til å påvirke og til en viss grad forme sitt miljø? Man kan si at mannen mottar signaler fra den norske kvinnen både på et makro nivå: gjennom politiske strømninger, uttrykte holdninger gjennom media og populærkulturen, det offentlige budskap m.m, og på mikronivå: i daglige møter med kvinner på arbeidsplassen, på utesteder, på soverommet, i butikken, i skolegården, fra barn til voksen alder. Videre at en slik kommunikasjon kan være bevisst i varierende grad. Finnes det et budskap? Man kan vel i dag hevde at den gjengse mannen sannsynligvis har mottatt budskapet om at likestilling er gyldig, moderne og politisk korrekt (Holter, 1989). Likevel ettelyser man en progresjon i likestillingprosjektet (Skjeie & Teigen 2003).

Når jeg bruker begrepet ”gift” i oppgaven sikter jeg både til roller som utøves, og idealer som hører til. Giften som oppgaven isolerer sammenfattes som de elementene i ”toxic masculinity”/destruktiv maskulinitet som krever sosioøkonomisk dominans over kvinner og andre menn, og som henter næring fra mer eller mindre kulturelt artikulerte idealer i form av den ”vellykkede moderne mannen”. Giften representerer og opprettholder maskulinitetsformer som undergraver en meningsfull likestilling mellom menn og kvinner, og en maskulinitet som kan oppfattes å være hegemonisk i vår kultur. Videre er dette en maskulinitetsform som har opplevd kontakt med femininitet og kvinner, med de følger dette måtte har for utformingen av den. Videre er den giftig i den forstand at den begrenser menns muligheter til å skape seg en bredere definisjon av hva det vil si å være mann, og spesielt muligheten til å løsrive en positiv maskulinitet fra evne til prestasjon i markedet.

En antagelse denne oppgaven gjør i tillegg til at mannen mottar et signal om ønske om likestilling fra kvinnen i kulturen, er at mannen i stor grad også baserer seg på informasjonen han opparbeider seg i sine personlige møter med kvinner. Dette danner oppgavens mikrososiologiske og fenomenologiske fokus, og oppgaven antar at dette vil ha konsekvenser for hvordan dette ønsket om likestilling vil bli mottatt og forstått av mannen. Videre at kvinnen kan ha vanskelig for å fullt ut ha kontroll over signalene hun avgir fordi disse kan bryte med hennes egen selvforståelse, og/eller tolkes på feil måte på grunn av usynlige underliggende beveggrunner som mannen ikke fanger opp. Slik opererer oppgaven med et begrep om kommunikasjon mellom kjønn som benytter seg av mange kanaler, og som danner en gradient som beveger seg fra det intime interpersonlige til det offentlige og upersonlige. Hvis man ved hjelp av en slik forståelse vil undersøke kommunikasjon mellom kvinner og menn, må man ta med hele spekteret for å kunne danne seg et bilde av hva partene mottar og sender, som gjerne i neste omgang styrer adferd i varierende grad. Dette forutsetter videre at man antar at personen er i stand til å motta signaler; gjerne i form av debattprogrammer på tv, artikler i media generelt, populærkulturelle uttrykk av ulike slag, erfaring med skoleverket, offentlig lovgivning, politisk debatt m.m., men også interpersonlige signaler gjerne i form av personens omgang med det andre kjønn, prat med venner av det andre kjønn, første og annenhånds observasjon m.m, venners erfaringer med det andre kjønn, annen ikke verbal kommunikasjon. Jeg mener at dette er en uproblematisk antagelse når man opererer med samfunnskompetente individer. Jeg ønsker likevel ikke å delegere grad av effekt til de forskjellige kanalene. Med en slik forståelse av kommunikasjon mellom kjønn i et samfunn blir det viktig å undersøke om kommunikasjonen er konsistent om man ønsker å skape endringer. En dugendes metafor blir at alle må dra i samme retning, og vellykket kommunikasjon blir et spørsmål om vellykket koordinasjon.

Hvorfor koordinasjon vil være viktig om man ønsker å skape samfunnsendringer, kan illustreres av noe jeg hørte i bilen på vei til universitetet i dag, på radioprogrammet *Sånn er livet* (06.10-05) på kanalen P2. En forsker i dialog med radioreporteren fortalte om kvinner som ble gründere fordi de ønsket å bryte ut av arbeidsplasser som var preget av en mannskultur. I velkjent terreng når det kommer til kjønnsforskning er dette en av mange studier som forteller om hvordan ressurssterke kvinner fanget i en mannsstruktur, ønsker å bryte ut, og i dette konkrete tilfellet klarer det ved å bli gründere. Disse kvinnene var ressurssterke og som turte å ”tenke stort” på bakgrunn av deres erfaring med et tøft

næringsliv. De var også leie av å måtte forholde seg til en maskulin organisasjonskultur, og siden de var så ressurssterke, tenkte flere og flere at man like gjerne kunne starte for seg selv. Spesielt siden det i dag ikke er så trygt å være ansatt likevel. Dette radioprogrammet kan være et eksempel på et signal fra kvinner jeg mottar på et slags kulturelt makronivå, dog ekstremt eksplisitt, og studien forskeren har gjennomført en av studiene som gjør det mulig med slik makrokommunikasjon. Imponert, og uoppfordret, spør radioreportereren hva slags menn disse kvinnene er gift med, hvor det kommer frem at dette også typisk er karrieremenn, og i lys av overstående studier (Andersen & Holm in press, Buss & Barnes 1986, Buss 1989, Christoffersen 2004, Singh 2000) sannsynligvis også i noen grad sosioøkonomisk dominerende i forhold til disse kvinnene (se kapittel 3). Videre var det veldig vanlig at disse kvinnene lot seg forsørge av sine menn mens de stablet sin forretningside på beina, gjerne over lang tid. En flatterende karakteristikk gitt til disse kvinnene av forskeren var at kvinner i motsetning til menn er i stand til å ta ting gradvis, sakte men sikkert bygge opp stein på stein, uten å la seg friste av å tenke i millioner med en gang, da implisitt i motsetning til menn. Kanskje noen av disse karrieremennene (hvis vi tenker makro) er sjefene til andre av disse ressurssterke kvinnene som ønsket å bryte ut som gründer. Og siden (hvis vi tenker mikro) han forsørger henne mens hun sakte men sikkert bygger opp sin bedrift, stein for stein, gjør den samme mannsdominansen (hvis vi tenker makro) både at hun (hvis vi tenker mikro) ønsker å starte selv, og at det blir økonomisk mulig for henne. Hvis man da i tillegg tenker tanken (altså mikro) at disse kvinnene er i stand til å forme disse mennene i noen grad gjennom å belønne dem ved sitt valg av dem som partner, vikles et spindeltev man fort mister oversikten over. Rasjonelt blir det ikke for mannen (hvis vi tenker makro) å frasi seg dominans på arbeidsplassen hvis det betyr at han (hvis vi tenker mikro) mister sin kone. Forskeren på radioprogrammet kobler ikke sammen kjønnene når hun beveger seg fra makro til mikro, men radioreportereren gjør det derimot intuitivt for henne. Studien blir brukt til å si noen om kvinner både på makronivå og mikronivå. Mennene i studien er derimot en makrososiologisk masse i form av ”arbeidskultur”, uten at man sier noen om mennenes fenomenologi på mikronivå når forskeren gjør nettopp dette spranget hos kvinnene

1.4 Problemstilling.

Oppgaven stiller følgende spørsmål: Hva er kvinnens handlingsbidrag i den samtidskulturelle reproduksjonen av giftige maskulinitetsformer? Implisitt i dette sannsynliggjøres det at disse giftige elementene henter noe av sin utforming i det feminine, siden dette er en gift som er kulturelt legitimert, og som da blir nødt til å oppleve kontakt med begge kjønn.

Metode

2.1 Eksplorerende og hypotesegenererende metode.

Eksisterende teori gir noe, men ikke nok etter min mening (se kapittel 3), og kvinners handlingsbidrag i forhold til maskulinitetsforestillinger underkommuniseres til tider i kjønnsforskningen (se kapittel 7). Jeg har valgt å være mest mulig åpen i forhold til problemstillingen min, samtidig som at jeg ønsker å isolere meg fra en forforståelse i kjønnsforskningen, som jeg mener ikke er særlig fruktbar når man ønsker å se på kvinnen som en nyttemaksimerende aktør på samme måte som mannen. I forhold til dette prosjektet blir det i intervjuene nødvendig å få kvinner og menn inn i det sosiale uten å på forhånd delegere makt og avmakt. Jeg vil forsøke å trekke inspirasjon fra grounded theory (Corbin & Strauss, 1990) som en eksplorerende og empirinær innfallsvinkel. Grounded theory (Corbin & Straus, 1990) er hypotese og teorigenererende. Dette gjør at metoden er fundamentalt åpen og eksplorerende i sitt møte og sin omgang med data. Navnet "grounded" henspiller på at hypoteser og teori er fundert i data, og tilnærmingen oppsto som et "teoretisk" alternativ til det å henvise til store sosiologiske autoriteter man fryktet gjorde sosiologien teorifattig (Lars Mjøset, forelesningsrekke på masterprogrammet i sosiologi, Universitet i Oslo, våren 2005). Datainnsamling og analyse er sammenflettet i grounded theory, og analysen begynner så snart deler av data er samlet inn. I mitt tilfelle så bet jeg meg fatt i en veldig hyppig bruk av begrepet "trygghet" blant mine informanter, og dette ledet så oppmerksomheten i neste omgang. Man forsøker så gjerne å komme dypere, uten å gå glipp av noe gjennomgående som skulle dukke opp i neste omgang; selv blir jeg her et erfarende redskap. Det er for meg i denne

oppgaven ikke et mål i seg selv å skrive fra et slags distansert "ingenmannsland". Om leseren skulle ha slike vitenskaplige reservasjoner, blir min eksplisering her en bevisstgjøringsmulighet. Spørsmål danner man seg uansett i datainnsamlingsprosessen, grounded theory utnytter dette bevisst. Videre kan flere fenomen kan tas til inntekt for samme konsept om det virker å uttrykke det samme. I mitt tilfelle så opplevde jeg at informanter vekslet mellom "selvsikker (het)" og "Trygg(het)"; som ville vise seg som to sider av samme sak: "Trygg-for-meg" og "trygg-i-seg". Ved å gi flere fenomener samme konseptuelle merkelapp kan man akumulerer basisenhetene i hva som etterhvert kan bli en hypotese eller teori (Corbin & Strauss 1990). I mitt tilfelle kanskje et utvidet begrep om "trygghet".

Konseptet får komme inn i teorien ved at konseptet viser seg å være veldig tilstedeværende/gjennomgående/oppstår ofte i intervjuene, eller observasjonene m.m. og må demonstrere sin relevans for den større helheten. Man forkaster det om det ikke demonstrerer sin relevans (Corbin & Strauss 1990). Her aner man et skille mellom grounded theory, og en liknende, men mer politisk sårbar metode; aksjonsforskning. Slik blir hypoteser og teori fundert i data, snarere enn i en "agenda". Sampling gjøres i forhold til konsepters egenskaper, variasjoner m.m. Når forskeren får en erfaring med fenomenet etterhvert som prosjektet skrider frem, går han i neste omgang til informasjonskilder som er veldig representative for fenomenet (Corbin & Straus 1990). I mitt tilfelle var fenomenet fokusert rundt "kjønnsystemet", og dermed var det ikke veldig viktig hvilke kvinner og menn dette var, bortsett for at de gjerne kunne være litt ulike for å kunne sonde en viss bredde. Kanskje jeg burde oppsøkt typisk trygghetssøkende eller trygghetsgivende personer utover i samplingen, noe jeg synes hadde vært veldig interessant å gjøre ved en senere anledning, for oppgaven begrenser meg. Til tross for metodens åpenhet så forfekter selvfølgelig grounded theory viktigheten av konsistent datainnsamling, og alle konsepter som viser seg interessante, etterlyses ved hver innsamlingsrunde. Dette kan sies å være noen av flere kanoner i grounded theory, og jeg forlater en videre redegjørelse fordi denne oppgaven har ikke som ambisjon å nå opp i de høyere nivåene til grounded theory, og gjør snarere metoden til en inspirasjonskilde for en eksplorerende og hypotesegenererende tilnærming til problemstillingen. Jeg mener at metoden kan være en veldig interessant innfallsvinkel i kjønnsforskning. Man er ikke ute etter å styrke en allerede etablert svake part, vinne politisk terreng, eller ute etter å få gjennomført andre etablerte målsetninger. Den er åpen og spørrende, og gir meg mulighet til å bryte med hva jeg i kapittel 7 kaller kjønnsmaktlogikken. Det er likevel ikke et mål i seg selv å være blind for et felleskulturelt bakteppe med etablerte maktrelasjoner mellom kjønnene. Jeg ønsket bare å ikke være alt for sensitiv i forhold til

dette, og håpet slik å unngå å tolke alt det kvinnene sa utfra en avmaktposisjon, og det mennene sa ut fra en maktposisjon.

Når det kommer til utvalget besto informantene av 12 personer, like mange kvinner som menn. Alderen varierte fra 22 til 41, hvor den eldste mannen var 41 og den eldste kvinnen 30. den yngste mannen var 26 og den yngste kvinnen var 22. Informantene ble rekruttert over tre måneder på en nokså tilfeldig måte, og fra ulike miljøer. Dette var mennesker jeg kom i kontakt med på arbeidsplassen min, venners venner, i treningssammenheng, og på universitetet. De varierte innad kjønnsgruppen med hensyn til både alder, utdanning og interesser. Noen var høyere funksjonærer, andre ufaglærte eller faglærte arbeidere eller med treårig høyskoleutdanning, og noen studenter på lavere grad. Selv om jeg ikke hadde noe ambisjon om representativitet, ville det være en fordel å få til en viss bredde, noe jeg tror jeg fikk til, innenfor rimelighetens grenser. Det viste seg vanskelig å rekruttere helt fremmede, og mennesker jeg kjente godt gikk heller ikke, så det ble mennesker i mine helt ytre kretser, eller rett utenfor. De jeg tok kontakt med var gjerne noe skeptiske til å gjennomføre intervjuene, som at på til skulle tas opp digitalt, og dette medførte at hele prosessen tok lang tid, siden jeg ikke ønsket å virke anmasende, eller gjøre det lettere for meg selv ved å bare bruke nære venner. Flere ganger ble intervjuer avlyst og utsatt, men jeg anså det som helt uproblematisk siden informantene ikke mottok noen form for kompensasjon, og oppfordret gjerne potensielle informanter til å utsette hvis noe skulle dukke opp. Jeg ville at det skulle være en positiv opplevelse. Intervjuets lengde varierte fra en halv til en hel time. Her følger en kort presentasjon av det jeg fikk med meg av bakgrunnen til informantene:

Mann 30: Informanten jobber i teknologisk intensiv del av det private næringsliv. Høyere utdannet realist med middelklassebakgrunn. Fyller sannsynligvis en relativt høyt kvalifisert stilling og er i et typisk karriereløp. Mannen bor i og kommer fra Oslo, men hadde ikke så lenge før intervuet også bodd en tid i Stockholm i jobbsammenheng. Mannen var singel og virket å føre en sunn og typisk moderne/urban livsstil. Mannen ble kontaktet direkte og er en jeg er blitt kjent med gjennom felles kjente. Har ingen barn

Mann 40: Informanten jobber i et kreativt yrke på mellomnivå i reklamebransjen. Middels til høyere utdannet med tre barn fra et tidligere samliv. Ble kontaktet direkte, og jeg møtte ham for første gang gjennom felles kjente. Har bodd i Oslo i flere år og er for tiden singel. Kan

karakteriseres som atletisk og fører en relativt sunn livsstil. Vellykket middelaldrene mann med barn fra tidligere ekteskap.

Mann 25: Informanten jobber i et omsorgsyke på lavere nivå. Han er middels utdannet og kommer fra middelklassen selv om han ikke identifiserer seg med typiske verdier. Han er i et fast forhold som har vart flere år og er samboende. Jeg møtte ham første gang gjennom studier og senere gjennom arbeid. Kan karakteriseres som en ung mann i utdanning som er i et etablert forhold. Har ingen barn

Mann 33: Informanten er høyere utdannet og jobber på mellomnivå i undervisningssektoren. Har arbeiderklassebakgrunn og bor i Oslo, men er tilflyttet i forbindelse med studier og arbeid. Han er i et forhold som henger, kommer fra sør-Norge og kan karakteriseres som atletisk. Ble kontaktet direkte, og jeg møtte ham for første gang i studiesammenheng. Har ingen barn

Mann 32: Informanten er arbeidsledig student som han kaller seg. Jobber litt av og til, og holder på med en masteroppgave av og til, og prøver å bli ferdig med denne. Er singel og dater relativt hyppig. Har arbeiderklassebakgrunn, kommer fra vestkysten og har flyttet til Oslo i jobb og studiesammenheng. Møtte ham første gang på fest, og han ble kontaktet direkte. Har ingen barn.

Mann 41: Informanten kan defineres som arbeidsledig, men har et høyt intensitetsnivå og høye ambisjoner om å lykkes i næringslivet/økonomisk, og har diverse prosjekter i gang i den forbindelse. Kommer fra en familie som har vært vel situert i øvre middelklasse, men som har mistet sine midler. Kan karakteriseres som en "risikotager", og er blitt gjeldstynget i den grad at han ikke kan eie noe. Jeg kontaktet han direkte, og møtte ham i treningssammenheng hvor vi har hatt sporadisk kontakt. Han kan karakteriseres som atletisk og intensiv, og samtidig ydmyk og åpen. Er middels utdannet, singel og uten barn.

Kvinne 30: Informanten jobber på lavere nivå som omsorgsarbeider. Er middels utdannet lærer og flyttet til Oslo i studiesammenheng og har bodd i Oslo en del år. Har planer om å flytte tilbake til Nord-Norge innen kort tid for å etablere seg med en mann. Kommer fra arbeiderklassen. Ble kontaktet direkte og jeg møtte i jobbsammenheng første gang. Har ingen barn.

Kvinne 23: Informanten er en student som tar høyere utdanning på laveregrad, og er fra en etablert middeklasse fra vestkysten. Er svært atletisk og utadvend, og jeg møtte henne første gang i treningssammenheng hvor hun jobber ved siden av studiene. Hun ble kontaktet direkte. Bor i Oslo og er i et lengre fast forhold. Har ingen barn.

Kvinne 28: Informanten er arbeidsledig, har studert estetiske fag på lavere grad, kommer fra middelklassen og bor i og kommer fra Oslo. Ble kontaktet indirekte gjennom en felles kjent, og jeg møtte henne første gang i forbindelse med dette prosjektet. Har diagnosen manisk-depressiv, men responderer veldig bra på medikamenter i følge henne selv, og er velfungerende og tar hånd om sin datter fra et tidligere forhold. Er for tiden i fast forhold, men treffer også andre. "Selvmedisinerer" til tider med cannabis og har gjort dette lenge. Materialet fra dette intervjuet er brukt, men ikke gjengitt i oppgaven.

Kvinne 27: Informanten jobber som omsorgsarbeider på lavere nivå og tar en treårig helsefaglig utdanning. Bor i Oslo og har gjort dette i lengre tid, men kommer opprinnelig fra et annet sted på Østlandet. Er singel og dater relativt sjelden. Ble kontaktet direkte i jobbsammenheng. Materialet fra dette intervjuet er brukt, men ikke gjengitt i oppgaven. Har ingen barn.

Kvinne 25: Informanten studerer på høyerenivå, har middelklassebakgrunn og er i fast forhold. Har bodd i Oslo en del år, men er flyttet hit i studiesammenheng fra Sør-Norge. Ble kontaktet direkte og jeg møtte henne for første gang i studiesammenheng. Har ingen barn.

Kvinne 22: Informanten er omsorgsarbeider på lavere nivå og tar en treårig helsefaglig utdanning. Er i et lengre forhold og er samboende. Har minoritetsbakgrunn og er annengenerasjons innvandrere. Ble kontaktet direkte av meg, og jeg møtte henne for første gang i jobbsammenheng. Kan karakteriseres som søkende og idealistisk. Kommer opprinnelig fra forstadene til Oslo, men har bodd i Oslo noen år. Har ingen barn.

I tillegg til disse intervjuene ble det også gjort prøveintervjuer av seks informanter. Spørsmålene ble utarbeidet og justert utifra dette forarbeidet, slik at de i liten grad skulle aktivere politiske spørsmålsstillinger, men snarere sonde en subjektiv verden. Jeg ønsket mest mulig åpenhet, og gjennom disse prøvintervjuene gjorde jeg blant annet noen

oppdagelser som fikk innvirkning på formen til senere intervjuer. Jeg startet med enkeltintervju av kvinner, men ble etterhvert misfornøyd med hvordan hele situasjonen utartet seg. Sannsynligvis var det noe med selve tema som bar med seg sterke normative føringer, og som tydeligvis virket problematisk inn på kvinnenenes evne til å hente frem aktøren i seg; selv om det hele var en hyggelig affære som sådan. Problemet var at det var *for* hyggelig. Jeg følte jeg hadde brutt reglene, og invitert meg selv inn på ”jentetoallet”, og forventet at dette var et rom jeg kunne få slippe inn i nå som jeg var forsker. Det som jeg kanskje glemte, men som kvinnene sansynligvis ikke hadde like lett for å overse, var at jeg likevel var en mann/gutt. Andre var mer åpne, og slik virket det uproblematisk for enkelte. Likevel følte jeg at min posisjon ble altfor dominerende, og at jeg kom i veien for de fortellerrom jeg ville inn i. Underveis som jeg modifiserte og eliminerte spørsmål som ikke fungerte, fant jeg ut at jeg måtte plassere meg selv i en mye mer defensiv posisjon, og få kvinnene over i en dominerende og trygg posisjon. Jeg ønsket at det skulle være et gjennomgående premiss for prosjektet; at kvinnene ble premissleverandøren og aktøren, og ikke kun en respondent; i dette tilfellet på mine spørsmål. I tråd med denne tanken ville jeg også gjennomføre intervjuene av kvinner først slik at mine intervjuerfaringer med menn ikke skulle få legge føringer på hvilken retning intervjuene tok. For å løse offensiv/defensiv problemet i forhold til kvinnene besluttet jeg å i tillegg gjøre gruppeintervju med kvinner som kjente hverandre, i en naturlig setting og på deres hjemmebane. De ble naturligvis da også i flertall i forhold til meg, noe som ikke bare krympet meg som intervjuer, men som også kunne medføre at mine initielle spørsmål ville kunne sprette frem og tilbake mellom dem mens de sakte men sikkert gjorde spørsmålene til sine egne, og slik lettere ble med på å finne kategoriene i tillegg til å svare på spørsmål. Ved å redusere meg selv, håpet jeg på å kunne få lov til å bli med på jentetoallet, som i mitt tilfelle ble ”jentekveld”. I gruppeintervjuene var det ikke noen særlig endring i samtalsinnhold sammenlignet med enkeltintervjuene jeg gjorde. Jeg var både fornøyd og litt misfornøyd med dette, men registrerte også at jeg ble flinkere som intervjuer etterhvert, som sikkert gjorde enkeltintervjuene av kvinner lettere etter hvert for begge parter.

Ved en anledning så oppsto hva som kunne være et forskningsetisk dilemma, da informantene i et gruppeintervju bestående av kvinner (uten videre forvarsel) begynte å røyke marijuana, og jeg følte at jeg da mistet litt kontroll over situasjonen, selv om denne var uanstrengt som sådann. Vurderingen jeg tok der og da var at siden jeg var i deres hjem så ville det være helt upassende og dessuten sannsynligvis ødeleggende å forsøke å legge føringer på den sosiale settingen vi nå allerede befant oss i. Situasjonen var på langt vei allerede etablert, og rytmen

og tema i samtalen satt. Ingen av spørsmålene krevde intime utleveringer, og så lenge det generelle sosiale mønsteret ikke ble brutt eller endret seg påfallende så fortsatte jeg. Jeg fikk vite at denne formen for rekreasjonsbruk av marijuana var vanlig for dem, og effekten deretter. Etter en anonymiserende transkribering av dette opptaket ble det øyeblikkelig slettet, i motsetning til de andre opptakene som ble liggende under arbeidet med oppgaven slik at jeg kunne gå tilbake i den konteksten et videomateriale gir. Jeg gjennomførte intervjuet av ren høflighet, men brukte ikke materialet i oppgaven. Jeg så likevel gjennom det og brukte det som et referansepunkt for de andre intervjuene. Mønsteret, om jeg kan kalle det det, var det samme.

2.3 Mikrointeraksjonistisk og fenomenologisk fokus.

Jeg går ut fra at det er et samspill mellom kjønnene, at det er ikke mer snudd på hodet å se kvinnen som den førstebevegende part enn mannen. Om mannen skulle føle et behov for å sosioøkonomisk dominere samlivspartneren sin, kan dette være et behov som også blir opprettholdt av kvinner gjennom signaler som sendes til mannen. Poenget i første omgang er kun å åpne opp for muligheten at kvinnen langt på vei kan være i stand til å bidra til dette behovet hos menn. Et systemperspektiv vil tildele kvinnen en plass i et kjønnssystem, og vil stille et mer inviterende spørsmål om hvorfor kvinner velger eller søker slik de gjør: Hva tjener de på å gjøre dette? Hvilken funksjon har, eller hvilket behov stiller dette? Perfekte sosiale systemer dukker opp ekstremt sjelden i sosiologien hvis man inkluderer menneskers fenomenologi, og de gangene de faktisk dukker opp, vil jeg tro at de (med rette) møter stor skepsis. Systemperspektiver blir ofte kritisert for å være maktkonserverende, og i verste fall legitimerende (Andersen & Kaspersen 2001). Likevel kan det å på forhånd velge å være kritisk overfor en enkelt gruppe, eller på forhånd ekskludere grupper fra en sosial (konstruert) handlingsverden (Jfr kjønnsmaktperspektivet og "kjønnsmaktlogikk" i kapittel 7) være konserverende i den forstand at man gjør seg blind for hvordan en kjønnskelhet kan opprettholdes. Slik kan en systemisk innfallsvinkel være uendelig mer politisk fruktbar enn ren aksjonsforskning. Videre, siden jeg ønsker å undersøke hvilket budskap mannen mottar av kvinnen i det daglige og intime, blir perspektivet mitt fenomenologisk og kanskje mikrointeraksjonistisk, selv om jeg også ønsker å se hvordan det fenomenologiske og

mikrointeraksjonistiske forhold seg til annen mer makroorientert forskning. Siden jeg altså anlegger et kjønnsystemisk, fenomenologisk og mikrointeraksjonistisk perspektiv, blir semistrukturerte kvalitative intervjuer av både kvinner og menn min foretrukne datainnsamlingsmetode. Akkurat semistrukturerte intervjuer gjør det mulig for meg å få fokusert spørsmålene sånn noenlunde rundt interesseområdene mine på forhånd, samtidig som at jeg kan ta med nye spørsmål som jeg oppdager underveis - i prøverundene og selve intervjuene, i neste omgang. Med denne fremgangsmåten får jeg både være eksplorerende og lettere strukturerende fordelt på to – til tider paralelle, faser. Når jeg prøvde ut denne tilnærmingen virket informantene til tider å ligge i forkant av mitt neste spørsmål, andre ganger var det som å spørre det samme spørsmålet om og om igjen før informanten kom på banen. Dette var også noe av hensikten, da jeg oppdaget at ulike formuleringer åpnet opp de samme fortellerrommene hos ulike mennesker. Noen ganger ble alle spørsmålene brukt, andre ganger bare et par, da informantene selv stor for fremdriften og retningen i samtalen.

Det var umulig å jobbe frem et grunnlag for en oppgave uten å på forhånd lage noen ”hypoteser” før datamaterialet ble innhentet og klargjort for analyse, samme hvor empirnær jeg ønsket å være. Likevel, for meg, så var det de projektive kvalitetene ved denne innfallsvinkelen jeg var mest fascinert av. Å finne fenomenene i data etterhvert som informanter projiserer dem inn i mine ”åpne” spørsmål. Dette er selvfølgelig en illusjon, og det finnes dessuten begrensninger ved mine ferdigheter som intervjuer. Jeg lot hypotesene mine ligge, sammen med problemstillingen. Først ville jeg bare lese dialogene, om og om igjen, og det var altså noe som gikk i igjen slik at jeg ble overrasket. I den grad informanter virkelig er i stand til å få lov til å projisere inn sine forståelser uavhengig av intervjuer, vil det sikkert sjelden komme lenger enn til valg av begreper; sikkert svært sjelden til valg av tema, utenom enkelte terapeutiske settinger. Noen begreper gikk igjen både hos mennene og kvinnene, og ett faktisk i alle intervjuene blant begge kjønn. Det var som sagt begrepet ”trygg (het)”. Å starte et annet sted enn her ville nesten virke som en unnvikelse. For menn gikk begrepet igjen på spørsmål om hva de trodde en kvinne ønsket seg i en mann, og for kvinnene et vanlig svar på hva en mann, en attraktiv mann var, eller utstrålte; nemlig ”trygg(het)”. ”Trygghet” virket å være grenseoverskridende når det kommer til å se på kjønn som i en maktkonflikt. Derimot virker det heller å peke mot et mikrofundamentalt kjønnsystem. Ikke at mannen ser etter den samme tryggheten hos kvinnen, for dette støttes ikke av intervjuene, eller i den øvrige empirien; men i en gjensidig utfyllende forstand.

2.4 "Trygghet" som empiri.

Kvinnelig trygghetssøken kunne være et mulig kvinnelig bidrag til en produksjon og reproduksjon av giftige maskulinitetsformer, og "trygg(het)" kunne være en del av den fenomenologien jeg ville inn i. En moderne og legitimert gift kunne kanskje overleve i en forståelse av noe vi i utgangspunktet har et positivt forhold til; et positivt begrep, men trygghet kan ha en bakside. Kvinnelig trygghetssøken var ikke noe mennene i utgangspunktet opplevde som positivt. Før jeg går inn på de ulike forståelsene, vil jeg presentere noen tilfeller som illustrerer hvordan begrepet typisk dukket opp.

(Mann 30)

R: Nei altså at man er fysisk aktiv, at det skjer ting rundt deg...har et oppegående sosialt liv, at en har masse venner, at du har en bra jobb og er fornøyd med deg selv...og hvis ting er litt sånn på plass da, så blir en en spennende og attraktiv kar da.

I: Og tenker du slik da at dette er ting som damer legger vekt på da eller..?

R: Nja... det finnes jo mange av dem som legger mye mer vekt på trygghet da...

(Mann 40)

R: Klart de må jo plukke opp noe...men jeg tror også kvinner protesterer mot disse listene jeg tror mange kvinner...et lite paradoks sånn i forhold til likestilling...er at så mange kvinner er ute etter trygghet...til tross for at de klarer seg selv ikke sant...så er de ute etter en stor sterk stødig...de tre Sene ikke sant, stor sterk stødig skal mannen være i tillegg til alt det andre..

(Kvinne 30)

R: Absolutt!.. jeg tror det er mer trygghet i en mann enn i en gutt. Trygghet er viktig.

I: "Trygghet"? Hva legger du i trygghet da?

R: Eh... for eksempel...jeg tenker også sånn materielt...faktisk...det å ha en jobb er viktig...kanskje også at han har bil og hus og hjem...ja...det viser meg at han er kommet dit hen...at det er litt sånn planlagt...ja det er litt struktur faktisk...det liker jeg.

(Kvinne 23)

R: Ja, men det er litt sånn, jeg vet det...at det er ikke slik at han vet at jeg trenger trygghet, og det er ikke slik at jeg er kun sammen med menn som gir meg trygghet men...men...for meg så er det tryggheten i det at han liksom er mann...er en del av min tiltrekning på en måte.

I: Trygghet?

R: Ja jeg tror det er kjempeviktig.

(Mann 25)

I: Hva ønsker en kvinne seg i en mann da?

R: Jeg tror...mange kvinner egentlig ønsker seg trygghet av en mann...stabilitet...og...jeg tror det handler mindre om det seksuelle i et forhold enn det mange gutter tror.

(Mann 33 & Mann 32)

I: Hva er det dama ser etter da når hun skal finne faren til sine barn?

R1: Trygghet.

R2: Ja, pakken pluss trygghet, jeg tenkte på det samme.

R1: Ja det blir litt anderledes da, for da spiller trygghet mer og mer inn annet at det bare stemmer...eh...han må...må ha sin posisjon i arbeidslivet...ikke bare i livet...han må...utstråle trygghet.

(Kvinne 25)

I: Var han også veldig ansvarlig da..som ekskjæresten, var de litt like der?

R: Ja han var også ansvarlig. Ja kanskje enda mer, det var kanskje det jeg likte med ham. At han var så trygg, du vet det der politiyrket...eller altså jeg har hatt veldig gode erfaringer med politifolk i gata der jeg bor...

(Mann 41)

I: Så du tenker at de kan finnes et skille mellom hvem damer knuller, og hvem de ønsker å få barn med?

R: Hmmm... jeg vil nok tro at de vil ønske å få barn med ham de knuller alltid...men så etterhvert så innser de at de får legge kjønnsdriftene til side og velge fornuftig. Og det er jo klart at damer er EKSPERTER på å velge fornuftig...så...etterhvert når de er ferdige med studiene og har fått knullet seg ferdig med de slemme så finner de seg kanskje en stakkars idiot som har fått de rette karakterene og den rette jobben som ihvertfall kan skape en illusjon av trygghet.

I: Trygghet?

R: Ja trygghet, de vil ha trygghet ikke sant, så kan de eventuelt, og der tror jeg det er mørketall på gang...eventuelt gå og knulle på si...der tror de jo også at de er så mye flinkere til å skjule ting enn menn ikke sant...og så ler de da...ha ha ha.

I ”Kjønnsmarkedet” av Øystein G. Holter (1980) var også trygghet et sentralt begrep nå det kom til hva kvinner så etter i en mann:

”Anja ser etter selvtillit hos gutter, Martha etter etter trygghet – og en variant av ”trygghetsnarkomani” preger mange av svarene til jentene” (Holter 1980).

Det virker her som om kvinner og menn er på samme grunn. Et felles møtepunkt rundt en slags felles forståelse. Det virker ikke å være noe kjønnskrig her, men tvert imot en inneforståthet. Likevel skal et begrep fylles, og det er slett ikke sikkert at det er konsensus eller konsistens:

”Er” trygg:

R: ja for meg gjør det det...jeg føler liksom på en måte...altså hvis du hadde stilt to menn ved siden av hverandre...den ene 27 og den andre 47...selv om han ser yngre ut...så bærer han mer tyngde...i seg på måten han går kledd...på kan det være. Det finnes mange sånne signaler utad som kan vise om man er trygg eller ikke...

”Gir” trygg:

R: Ja også er det noe med dette her og være sin egen lykkes smed...eh...det som funker for deg trenger ikke funke for en kompis av deg...og jeg kunne sett at dere var like atraktive selv om han andre kunne jobbet på rema 1000...eller du hadde en kjempejobb og driv på og skriver hovedoppgave...og det er jo ikke nødvendigvis noe WOW ut av det...absolutt ikke...selv om det jo gir trygghet når du møter en mann og han har fast jobb. Ja det er bra.

”Vil ha” trygg:

R: Alle sammen, absolutt alle sammen...vi vil bare..., vil vil gjerne...det alle søker når vi flyr rundt og flørter i korte miniskjørt, det er jo en mann som skal gi oss trygghet...og da ønsker vi jo å ligge på sofaen i joggedress og teppe og spise godter sammen og se på film. Det er egentlig hva vi har lyst til. Men vi har veldig vanskelig for å innrømme det tror jeg.

I intervjuene er ”trygg” både noe mannen kan ha, noe han kan være, men noe han også potensielt ”gir”. Holters (1980) *Anja og Marte*, der *Anja* så etter selvsikkerhet, og *Marte* etter trygghet, og hvordan ”trygg” brukes i intervjuene gir inntrykk av at *Anja* og *Marte* egentlig så etter det samme: En mann som er trygg i seg, for henne. ”Trygg-i-seg” representerer en selvsikkerhet, trygghet før et potensielt partnerskap, mens ”trygg-for-meg” - trygghet som noe som ”gis”, er forlengelsen inn i partnerskapet, noe som peker inn i en potensiell fremtid. Videre knyttes trygg-i-seg (selvtillit) og trygg-for-meg gjerne sammen med livserfaring. I begrepet ”trygghet” hos kvinnene, kunne man nesten faktorerer inn ”selvsikkerhet” og ”livserfaring”. Det virker ikke som at det er tilfeldig at mennene ofte er eldre enn sine kvinnelige partnere, ei heller at dette er et passivt trekk fra kvinnen. Holters (1980) ”trygghetsnarkomani” virker tvert imot å være en mer passende beskrivelse av fenomenet. Hvordan trygghet og selvsikkerhet smelter sammen kan illustreres ved hvordan det ofte spesifiseres at selvtilliten ikke må bære preg av å være bråkjekk, noe som slett ikke oppleves som attraktivt (Holter 1980). Det er mer en slags selvtillit som er preges av en slags indre ro, en trygghet og stabilitet. En slags kontroll. Selvkontroll:

(Kvinne 23)

R: Ja jeg har tenkt litt på det...ja typen min...sånn menn versus gutter...det må vel ha litt med selvtillit da...og ikke hvor etablert man er da på en måte, han er jo ikke mer etablert enn meg, han bor jo i leiligheten til foreldrene...mer "satt" på en annen måte, en mer positiv måte..."sånn er jeg"...det er liksom ikke noe å strebe etter på en måte...han er så utrolig rolig ved å være den han er, han prøver aldri å imponere meg på noen måte..

(Kvinne 30)

R: Ja det kan faktisk det. Måten man er på tenker jeg. Trygghet og ro, for eksempel måten man sitter på en kafè versus ute på et diskotek. Det sier meg mer at en mann er kontrollert og avbalansert enn...og det at man bare kan sitte her og ta en øll i stedet for at man absolutt skal ut.

Videre virker det som om trygg-i-seg oppfattes en iboende egenskap nærmest som øyenfarge. Ikke noe som er et resultat av en historie med handlinger og utfall, gjerne forbundet med risikohåndtering og tidligere prestasjoner. Det er noe man "er". Det finnes også en idè om trygghet som forholder seg ikke bare fremover og bakover, men også i forhold til det essensielle versus det materielle.

3.0 Trygghetens makrososiologi og kulturelle representasjoner.

"Trygghet" slik det fremkommer blant informantene er interessant i forhold til problemstillingen fordi det kan være med på å belyse koblingen til mer makrorienterte funn som peker på en tendens hvor kvinner fortsatt ser ut til å foretrekke mannlige partnere som er sosioøkonomisk dominerende; også når de selv er i en maktposisjon (Andersen & Holm in press, Buss 1989, Buss & Barnes 1986, Christoffersen 2004, Singh 2000). Dette er et interessant fenomen siden tendensen eksisterer i en tid der likestillingstanken tilsynelatende seiler i medvind. "Trygg" kan være deler av fenomenologien til disse statistiske studiene; studier som var med på utformingen av ideen til dette prosjektet. Tanken om en mulig

opplevd dobbelkommunikasjon hos menn, oppstod underveis etter flere samtaler med kvinner, som stilte seg tvilende, og etterhvert forbauset overfor disse studiene. Spesielt var dette en vanlig respons blant kvinner i mitt akademiske miljø, et miljø som er tett knyttet opp til opinionsleaderne og premissleverandørene for den pågående akademiske likestillingsdebatten i Norge, og således kvinner som er langt over gjennomsnittet orientert i kjønnsforskningen. For andre kvinner var det derimot som intet nytt under solen. spennende var det uansett, at dette ble sett på som svært kontroversielt av enkelte kvinner, men så selvfølgelig av andre. Blant de fleste menn jeg pratet med var disse studiene nærmest som å prate om selvfølgeligheter, selv om detaljnivået i studiene og selve temaet var veldig interessant for dem; men altså ikke kontroversielt i det heletatt. Jeg ble forundret over at noe kunne være så selvfølgelig for enkelte kvinner, og så til de grader på kollisjonskurs for andre. Videre at jo nærmere kvinnene var et samfunnsvitenskaplig miljø, jo større var skepsisen og tvilen til disse studiene. Ut fra dette tenkte jeg at her er det noe som ikke har blitt tatt tilstrekkelig fatt i; noe som fanget min interesse, og som jeg ville finne ut mer om. I forskningen jeg senere kom over var det ikke så mye å finne om kvinner som en rasjonell og nyttemaksimerende aktør, og det jeg fant var gjerne nokså makroorientert. Hvordan tenker kvinnen om sin egen tendens til søken etter en sosioøkonomisk dominerende mann, og hvordan opplever mannen dette? Samtaler jeg hadde med menn før prosjektet bar preg av noe som lignet svak irritasjon. Ikke over samtalen, men at en slags underliggende irritasjon vokste frem i dem når vi pratet om hva disse mennene opplevde som en slags ikke-erkjent del av kjønnsmarkedet. At menn måtte ha enkelte ting ”i orden” som ikke kvinner trengte, og at dette aldri ble pratet om andre steder enn i det intime, og kanskje ikke en gang da. Enkelte var villige til å erklære største delen av kvinner som hyklere når det kom til likestillingstanken. Det var noe apatisk over praten. På en måte var det litt skremmende fordi for disse mennene ble likestilling noe latterlig. Å le ble en måte å takle noe de mente var urettferdig. ”Likestilling” slik de hadde blitt kjent med den hadde ikke fortjent å bli tatt seriøst. Enten hadde disse mennene mottatt et tydelig budskap fra disse kvinnene som i beste fall var ambivalent, eller så trodde de at de hadde det. Det virket fjernt for meg å forstå dette i forhold til en kjønnspektlogikk (se kap 7), hvor kvinner søker sosioøkonomisk innflytelse indirekte gjennom menn, eller at dette er valg i all hovedsak foretatt av menn for å opprette et dominansforhold overfor kvinnen. Det var noe direkte og brutalt over hvordan mennene skildret disse erfaringene og oppfatningene. Det handlet mer om hva som ikke sies enn hva som sies. Felles for dem alle var at de ikke helt kjente igjen likestillingskonseptet slik det ble

presentert for dem i forhold til deres erfaringer med kvinner i det daglige. Kartet og terrenget passet liksom ikke helt.

Det finnes også kulturelle uttrykk for hva som kanskje kan være kvinners trygghetssøken, og i samtale med disse mennene kom jeg til å tenke på satiren i en episode av sitcomen *Seinfeld*, hvor karakteren *Elaine* nettopp finner ut at kjæresten er svært vellykket økonomisk, men i neste øyeblikk blir spurt av en mannlig venn, med hele likestillingstankens anklage, om dette hadde noen betydning. Svaret hun gir er:

(Sjokkert og fornærmet) *"Of course it doesn't matter!"*

(Smil) *"But it's nice to know..."*

Den første delen sier hun med en påtatt ærekrenkelse, men etter den neste delen smiler *Elaine* og latteren-på-boks går i bakrunnen. Det er tydelig at hun vet å gi "det riktige" svaret, samtidig som hun gjør seg inneforstått med at hverken hun selv mener det, eller forventer å bli trodd på det. Latteren-på-boks viser at kulturen også er inneforstått. Hele sekvensen latterliggjør politisk korrekthet og nærmest latterliggjør tanken om at *"It doesn't matter"*, samtidig som at det er viktig at hun sier *"It doesn't matter"*. Hun sier det med en slik overdrevet selvfølgelighet at det blir komikk. Hun vet at hun gir det riktige svaret, men vet også at ingen er så dumme at de virkelig tror på det. Det er publikum *Elaine* henvender seg til her. Det handler om hva som ikke sies, om hva som ikke *kan* sies. Satiren speiler oss og gjør oss i stand til å le av oss selv. Var det dette mennene trodde de visste, og som ikke ble pratet om? Var dette en spøk rettet mot dem? Man kan velge å tolke hele scenen kjønnsnøytralt, og at det er sosioøkonomisk status i seg selv som er poenget, og utelate den ekstra dimensjonen kjønnsaspektet tilfører. At det var en tilfeldighet at det var *Elaine*, og ikke en av de tre mannlige karakterene som hadde funnet seg en rik partner av det motsatte kjønn.

I en artikkel i *Bergens Tidene* (2004) under overskriften *"Vellykket kvinne sliter med å finne mannen"*, skriver journalisten i ingressen at: *"Jo mer vellykket en kvinne er, og jo mer hun tjener, jo vanskeligere er det for henne å finne en mann. Kvinner vil nemlig helst ha noen som tjener mer enn dem"*. Videre skriver hun at det ikke bare vil bli vanskeligere for menn å finne arbeid i fremtiden, men også å finne en kone. Grovt sagt så ønsker ikke kvinner å leve med en mann som er dummere enn dem selv. I følge Anders Holm (Holm & Andersen in press) som journalisten (*Bergens Tidene*, 2004) henter sin informasjon fra, er inntekt tilsynelatende en

viktig målestokk. Han har studert danske ekteskap i en årrekke og mener at velutdannede kvinner allerede nå har problemer med å finne seg en partner. Bildet er akkurat det samme i Norge som i Danmark: Kvinner vel helst ha menn som tjener mer enn dem. I 1998 kryssjekket statistisk sentralbyrå (SSB) ektefellers og samboeres inntekter og fant at det var langt flere kvinner enn menn som var lavtlønnede og som samtidig var gift eller samboende med partnere som hadde god inntekt. For eksempel var det blant ektepar og samboere med barn 1.920 par der mannen hadde inntekt over en halv million kroner i året og kvinnen under 100.000. I den andre enden var det bare 51 par der hun tjente mer enn 500.000 i året og han mindre enn 100.000 kroner. Det finnes i dag et overskudd av velutdannede kvinner som sliter med å finne en ektemann fordi de ønsker en partner som tjener mer enn dem selv. Det er ikke mange kvinner som finner en lagermedarbeider særlig interessant sier Anders Holm, som forutser at i framtidens Danmark vil finnes to grupper som i stort omfang lever alene: Velutdannede kvinner og ufaglærte, arbeidsløse menn (*Bergen Tidene*, 2004). Hanne Haavind (*Bergens Tidende*, 2004) er ikke enig med denne tanken. Hun sier at siden kvinner relativt sett er økonomisk mer selvstendige enn før, vil nok dette gjøre at det kan bli en liten gruppe menn som har lite å framheve i pardannelsesprosjekter rent økonomisk. Hun tror ikke på det motsatte; at det blir en gruppe høytlønte kvinner uten menn. Det vil alltid finnes nok menn som tjener mer enn dem, og mener artikkelen snur det hele på hodet. Hun mener at mysteriet ligger i hvorfor menn helst vil ha kvinner som tjener mindre enn dem selv, og tror det er viktigere for menn at kvinnene tjener mindre enn det er for kvinner at menn tjener mer enn dem (*Bergens Tidene*, 2004). Jeg mener at Haavind risikerer å gå inn i en slags høna-eller-egget dans når hun responderer på artikkelen - som plasserer kvinnen i førersetet, ved å i stedet plassere mannen i førersetet. Svaret på høna-eller-egget spørsmålet er tross alt: ingen av delene, vi har vært gjennom en evolusjon. I denne artikkelen fremstilles kvinnen som den handlende part, men i første omgang er dette ikke så viktig som det å konstatere at denne forskjellen mellom menn og kvinner eksisterer, og at kvinner *kan* være den velgende part.

I studien til Anders Holm (in press) undersøker han ekteskapsmønsteret i den danske befolkningen fra 1981 til 1995, og mener å finne at i de forhold hvor kvinnene begynte å tjene mer enn ektefellen, stiger antallet skilsmisser betydelig. Arbeidsløshet blant mennene øker også skilsmisseratene markant. Omvendt destabiliserer det ikke ekteskapet om kvinnen blir arbeidsledig. Anders Holm holder fast ved kvinnen som en aktør, og sier han ikke har en forklaring på hvorfor kvinner gifter seg oppover, men at tallene tydelig viser at det forholder seg slik. Han konkluderer med at i de første årene av et forhold er det viktig for kvinnen at

mannen lever opp til ”et spesielt image” for å holde seg interessant i hennes øyne. Anders Holm (in press) hevder at data indikerer at kvinner med lav inntekt liker å bli forsørget, og at de ikke søker etter en likeverdig partner karrieremessig. Videre leter kvinner som tjener mer enn sin partner etter en bedre partner – muligens en person med høyere inntekt enn dem selv, slik at hun kan være sammen med en mann som lever opp til oppfatninger av hva som er attraktiv maskulinitet. Over det hele virker det som om kvinnen er i en vinn-vinn situasjon, siden lav inntekt gjør at hun beholder sin nåværende partner, og høy inntekt gjør henne i stand til å finne seg en ”bedre” partner. Mannen på den annen side ekskluderes fra forholdet om han blir arbeidsløs i starten på forholdet, og ikke engang tilstedeværelsen av felles barn spiller inn i særlig grad. Kun menn med høy inntekt (som blir arbeidsledige) som starter med en ung kvinnelig partner unngår å bli forlatt. Dette er ikke en vinn-vinn situasjon for mannen. En mann med lav ”maskulin kvalitet” (Holm, in press side10) stiller svakt i kjønnsmarkedet – til og med en mann med i utgangspunktet høy inntekt, som blir arbeidsledig, blir forlatt hvis det ikke er barn i bildet. Anders Holm hevder at studien viser en situasjon der mannen virker å være mer bundet til en tradisjonell rolle som forsørger, enn kvinnen virker å være bundet til en tradisjonell rolle som forsørget. Anders Holm hevder at dette kan være et resultat av de siste førti år med likestillingskamp; hvor kvinner har kjempet for rettigheten til å definere kvinnelighet bredere og friere, mens dette har ikke blitt fulgt opp av en liknende tendens i det maskuline. Det kan være mange grunner til at menn forlater et ekteskap, men det handler ikke om økonomi og status (Holm, in press). I *Ugebrevet A4* (www) sier Anders Holm at utfordringen den neste tiårsperioden i den kjønnspolitiske kampen blir å få kvinner til å gifte seg med menn som tjener mindre, og som har dårligere utdanning enn dem selv.

Elaine i *Seinfeld* synes å gå igjen i Anders Holms studie. På den annen side kan studien kritiseres på samme grunnlag som Hanne Haavind. Den setter utelukkende det ene kjønn i førersetet, og videre kan de økonomiske variablene til Anders Holm også være et uttrykk for flere underliggende egenskaper. På den annen side klarer studien kanskje å bidra nettopp fordi at den er så spiss. Hvis man ønsker å forstå hvordan maskulin gift er i stand til å reproducere seg selv, virker det begrensende å undersøke dette uten å inkludere kvinners aktive rolle. Jeg ønsker likevel å tilføye at forskjeller i sosioøkonomisk status i parforhold må plasseres i en større sosial kontekst med større grupperinger i ulike sosiale sjikt. Studier som tar for seg fenomenet homogami, for eksempel, undersøker hvordan mennesker har en tendens til å gifte seg med personer innenfor samme statusgruppe. Det oppsiktsvekkende som ofte trekkes frem er hvor gjennomgående denne tendensen er, gjerne på tvers av kulturelle verdier og vanlige

oppfatninger omkring kjærlighet og forelskelse. Det generelle funnet er at likhet er tiltrekkende. Likevel, til tross for denne likheten, finnes gjerne en liten gjennomgående ulikhet mellom kjønnene når det kommer til inntekt og yrkesstatus (Birkelund & Goodman, 1997. Kalmijn, 1998). Forskjellen mellom kvinner og menn i sosioøkonomisk status innad parforhold skjer stort sett innenfor samme sosiale strata. *Dagsavisen* (2004) intervjuer to kvinner i slutten av tjuetårene som tror kvinner ubevisst ønsker en mann med lignende utdanning som dem selv. Den ene har tatt en mer ”estetisk” utdanning som filmprodusent, men funnet seg en mannlig lege som partner. Disse to kvinnene tror ikke kvinner bevisst søker menn med høyere utdanning, men at kvinner ubevisst foretrekker menn av samme sosiale lag. De er enige om at det er viktig å finne en mann med ambisjoner og integritet, en de er på bølgelengde med og som brenner for noe. Det virker som at disse kvinnenenes selvforståelse er mer i tråd med tanken om homogami, og at kvinner velger ”bortover” i stedet for ”oppover”. Hvorvidt filmprodusenten produserer sosioøkonomisk trygghet nevnes ikke, men det virker som at når disse kvinnene peker på ”bevisste” og ”ubevisste” valg så er det kanskje en faktor som må regnes med i oppgaven. Når filmprodusenten finner seg en lege, og sier at hun tror man finner en mann fra samme sosiale lag, blir det kanskje en måte å plassere seg selv i et bestemt sosialt lag. Hva som faktisk gjøres kan gjerne bryte med personenes selvforståelse og selvopplevelse, og gjennom pardannelsesprosjektet skaper man jo kanskje også sin egen identitet gjennom mobilitet. På den annen side kan det som menes være at høyere utdannede mennesker finner seg andre høyere utdannede mennesker, og slik er kvinnenenes opplevelse i tråd både med tanken om homogami, og filmprodusentens valg også i tråd med at i homogami er man lik, men ikke helt sosioøkonomisk identisk på tvers av kjønnene.

Andre studier har også funnet statistikker på hva som kan være en kvinnes trygghetssøken. Mogens Nygaard Christoffersen (2004) i en studie kombinert en rekke statistikker fra *Danmarks Statistik*, hvor han hevder at kvinner generelt har en tilbøyelighet til å velge menn, eller bli valgt av menn, som har høyere utdanning enn dem selv. Videre at dette ikke kan forklares ved at det er flere menn med lengre utdanning, for dette mønsteret finnes også i de yngre familiene som er dannet i en historisk periode hvor menn og kvinner får samme lengde utdanning. Undersøkelsen viser, hevder Christoffersen, at de store forskjellene i utdanning og inntekt man finner mellom fedre og mødre i småbarnsfamiliene, kan ses på som en konsekvens av at de menn som klarer seg godt på arbeidsmarkedet får familie og barn, mens en stor gruppe marginaliserte menn ikke får familie og barn. Dette er stort sett den motsatte

tendensen man finner blant kvinnene i 1993. Tall basert på fertilitetsdatabasen i *Danmarks Statistik* viser således en tydelig sammenheng mellom menns sosioøkonomiske status og deres barnløshet som 44 årige. Denne markante sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og forekomst av barnløshet hos menn står i grell kontrast til 44 årige kvinners situasjon. Dels er barnløsheten nesten dobbelt så utbredt hos menn som hos kvinnene. Tall fra 2001 viser noenlunde det samme. Det er fremdeles tydelig at det er få 44 årige barnløse menn i topplederstillinger, eller som er selvstendig næringsdrivende med mange ansatte, og tilsvarende mange barnløse menn blant arbeidsløse og førtidspensjonerte 44 åringer. Mønsteret er imidlertid jevnt fordelt for kvinnenenes del. Kun blant ganske få selvstendig næringsdrivende kvinner med 10 eller flere underordnede og blant førtidspensjonerte kvinner finner man signifikant flere barnløse i 44 årsalderen i tallene fra 2001. Christoffersen sier at disse resultatene stemmer overens med med en rekke utenlandske undersøkelser.

Christoffersen (2004) fremsetter fire forklaringsalternativer. En går ut på at kvinnene i parforholdet øker ektefellens produktivitet. Nærliggende her er kanskje tanken om såkalte komparative fortrinn som fremsatt av Hilde Bojer (1993), der man i samlivet forsterker ulikhetene mellom kjønnene over tid ut fra rasjonelle økonomiske kalkuleringer med hensyn til familiens beste. Å la mannen jobbe mer fordi hun føder barn, som igjen gjør ham mer attraktiv på arbeidsmarkedet og gir ham mer erfaring og slik høyere lønn. I neste omgang vil dette gjøre det enda mer rasjonelt å la ham primært være knyttet til arbeidsmarkedet fordi det øker familiens totale inntjening, mens hun underveis utvikler sine ”komparative fortrinn” i hjemmeproduksjonen ut fra hennes økende erfaring med dette.

Christoffersen presenterer enda et alternativ der menn med høy inntekt har relativt lettere for å bli gift, og hvis de blir skilt så har de relativt mindre sannsynlighet for å forbli enslige lenge.

En tredje forklaring er at det kan finnes faktorer som både er bestemmende for menns inntekt, og om de blir gift eller ikke. En foreløpig undersøkelse gir støtte til denne forklaringen.

Christoffersen fremsetter også en siste forklaring hvor han også gjør regning med kvinnen som en potensiell aktør ved produksjon av kjønnsideal. At i den grad kvinnen velger en mann som skal være far til hennes barn, så gjøres dette i stor grad ut fra hans plassering på den sosiale rangstigen. Man kan kalle dette for teorien om asymmetrisk partnervalg. Susan McRae uttrykker seg etter en gjennomgang av britiske undersøkelser slik:

”Det er en norm for kvinner å gifte seg med menn som er over dem på den sosiale rangstigen, eller i det minste på samme nivå” (Christoffersens oversettelse).

I følge denne teorien vil menn som har makt, og som tjener mye, ha lett for å finne en partner. De menn som har ressurser, og som dermed kan gi sosial beskyttelse vil i følge denne teorien relativt oftere få familie og barn enn marginaliserte og langtidsarbeidsledige menn.

Christoffersen (2004) hevder at de overstående analyser til en viss grad støtter denne teorien. Det er imidlertid for tidlig å si mer om på hvilken måte det endrede utdanningsmønsteret som spesielt har endret kvinnes situasjon vil komme til å påvirke pardannelsesmønsteret og dermed fertilitetsmønsteret i fremtidens samfunn (Christoffersen 2004).

I de mer biologisk orienterte disiplinene finner man gjerne det samme, selv om man da også lett får et deterministisk bakteppe med på kjøpet. I en studie av Buss & Barnes (1986) ble det funnet at egenskaper som ”physical attractiveness” ble vektlagt i større grad av menn enn av kvinner, mens kvinner i større grad vektla ”good earning capacity” og ”college graduation” når det kom til valg av partner, et mønster som fremkom i to separate undersøkelser, og i to ulike aldersgrupper. I en annen studie som undersøkte kjønnsforskjeller ved valg av partner på tvers av trettisju kulturer (Buss, 1989), scoret kvinner langt høyere når det kom til prioritering av partner og vektlegging av egenskaper som ”good financial prospect”, ”good earning capacity” (ikke signifikant forskjell i Spania), og ”ambition and industriousness” (spesielle forhold gjalt i Colombia, Spania og for de Sør-Afrikanske Zuluer). Kvinner foretrakk også menn som var eldre, mens menn foretrakk yngre kvinner (Buss 1989). Både menn og kvinner foretrekker attraktive partnere i korte forhold (one-night-stands og lignende). For forpliktende og langvarige forhold, virker kvinner i større grad å være villige til å legge mindre vekt på fysisk utseende, spesielt overfor menn som har høy sosial status og gode økonomiske muligheter. Også menn ser etter flere egenskaper i kvinnen ved forpliktende langvarige forhold, men legger mye mer vekt på fysisk utseende (Singh 2004). At mannen er ambisiøs har vist seg å være en viktig determinant ved kvinnens valg av partner, men fysisk utseende er også relevant. Når mannen i tillegg har gode økonomiske muligheter er han tilnærmet den perfekte partner (Singh, 2000, 2004).

4.0 Trygghetens fenomenologi

4.1 Pen søker trygg

Nede i fenomenologien, vil disse makroorienterte studiene være forankret i møter mellom kvinner og menn, og kvinners søken etter trygghet vil kanskje kunne være kvinners tendens mot "sosioøkonomisk status", som da blir en slags "trygghetens makro". Et mikrofundamentalt kjønnsystem består her av kvinner og menn som møter hverandre med kjønnsesifikke preferanser i en potensiell partner. Dette gjør at hva som bare kunne vært et system, blir et kjønnsystem; og altså ikke bare utvekslinger mellom individer. Mannens søken etter "pen" (Holter 1980, Buss 1989, Buss & Barnes 1986) kan slik kobles til kvinnens søken etter "trygg", og kjønnsdimensjonen til systemet blir denne gjensidige utvekslingen mellom gjensidig avhengige kvinner og menn, og som hver for seg ønsker å maksimere sitt byttepotensiale på tvers av kjønn. Det blir innlysende at det ene kjønn ikke kan tilrøve seg kontroll over dette kjønnsystemet, for det finnes ikke noe grunnlag for samarbeid innad kjønnene. Kjønn som gruppe, oppløses, og kjønn blir i stedet et slags binært system, hvor den fundamentale konkurransen, eller "kjønnskrigen" blir innad kjønn, ikke mellom kjønn. Fokuset for oppgaven er ikke på "pen" mekanismen (Holter 1980), men snarere trygghetsmekanismen slik den fremkommer i materialet; hvordan den oppleves i dette mikrofundamentale kjønnsystemet.

4.2 Trygg i seg. For meg

For kvinnene virker "trygg(het)" å romme svært mye mening. Begrepet brukes på mange forskjellige måter og virker å være knyttet til andre begreper som "selvsikkerhet", "stabilitet", "kontroll" osv. Videre virker disse begrepene å i noen grad bli brukt om hverandre, og som sirkulære forklaringer på hverandre de gangene de ikke blir bedt om å konkretisere ytterligere. Videre så bruker kvinnene gjerne både "essensielle" egenskaper og materielle egenskaper som indikator på henholdsvis trygg-i-seg og trygg-for-meg. For å analysere "trygghet" slik disse kvinnene bruker begrepet, tar jeg utgangspunkt i møtet (i tid) mellom kvinnen og mannen,

uten å definere denne ytterligere. Når kvinnen og mannen møtes (et øyeblikk i tid), der hun ser etter trygghet, er det er to måter hun kan (gjørne samtidig) forholde seg til ham på som "trygg" og potensielt attraktiv. Møtet har en fortid og en fremtid. "Trygg-i-seg" blir å oppfatte ham som "trygg", med fokus på fortiden til møtet, eller måten han ankommer møtet mellom de to. Hvem han *er* (blitt). Slik bruker kvinnene i intervjuet gjerne begrepet "trygg", han skal være trygg-i-seg:

Trygg-i-seg:

1

R: ja det kan faktisk det. Måten man er på tenker jeg. Trygghet og ro, for eksempel måten man sitter på en kafè versus ute på et diskotek. Det sier meg mer at en mann er kontrollert og avbalansert enn...

2

R: Absolutt...jeg tror det er mer trygghet i en mann enn i en gutt. Trygghet er viktig.

3

R: ja for meg gjør det det...jeg føler liksom på en måte...altså hvis du hadde stilt to menn ved siden av hverandre...den ene 27 og den andre 47...selv om han ser yngre ut...så bærer han mer tyngde...i seg på måten han går kledd...på kan det være. Det finnes mange sånne signaler utad som kan vise om man er trygg eller ikke...

4

R: Ja han var også ansvarlig. Ja kanskje enda mer, det var kanskje det jeg likte med ham. At han var så trygg, du vet det der politiyrket...

5

R: Både og. Det er en væremåte, men også det at han er sikker på seg selv...

6

I: Hva skal til for at et menneske er trygt da...en mann da...skal han gjennom ilden eller...for å få denne attraktiviteten?

R: Jeg tror dette har veldig mye med selvsikkerheten...hvor sikker man er på seg selv.

På den annen side brukes gjerne begrepet slik: Jeg skal føle at han "gir meg trygghet"; "gjør meg trygg". Dette peker utover og fremover for møtet, hvordan han forlater møtet i tid. En trygghet som peker på en potensiell fremtid sammen. Ikke bare hvordan han virker å oppleve seg selv, men hvordan han får henne til å føle seg, hennes opplevelse av ham "i henne".

Trygg-for-meg:

1

I: Litt høyere utdanning enn deg?

R: Ja, faktisk alle. Jeg har enda ikke vært sammen med noen som ikke har hatt utdanning fra jeg var 17-18 år. Men det tror jeg er tilfeldig..

I: Det er ikke noe som er viktig for deg?

R: Nei. Det gir en trygghet, ja. Men hvis alt annet stemmer...

2

R: Alle sammen, absolutt alle sammen...vi vil bare..., vil vil gjerne...det alle søker når vi flyr rundt og flørter i korte miniskjørt, det er jo en mann som skal gi oss trygghet...og da ønsker vi jo å ligge på sofaen i joggedress og teppe og spise godter sammen og se på film. Det er egentlig hva vi har lyst til. Men vi har veldig vanskelig for å innrømme det tror jeg.

3

R: Ja, men det er litt sånn, jeg vet det...at det er ikke slik at han vet at jeg trenger trygghet, og det er ikke slik at jeg er kun sammen med menn som gir meg trygghet men...men...for meg så er det tryggheten i det at han liksom er mann...er en del av min tiltrekning på en måte.

4

I: Altså evne...at det å kunne gi trygghet, at for deg er det ganske sentralt for det å være mann?

R: Ja, og det går på det fysiske også, en gutt som er mindre og tynnere enn meg, han får meg ikke til å føle meg like trygg...altså sånn fysisk da.

Når kvinnene bruker begrepet ”trygg(het)”, veksler de frem og tilbake, og gjerne er han trygg fordi han er selvsikker og selvsikker fordi han er trygg, og han både er, og gir trygghet, projiserer den gjerne inn i fremtiden, om en vil. Deres potensielle fremtid:

R: Både og. Det er en væremåte, men også det at han er sikker på seg selv...vet hva han vil for noe for eksempel...har verdier...hmm...har rett og slett erfaring på jobb hva han har gjort for noe og har rett og slett resonnert seg frem til hvorfor han er der han er.

I: A man with a plan...er det litt sånn?

R: Absolutt!.. jeg tror det er mer trygghet i en mann enn i en gutt. Trygghet er viktig.

(Litt senere)

I: Hva skal til for at et menneske er trygt da...en mann da,,,skal han gjennom ilden da eller...for å få denne attraktiviteten?

R: jeg tror dette har veldig mye med selvsikkerheten...hvor sikker maner på seg selv...det at man har meninger...har verdier og tør å stå for dem.

Både trygg-i-seg og trygg-for-meg handler om prestasjon eller risikohåndtering av en eller annen form, knyttet enten fremover eller bakover i tid, hvis man velger å se bort fra ideer om "essens"; selv om dette naturligvis kan diskuteres. I motsetning til kvinnene så virket ikke mennene i intervjuene å gjøre et skille på samme måte. For kvinnene derimot, ble trygg-i-seg gjerne knyttet til det "essensielle":

Trygg-i-seg, og essens:

1

I: Hva tror du skal til da for at en mann skal oppnå selvsikkerhet...tenker du at man er det eller blir det?

R: Både og...jeg tenker jo og at noe er der for at det finnes ikke noe annet enn et du...eh..(et selv, min merk.).

2

I: Versus det å være selvsikker. Du prater også om det å ha enkelte ting i orden...du nevnte hus, bil, jobb...eh...litt sånne ting...tror du det er noen sammenheng der...med det å være en selvsikker mann og det å ha ting i orden?

R: Mmm...det vil jo bestandig regjere en slags kultur...eller hva samfunnet legger i en mann med stor M. At han er til å stole på...har oppnådd noe...og WOW sånn type drømmemann og ikke minst har er pen og holder seg sånn shipshape...og har alt det der med jobb og leilighet...men samtidig så tror jeg at...en type som person har ikke nødvendigvis adoptert alt det der...han har liksom sine egne ideal å leve opp til. Ikke nødvendigvis at det er samfunnet...at det skal måles gjennom det.

3

R: Ja jeg har tenkt litt på det...ja typen min...sånn menn versus gutter...det må vel ha litt med selvtillit da...og ikke hvor etablert man er på en måte, han er jo ikke mer etablert enn meg, han bor jo i leiligheten til foreldrene...mer "satt" på en annen måte, en mer posistiv måte..."sånn er jeg"...det er liksom ikke noe å strebe etter...han er så utrolig rolig ved å være den han er, han prøver aldri å imponere meg på noen måte..

Trygg-for-meg derimot, identifiseres ofte med diverse materielle manifestasjoner som tilknytning til arbeidslivet, fysikk og alder.

Trygg-for-meg, og materialitet:

1

R: Ja og så er det noe med dette her å være sin egen lykkes smed...eh...det som funker for deg trenger ikke funke for en kompis av deg...og jeg kunne sett at dere var like attraktive selv om han andre kunne jobbet på rema 1000...eller du hadde en kjempejobb og driv på og skriver hovedoppgave...og det er jo ikke nødvendigvis noe WOW ut av det...absolutt ikke...selv om det jo gir trygghet når du møter en mann og han har fast jobb. Ja det er bra.

2

R: Kanskje...jeg tror nok...jeg tror nok sånne ting som fast jobb...fast inntekt er med å telle på den biten som gir trygghet...og for meg så er det trygghet. Det å ha fast jobb ja. Så jeg tror det er i vektskåla på plussiden hvis jeg står og skal velge mellom typer der...ja...skal jeg fortsette dette...eller er det bare sånn...NÆH! Men jeg tror det er klart med på plussiden i den vektskålen min.

I: Manndom da kan man si at det knyttes til arbeidslivet?

R: Ja faktisk...jeg tenker at..."ta vare på meg" ja.

3

I: Altså evne...at det å kunne gi trygghet, at for deg er det ganske sentralt for det å være mann?

R: Ja, og det går på det fysiske også, en gutt som er mindre og tynnere enn meg, han får meg ikke til å føle meg like trygg...altså sånn fysisk da.

4

R: Jeg tror han kan mer enn meg..han er eldre...jeg tror det er stor forskjell mellom det å være 22 og 28...forskjellige livsfaser...men samtidig en er jo ikke noe særlig eldre da...bare 6 år...men jeg tror jo det kan skje veldig mye på de 6 årene da...det har hvertfall skjedd mye fra 18 til 22 da...det er stor forskjell. Men...det han kan ha opplevd mer enn meg...er jo kanskje ting jeg kunne tenke meg å oppleve da...kanskje.

Trygg-i-seg (selvsikkerhet) mener jeg peker bakover, mot tidligere prestasjoner, mens trygg-for-meg peker fremover, kanskje i kraft av hvordan tidligere prestasjoner predikerer fremtidig

prestasjon. Derimot virker de kvinnelige informantene først og fremst å være villige til å knytte materialitet til trygg-for-meg, da trygg-i-seg gjerne knyttes til "essens" som "å være", eller "er seg selv". Trygg-i-seg knyttes ikke så lett av kvinnen til en historie med prestasjon og utfall, men virker nesten å bli beskrevet som et attributt på lik linje med øyefarge. Altså "trygghet" forstås både fremover og bakover, og som noe materielt og essensielt. Det blir et spørsmål om hvordan kvinnen forholder seg til møtet i tid tenker jeg. Det blir to sider ved samme sak: Om hun tenker seg selv inn hos (eller ved siden av) mannen, eller velger å se ham som et vesen for seg selv. Trygg-i-seg virker en attraktiv mann å være sett bakover i tid til den han er blitt, med en tendens til å bli registrert essensielt, i motsetning til trygg-for-meg der kvinnen registrerer en attraktiv mann sett fremover i tid, gjerne en tenkt fremtid sammen, hvor konkrete materielle faktorer gjerne tas med i betraktningen. Man kan snu det hele på hodet og si at selvsikkerhet bakover er trygg-i-seg, mens selvsikkerhet fremover er trygg-for-meg. Trygghet og selvsikkerhet blir det samme. Jeg må likevel presisere at dette er analytiske skiller. Selv om jeg sier at kvinnene bruker "trygg" på forskjellige måter så trenger ikke dette bety at det ikke er logisk for dem; snarere psyko-logisk. Kvinnene vekslet helt uproblematisk mellom de (u)like anvendelsene av begrepet.

4.3 Å gjøre trygghet

Det virket det som om "trygg(het)" blir forstått på forskjellige måter når det kom til menn og kvinner, og dette kan kanskje være fordi de står på hver sin side som giver og mottager, eller som kunde/selger om man skal gå inn i Holvers (!980) kjønnsmarkedstenkning. Hvordan menn opplever kvinnens trygghetssøken blir et åpent spørsmål. "Trygg-i-meg" og "trygg-for-deg" kan likevel være en interessant innfallsvinkel. Hos mennene beskrives både kvinnens "trygg-i-seg" og "trygg-for-meg" som knyttet til materialitet og prestasjon. "Trygg-i-seg" har slik også en materialitet når de henviser til kvinners preferanser overfor "selvsikre" menn. Likevel finnes en essens, hvem jeg *er* men de forbeholder denne til sin egen opplevelse av seg selv. Helt riktig så lar de ikke kvinnen ha meninger om denne subjektive verden. Selv om mennene gjerne lar kvinnen se om de andre mennene er "trygg-i-seg". Hvordan han selv *er*, vet derimot bare han. Mennene virker å være bevisst på dobbeltheten: det å gi inntrykk av selvsikkerhet, versus det å virkelig være selvsikker. De vet at kvinnen ser etter, eller er ute etter "trygg-i-seg". Dermed blir det viktig å gjøre "å være", så og si. Analogt til dette, så

utgjør innsats og utfall to verdener, og kvinnene henvises til en verden med utfall, det synlige, selv om kvinnene naturlig nok selv mener å forholde seg til en manns essens; hvem han "er", annet enn en sum av historiske utfall; samlet i en karakter, en slags selvfølgelighet omkring ordtaket: alle er sin egen øy. Dette handler jo ikke nødvendigvis først og fremst om kjønn, men kanskje mer om hvordan subjektet forholder seg til verden. Man tror alltid man selv har en privilegert tilgang på virkeligheten. Kanskje spesielt som forsker. Likevel finnes et kjønnsperspektiv her. Kvinnen er ute etter "essensen", og mannen vet det, og han forholder seg strategisk til det på en mer eller mindre vellykket måte. Trygg-for-deg virker å romme både trygg-i-seg og trygg-for-meg. Slik kan man si at mannens opplevelse av å måtte stå som "attraktiv mann" overfor kvinnen, kan knyttes til det "å gjøre trygghet". Måten mannen forholder seg til kvinnens søken etter "trygg-i-seg" gjør at hun aldri når aldri helt inn, og mannens forhold til det "å være trygg" får dermed et noe schizofrent preg:

1

R: Ja litt bajas...snakker høyest...skal liksom...eh...dominere alle...vi vet at dette kan være et uttrykk for indre usikkerhet og så videre...han er ikke den sterkeste her...det...det skjønner ikke damene...

2

R: Ja, det de setter pris på er resultatene av innsats, og igjen, så roter de seg bort og blander dette sammen med innsats, ikke sant...så...det jeg kan vise frem nå...det er innsatsen...risikoen...som kan være heltemodig i seg selv...men de vil ikke sette pris på den før resultatene kommer.

I: Ingen vil ha en lidende kunstner?

R: Nei, da er du ingenting.

3

R:...så finner de seg en stakkars idiot som har fått de rette karakterne og den rette jobben som ihvertfall kan skape en illusjon av trygghet.

4

R: Nei den eneste tryggheten jeg har nå, er det at jeg er hundre prosent decent, ærlig, til å stole på, og i en gitt situasjon om jeg treffer den rette kunne jeg bokstavelig talt dø for henne, det er det eneste jeg kan tilby. Og det synes damer er dritkjedelig. Det er ikke verdt en dritt ikke sant. Hadde jeg vært pen, slem, hatt litt penger, jeg kunne bare knipset med fingrene ikke sant.

5

R: En ting som jeg tror er veldig viktig som damer ser etter i maskulinitet er selvtillit da. Og kroppslig utseende.

I: Selvtillit, hva legger du i det?

R: Det er ukomfortabelt for dama hvis gutten er usikker. Det kan jo være...hva som helst...det er mye påtatt selvsikkerhet.

I de neste eksemplene, samt i eksempel 4 ovenfor, illustreres den nære koblingen mellom mannens "å være", og det å besitte attributter, det "å ha". Videre hvordan essensialitet og materialitet smelter i hop. Det ene betinger det andre. Det er kanskje derfor det blir så viktig å ha "det andre"; fordi det beviser "det første". Essens, "å være" endres til det "å ha" essens.

1

R...Menn med makt er...har ofte kommet til makten i kraft av å ha en jævlig sterk personlighet, og en sterk personlighet er interessant, ikke sant. Og det er ikke bare det at menn med penger kan kjøpe fine biler...og kvinner er fullstendig horer for penger...men det er sånn at for å få de pengene har de kommet til en maktposisjon...og denne maktposisjonen har de ofte kommet til gjennom sin personlighet ikke sant....om menn...vilje av stål. Det å ha kunnskap, talent, styrke...som er veldig tiltrekkende for en kvinne...som igjen fører oss tilbake til dette trygghetsgreiene ikke sant...å ta vare på. Fredriksen (skipsrederen) får sex selv om han ser ut som Jabba the Hut.

Hos Holter (1980) hevder *Fridjof* at man skal selge seg på det man "er", ikke på hvordan man ser ut – og samme tendens fant man i alle guttenes svar. Det går altså an for mennene å fullt ut å selge hvem man "er", for det man er, er noe man har. Holter (1980) forteller:

"Morten, hvis idealbilde av en jente ikke er så forskjellig fra det en ser som fotomodell og missebilde i ukeblader, gjerne med markerte kinnben og rene trekk over nese, munn og øyne, undrer seg på hvorfor jenter har blitt mer interessert i ham etter at han begynte å studere":
"Ja – at jeg i det hele tatt nå gjør et annet...kan du si...intrykk på jenter, da. Jeg har utvikla meg litt i mellomtida men...Jeg har likevel merka en forskjell, altså...kan hende vinne en på en måte en større selvsikkerhet, som gjør at en på et tryggere vis...kan være seg selv" (Holter 1980).

Morten illustrerer hvordan trygg-i-seg kobles til prestasjoner, og hvordan dette kan kobles videre til trygg-for-meg, gjennom å ”utstråle trygghet” fremover i tid med en materialitet. Kulturelle representasjoner finnes også. Neste eksempel henter jeg fra filmen *The Weatherman* (2005) hvor man møter en kontemporær fortelling om mannens følelse av instrumentalitet:

”Jeg pleide å forestille meg hvordan livet mitt skulle bli. Hvordan jeg ville bli. Jeg så for meg alle disse egenskapene; sterke positive egenskaper som andre mennesker ville kunne snappe opp fra andre enden av rommet; men etterhvert som tiden gikk ble få av dem egenskaper jeg virkelig hadde, og alle mulighetene jeg sto ovenfor, og alle sortene menneske jeg kunne bli, alle ble redusert, år for år, til færre og færre, helt til de ble redusert til en. Til hva jeg er. Og det er hvem jeg er. Værmannen”.

(The Weatherman, 2005)

Fortellingen er interessant av flere grunner. Den minner om den type filmer som humanister gjerne elsker å analysere; som *Falling down*, *Fight club*, *American history X* og *American beauty*. Den har det der skjæret av sosialrealisme over seg med en litt dypere mening, men likevel tilstrekkelig dæsj av Hollywood, slik at vi blir underholdt og ønsker å identifisere oss, og slik at filmen får bred appell. At den sier noe viktig, siden den kanskje faktisk klarer å identifisere noe av oss. Hva hovedpersonen gjør her, i motsetning til Morten i eksempelet ovenfor (Holter 1980), er å reversere det positive forløpet til mannens ervervelse av egenskaper eller attributter. På den ene siden ser han for seg hvilket menneske han kunne blitt, gjerne flere typer; mennesketyper med sterke positive egenskaper. Samtidig som han oppdager at disse egenskapene er noe han ikke har, krymper han som menneske og mann. Egenskaper blir redskaper for mannen, eller instrumenter for å realisere seg selv. De *er* ikke selvet. Denne intrumentaliteten aksentueres av hva som utgjør målestokken for *hva* han til slutt er, nemlig værmannen, og det er også *hvem* han er.

5.0 Å gjøre trygghet.

5.1 Trygghetens innside og utside

Selv om menn og kvinner fortår trygghet på ulike måter her, er det likevel ingen misforståelser dem imellom. Dette understøttes i intervjuene både av menn og kvinner, og de virker altså som at det her er et system. Det virker som at mannen møter et krav om å være en forsørger og beskytter gjennom kvinnens trygghetssøken. Møtet i tid blir anderledes for mannen enn kvinnen. "Trygghet" blir noe man helst har, og således kan tilby. Han må være trygg-i-seg, enten han er det eller ikke. Likevel så må mannen forholde seg til hvem han "er", og han kan således miste seg selv, sitt individ, i det "å gjøre" trygghet. Det er tross alt en forhandlingssituasjon, og mannen stiller naturlig nok med et behov om å få være et individ i størst mulig grad:

R: Men jeg mener det er veldig viktig å være seg selv. Man kan spille litt, men man må ikke sette seg i en bås. Passer det så passer det. Jentene har nok en pakke i hodet på hvordan ting skal være men...passer det ikke så....

Likevel, når det kommer til trygghet, er det ikke særlig stor tvil om hvem det er som skal tilby, og hvem som skal motta denne. Møtet i tid og trygghet, slik det angår menn, handler derfor bare ikke om presentasjon, men også om prestasjon. Derfor blir de også nødt til å forholde seg strategisk til hvem de *er*. Sagt på en annen måte: det innebærer en risiko å være seg *selv* i møtet, og mannen vil øke sin kontroll over utfallet ved å kontrollere hvordan hans *er* oppfattes når det kommer til "trygghet". Mannen må med andre ord ha selvkontroll. Kvinnen på den annen side står også overfor risiko. "Trygghet" er noe hun er ute etter, og graden av dette må således identifiseres mest mulig nøyaktig i mannen. Møtet i tid blir sannsynligvis mest kritisk fremover for mannen, for som enkelte av mennene sier så er det "ikke vanskelig å fremstå som vellykket" i det man ankommer møtet, selv om menns skuespillertalent sikkert kan diskuteres, på samme måte som kvinners. Er det dette Anders Holm (in press) mener når han ser at mennene i de første årene måtte leve opp til et spesielt image for å holde seg

interessant i kvinnens øyne? Hva angår trygghet så gir møtet i tid mannen en aktiv rolle og kvinnen en passiv rolle. Ikke nødvendigvis som i Holters (1980) *Kjønnsmarkedet*, der kvinnens passivitet kobles sammen med avmakt, men snarerer omvendt. Møtet i tid plasserer her tvert imot kvinnen i en maktposisjon. Likvel er dette forenlig med Holters observasjoner. Siden mannen innehar den aktive rollen, så bestemmer gjerne mannen om møtet skal intrefte i det hele tatt, uavhengig av utfallet. Kvinnene kan invitere med blikkene, og mennene kan forholde seg til kvinnens blikk med sin fremtreden, men det er fremdeles mannen som oftest initierer samtalen. Hvorfor kvinnene hos Holter (1980) ble maktesløse kan forklares på flere måter: Ved at hos ham var blikkene i møtet, og en relativt kort tid etter møtet gjerne det sentrale, i motsetning til her hvor samtalen og tiden etterpå får en mer sentral plass. ”Har du trygghet?” krever mer enn å registrere utseende til en person ved hjelp av blikk, eller pjattet på sjekkestedet, hvis man ser utover ekstremt materielle uttrykk da, som klesstil m.m, som ikke er særlig pålitelige indikatorer. Samtalen blir kvinnens arena, selv om hun gjerne her er relativt passiv, mens blikkene blir mannens, som orienterer seg stort sett etter utseende, noe som også Holters (1980) studie bekreftet samt flere andre. Videre ble datainnsamlingen og observasjonene til Holter (1980) gjort på såkalte sjekkesteder, hvor konkurransen gjerne er skjerpet, og hvor stereotyp mannlig adferd således kan bli bygget opp under. Et annet moment er at disse data ble samlet inn i 1979, syvogtyve år siden. Dette *kan* ha noe å si. Hans teoretisk ramme tar utgangspunkt i Karl Marx` kapitabegrep, uten at jeg skal komme med noen vide påstander her annet enn at perspektiver spiller en rolle. Videre så forutsetter Holter (1980) sin studie et ”patriarkalt maktsystem”, med et tilhørende frø av kjønnsmaktlogikk (se kap 7):

”Det patriarkalske maktsystemet, slik det kommer fram på sjekkestedet, kan formuleres som en double-bind situasjon (for kvinnen): spillet (sjekkingen) er ikke til å holde ut, alle (kvinner) forsøker å komme vekk fra det. Men sier du ja er du i motspillers makt (mannen), sier du nei får du bare en ny runde (med sjekking) – og noen løsning, et kollektiv svar, sørger maktstrukturer for at du ikke får.” (Holter 1980).

Selv om mannen gjerne er initiativtager, den som går bort til kvinnen, som gjerne velger samtals tema, trenger dette ikke henge sammen med et etablert maktforhold. Hun kan invitere mannen bort, hun følger guttens ”pjatteprat” nøye og ser etter tegn på ”trygg”, og hun kan forkaste hans tilnærmelser eller ikke. I Holters (1980) kapittel: *Jakten på ”pen”*, fremkommer det hvordan mennene vektlegger kvinnens utseende på sjekkestedet, og hvordan kvinnene er klar over dette. Videre så blir det tydelig at kvinnen bruker ordet ”pen” på en

annen måte. Pene gutter er ikke nødvendigvis bra, noe som minner om ”glatte gutter”. Det handler om hvorvidt han er pen ”inni seg”:

”Jeg klarer ikke å bli forelska eller interessert bare ved å se på en person, bare ved at han er veldig pen, altså! Han må jo gi noe – at han er spennende å bli kjent med eller et eller annet” (Holter 1980).

”Men en gutt behøver ikke se sånn perfekt ut for meg – etterhvert blir du kjent med ham, og kan se veldig mange pene sider ved ham” (Holter 1980).

Neste eksempel er hentet fra eget materiale:

R: Det som gjør ham så flott er at jeg ser opp til ham, han har en del vitenskap(?), han ser veldig mye som ikke andre ser...han...han er veldig opptatt av det vakre i naturen...

Holter forfekter at de å *kun* måtte være pen ”inne i” seg, er et mannlig privilegium på sjekkestedet. Implisitt at det er vanskeligere, eller verre på noen måte å måtte være pen utenpå. Jeg går ikke med på en slik påstand. I jakten på ”trygg”, må menn muligens sminke innsiden sin like iherdig som kvinnene må sminke utsiden. Der kvinnene står foran speilet, står muligens mennene foran selvet. Det er et undertrykkende element i det å måtte være pen ”inne i” seg som langt på vei kan overgå det undertrykkende elementet i å *kun* måtte være pen utenpå. Noe lang mer invaderende og fremmedgjørende; et sentiment Holter ikke virket å være enig i i det perspektivet han anla i 1980:

”Dersom vi nå betrakter kvinnen utelukkende fra denne synsvinkelen, som eier av” pen”, ser vi også bort fra hennes eksistens som vareeier. Hun er eid av andre; direkte av en mann eller indirekte av alle gjennom å være redusert til deres verdimål” (Holter 1980).

I Holters (1980) perspektiv aner man en kvinnes opplevelse av fremmedgjøring fra seg selv. Det å være et kjønnsobjekt, har lenge vært noe en kvinne først og fremst kan være. Hvis menn kan det, så er det gjerne i forhold til hvordan menns utseende har fått økt betydning, og har blitt såkalte ”objekter for nytelse”, på tilnærmet lik linje med kvinnen (Lorentzen, 2004). Her kan det derimot spekuleres i om mannen får en dobbel dose. Hvis man åpner opp for muligheten at man kan få ens ”karakter”, eller ”er”, eller ens ”innside” kjønnsobjektivert, kan

man langt på vei gjøre noen antagelser om hvorvidt ”trygghetsnarkomani” kan føre til opplevelser av fremmedgjøring hos mannen, og til en kjønnsobjektivering av menn, som ikke handler om nytelse, men trygghet. At mannen kan bli et trygghetsobjekt. Man kan tenke seg at det å være pen inni seg, kan kobles til ”trygg-i-seg”; ”være selvsikker”; ”ha ro”, ”vite hva han vil”, være forutsigelig. I kort at mannen klarer å opprettholde selvkontroll. Et nærliggende spørsmål er om mannen opplever at kvinnen er ærlig overfor seg selv, om hun virkelig er interessert i hvem han ”er”, eller om det bare blir en annen måte å forholde seg til hva han gjør, eller vil gjøre. Her virker mennenes svar noe delte. For flere av kvinnene handlet det å ”være” mye om å ”vite hva han vil”. Essens i så måte, vil ikke kunne ses helt uten en viss form for målrettehet

5.2 Trygghet og selvkontroll

Man kan spekulere i om mannen må opprettholde et like strategisk forhold til sin innside, som man gjerne antar at kvinner har til sin utside. Føler den samme maktesløsheten i samtalen som Holters (1980) kvinner gjorde på blick stadiet? Når en mann har gått bort til en kvinne har han jo på mange måter vist kortene sine. Nå er det opp til ham å (be)vise seg. Holter (1980) gjør seg bevisst noe av det samme:

”I de innledende ikke-verbale fasene – som er uttrykk for kategori 1 og 2 over – er et hypotetisk par ikke anonyme men gradvis mer bekjente for hverandre. De veksler blick, den ene flytter seg, samtale innledes (med gutten som tpsik initiativtager) og på dette tidspunktet forlater vi dem foreløpig. Så langt er deres kontakt, initiativ eller avvisning, dominert av attraktivitet, og personlige egenskaper erkjennes relativt til dette....Her skjer i Anjas ord ”pjatteprat”, og det beskrives som en kommunikasjonsløs situasjon av mange, - typisk fylt av guttens prat og jentas utseende” (Holter 1980).

Neste eksempel er hentet fra Holters studie (1980) hvor man kan få et lite innblikk i kvinnens avmaktsfølelse. Her har hun blitt sjekket opp av en mann, hvor hun sannsynligvis korrekt merker seg at dette gjøres på bakgrunn av hennes utseende:

Passiv/avmakt:

Lise: *"Men dette er ganske trist da, å oppdage – at til syvende og sist så er jeg mest interessant som kjønnsobjekt. Og det gir seg en masse utslag – gutter som aldri hører ordentlig hva jeg sier, eller spør på nytt og på nytt hva jeg driver med selv om jeg har fortalt det ti ganger før. Det er ganske sterkt å sitte og diskutere guttens jobb hele kvelden, og så: ja, hva er det du driver med da?" (Holter 1980).*

Fra eget materiale kommer det frem at mannen også kan sitte med en lignende avmaktsfølelse:

Aktiv/avmakt:

1

R: *Jeg har til gode å ikke høre spørsmålet om hva du gjør for a living. Det tror jeg er viktig...for de aller fleste...men man styrer det litt selv da...man går ikke bort til de største silikonpuppene og sølvminiskjørtet hvis man tjener hundretusen...*

2

R: *Nei altså for...til meg har de sagt, forsvinn! Du er ikke ønsket. Det er slik jeg har tolket det...men ...de sier det jeg har sagt hele tiden...man må produsere noe...man må ta en posisjon...en maktposisjon om nødvendig, skaffe seg kapital...grafse til seg så..*

Et annet eksempel fra Holters (1980) studie kan vise hvordan kvinnen passivitet i møtet likefullt kan kobles til å være i en maktposisjon:

Passiv/makt:

Anja: *"Selvfølgelig skal de ha etter mitt syn all right utseende, jeg mener du oppsøker jo ikke folk du ikke liker å se på. Og de at de har noe å fare med...du merker raskt hvor du har folkene (mennene, min merk.) hen på hva de velger å snakke om.*

H: *Du ser etter selvtilliten hos menn?*

Anja: *Ja, jeg kan si det.*

H: *Og hva de snakker om?*

Anja: *Ja, for du ser så mange forkomne svake sjeler (menn) som er ute og går, altså. Det ser helt vondt ut.*

Dette kan illustrere at også kvinner har del i rollen som den kjølige betrakter, selv om hennes objektiverende vurderinger kanskje gjøres med et ”indre øye”.

6.0 Trygghetens materialitet

6.1 Arbeid, fysikk/utseende og alder.

Hittil har jeg sett på hvordan kvinnens søken etter trygghet, slik den fremkommer som en iboende egenskap i det attraktivt maskuline, blir presentert og opplevd av kvinner, men også hvordan mennene forholder seg til en slik konstruksjon. Med andre ord fikk kvinnene lov til å sette premisser og presedens for hvordan jeg gikk til mennenes fenomenologi. Dette var bevisst fra min side, for som sagt så ønsker jeg i størst mulig grad å negere en tilnærming til kjønnsforskning som har innebygget premisser som passiviserer kvinnen (se kap 7). Jeg mener denne fremgangsmåten var fruktbar, selv om det til tider ble noe esoterisk, om en skal velge et litt svevende ord. ”Trygghet” favnet så mye at det måtte brytes opp for å kunne komme nærmere nok. At ”trygghet”, slik kvinnene forholdt seg til opplevelsen av den hos mannen, både kunne ha en essensiell og en materiell dimensjon er troverdig etter min mening, mens det temporale aspektet var mer et rent analytisk grep fra min side for å kunne bryte opp begrepet. Kvinner så på trygg-i-seg og trygg-for-meg som to sider ved samme sak.

Mennene virket ikke å være så villige til å romantisere trygghet slik trygg-i-seg ble beskrevet av kvinnene. Mennene virket derimot å være villige til å gå med på at trygghet kan være løsrevet fra det rent materielle, men ikke løsrevet fra prestasjoner eller attributter. Man kan opparbeide trygghet-i-seg, gjennom å (be)vise den. Det er ikke en essens man enten besitter eller ikke. Noen menn mente at man kunne ha ”god kjemi” med en person i tillegg til ”pakken”, men denne kjemien hadde ikke noe med trygghet å gjøre, men mer hvordan, ja hva skal man si, ”restkategoriene” opererte på det potensielle paret, selv om ordet ”rest” her ikke

er ment som å gi ”kjemi” noen mindre betydning. En annen mann vekslet og pratet tidvis om det å ”utstråle selvsikkerhet og trygghet”, hvor man kanskje kan tolke i retning av essensialitet. Det er kanskje greit å poengtere, opp i alt dette trygghetspratet, at det tross alt finnes andre bestanddeler i tiltrekning. For å vende litt på det, så har det også litt nevnt at en kvinne er nødt til å være litt ”utrygg” på mannen for å bli tiltrykket av ham. En interessant aveny å følge kanskje. Det har i alle tilfeller vært greit å kunne ta konkret stilling til ”trygghet” på en ikke-materiell måte helt i starten, for det gjør at det kan bli lettere å se på materielle sider av kvinnelig trygghetssøken uten at det virker for banalt, eller at det mobiliserer motstand i leseren. Trygghetens materialitet har sikkert også mange aspekter, men jeg velger noen som kom frem i intervjuene på en nokså tydelig måte, og som delvis er presentert tidligere i oppgaven.

6.2 Trygghet og mannens arbeid.

Menn:

1

R1: Ja de ønsker seg en mann som ikke bare sier ja og nei...og en en som er kjekk og aktiv..og som står på på jobben da.

R2: Ja han må gjerne ha litt ambisjoner da.

R1: Ihvertfall må han ha en posisjon i livet

R2:Eller vite hva han skal. Ikke nødvendigvis ha en posisjon men må vite hva han skal..

R1 han skal vite hva han skal. Det er helt riktig.

2

R: Ja det blir litt anderledes da, for da spiller trygghet mer og mer inn annet enn at det bare stemmer...eh...han må...har sin posisjon i arbeidslivet...ikke bare i livet...han må utstråle trygghet.

I: Så det å være mann da...eller maskulinitet...blir da veldig knyttet til arbeidslivet...produksjonslivet?

R: Fordi det skaper trygghet, fordi det skaper trygghet! Maskulinitet er jo to forskjellige ting(...)det å betale husleien for eksempel..da kommer dette i tillegg.

3

R1: Ja sånne opplevelser har jeg hele tiden...alltid hvis jeg kommer i kontakt med en jente på byen så opplever jeg det nesten hver gang. Hva skal du i fremtiden din...hva er planen din...

4

R: Det ser hun på...generelt...det er jo vanskelig det er sikkert veldig spesifikt for noen, men jeg vil tro at de ser etter en...en som kanskje kan være en god forsørger. En forsørgerperson...og der kommer vi jo inn på økonomien og det er jo også intellektuelt viktig...altså jeg tror det er veldig viktig for jenter at han er flink til noe...ikke nødvendigvis en bestemt ting...men noe.

5

R: ..så da lå det mellom linja at menn må steppe til siden sånn så vi får jobbe færre timer. Alle vet jo hvordan det går med karrieren til en fyr som ønsker å jobbe seks timer per dag, da skal du slippe kvinnene til, det får du høre, og så får vi høre at vi skal være anstendige oppi alt dette her, og det får vi vel høre direkte fra damer selv også...eksplisitt...men så får vi signaler gjennom erfaringer om at det er drittsekkene som får damene...ikke sant...så hva jeg pleier å si er...du må ikke høre på hva damer sier, men se på hva de gjør...

6

R: Og de fleste menn reflekterer ikke like mye over det og da gir det utslag i frustrasjon...de skjønner ingenting og blir bare rett og slett frustrerte, så får man press på jobben, blir utmanøvrert der...det har jo gått inflasjon i stillinger...i dag er jo alle sjefer, men i gjerning er man jo ikke det...og er liksom salgsjef eller noe sånt men i virkeligheten bare en selger. Blir bare pusha rundt...og så har du en kone da...en samboer som ikke er fornøyd ikke sant...barn...og du vet ikke hva du skal gjøre...for idealet er jo at du skal være leder ikke sant.

Kvinner:

1

R: Eh...for eksempel... jeg tenker også sånn materielt faktisk...det å ha jobb er viktig...

2

R: Kanskje... jeg tror nok...jeg tror nok bare sånne ting som fast jobb...fast inntekt er med på å telle på den biten som gir trygghet...og for meg så er det trygghet. Det å ha fast jobb.

3

I: Manndom da kan man si at det knyttes til arbeidslivet?

R: Ja.

I: Arbeidslivet da...produksjonslivet da.

R: Ja faktisk...jeg tenker at: "Ta vare på meg" ja.

4:

R:...Jeg er ikke den typen der...ja...jeg skal stå på egne bein, og jeg skal gå veien alene...og jeg har ikke lyst å bli avhengig liksom...i forhold til en mann. Hvis det føles rett så gjør jeg det glatt. Og det er jo mer sånn tradisjonell tenkning helt fra gamledager liksom, hvor det var mannen som tok vare på familien for eksempel og brødfødte familien og tok seg av ungene og var den trygge liksom.

5

I: Ja når du kjenner på det. At han har ambisjoner...hva kjenner du da?

R: Ja nei...hva jeg kjenner...jeg kjenner at her er en som det er litt tak i ikke sant. Sitter ikke hjemme og dyrker...ja han leser og står på...vet mye og vil komme seg frem. Det betyr jo ikke så mye da...men det er jo greit at de har litt planer...

6

R: Det at han har en bra jobb og ambisjoner er viktig..at han vet hva han vil.

Både kvinner og menn var veldig tydelige på at mannens tilknytning til arbeidslivet var en viktig faktor for om han var i besittelse av "trygg-for-meg". Kvinnene virket å tone ned formuleringene sine noe i forhold til mennene. Det var snakk om å "ha fast jobb" eller "ha fast inntekt", mens mennene ikke forholdt seg til dikotomien ha/ikke ha. For menn så virket derimot trygghetens materialitet å være arenaer for synlighet; kanskje på samme måte som kvinner gjør seg synlige for mennenes blikk. Dette kommuniseres sannsynligvis på en annen måte enn kun for det blotte øyet, noe som forøvrig virker å stemme overens med informantenes skildringer. Å være pen var ikke nok, eller ikke engang nødvendigvis positivt, om det var feil type "pen" (Holter 1980). Det kan være på denne måten en essens oppstår i opplevelsen av attraktivitet og trygghet i mannen - av kvinnen. Man går bort fra det rent ytre, og over på opplevelser av trygghet, men hvordan trygghet manifesterer seg i mannen er det uenighet om. Denne prosessen har et fremmedgjørende og undertrykkende potensiale i den grad menn ønsker å etterleve kvinnenens ønske, og videre finnes, i følge mennene, en kobling til det materielle som ikke så lett kan brytes. Denne koblingen til det materielle kan kanskje være målrettethet. Mannen skal vite hva han vil, eller det er i det minste "... greit at de har litt planer...", noe som kom frem hos begge kjønn. Hos mennene kan man ane instrumentalitet, en instrumentell rasjonalitet som får lov til å prege mannens handlingsliv. Mannen har helt tydelig en jobb å gjøre, og slik handler ikke det å være en attraktiv mann om "å være", menn

om å gjøre. Det ble også uttrykt at dette kunne oppleves som et ”press”, og heller ikke særlig lystbetont. Presset kom gjerne både fra jobben, og ”kulturen” som et ideal;

R:...spesielt hvis du ikke har fått tinga dine i orden...jeg merker det slik at nå må jeg snart begynne å studere liksom (...) ikke at det er en jente som styrer det, men kanskje litt mer sånn selvrespekt og hva en mann skal være...

men også direkte fra ”kona”, eller ”samboeren”. Hos kvinnene var det relativt uproblematisk å knytte mannens egenart opp til arbeidslivet og forsørgerrollen, og heller ikke problematisk å plassere ham i en posisjon der han skal ”ta vare på meg ja”, om det skulle føles rett for henne. At han i det heletatt skulle ønske å være i en slik posisjon ble nesten tatt for gitt.

Instrumentalitet virker å være et nøkkelord her. Både når deg kom til mannens etablering av trygghetens ”innside” sitt selv, men også når det kommer til etablering av sitt kjønn; trygghetens utside. Eksemplet fra *The Weatherman* (2005) (side 40) kan brukes også her. Hans jobb blir den definerende faktoren i livet hans, og det er hva han får lov til å pakke sitt selv inn i. For hvilke bedre bevis finnes for å se hva en mann er lagd av enn hans arbeide? Slik ses en sammenheng med hvordan mannen kan instrumentalisere både sitt selv og sitt kjønn. Subjektet i kjønnnet blir et sett instrumentelle egenskaper som bestemmer hvilken funksjon han er i stand til å fylle. Som kjønn er han også et instrument; et arbeidsforhold. I neste omgang vil dette avgjøre hvem han er utfra hvilket instrument han klarer å bli. Det er ikke noe som er gitt i form av en essens. Det er et åpent spørsmål. Dette minner om Webers kalvinister (1995), og analogt til dem så blir det noe manisk over mannens etablering av sitt selv, siden det er et åpent spørsmål om mannen vil bli vist ”guds nåde” - ikke ut fra innsats, men fra prestasjon. Mannen vil aldri finne ut hvem han kunne ha vært hvis han ikke driver seg så hardt han kan. Hva han kan, er hva han er, og dette er ikke noe han finner ut at før på slutten, når han ser at han ikke kommer lenger. I *The Weatherman* (2005) handler denne sekvensen om å akseptere seg *selv*, og utdraget er fra slutten av filmen når han møter veggen. Det stilles likevel ikke spørsmål i filmen ved hvorfor det nettopp er hans jobb han blir nødt til å akseptere, i stedet for ”selvet”. Det er her jeg muligens går bak regissøren, og foran speilet. I motsetning til for eksempel *Falling down* (1993), handler ikke *The Weatherman* (2005) om en destruktiv maskulinitet som er foreldet eller patologisk i siste instans. Det er en gyldig maskulinitet. Han har kontakt med sine følelser, han jobber med forholdet til sine barn, som bor med hans ekskones familie. Selv når han sitter i bilen utenfor hans tidligere hjem, og ser

på sine barn gjennom vinduet, er han ikke aggressiv. Han er bare lei seg. På grunn av mannens instrumentelle forankring, kan man si at mannen først finner ut hvem han er når han møter veggen; når han ikke klarer å bli noe mer. Hit men ikke lenger. Videre kan man kanskje spekulere i om det er to former for press mannen stilles ovenfor her. Det hardeste presset kommer kanskje fra helheten – eller ”samfunnet” for å bruke et enda vagere uttrykk - gjennom de forberedelsene mannen ser seg nødt å gjøre før møtet med kvinnen, og utover flere møter med kvinner. Slik blir et mønster lagt tilrette for et mykere press i samlivet eller i pardannelsen med en enkelt kvinne; hvor mannen ”faller på plass” ved bare en lett berøring, så og si. Kvinnene virker kun perifert opptatt av, om i det hele tatt, hvordan deres holdninger omkring mannlig trygghet, arbeid og attraktivitet kan kombineres med tanker om likestilling. Enkelte var heller ikke bevisst på en mulig konflikt eller et krysspress. Gjerne var ting ”hausset opp” i media m.m, eller så var det hennes interesser, eller følelser og behov som var det gjeldende når det kom til hennes preferanser.

6.3 Trygghet og mannens fysikk.

I tillegg til kvinnes søken etter menn som var pene ”inni”, ga begge kjønn uttrykk for at trygghet også hadde en fysikk, og med høy grad av overenstemmelse. Forskjellene i kroppsidealer mellom kjønnene kan kanskje beskrives ved hjelp av en informant som tilsynelatende hadde for vane å konstruere verden ved hjelp av akronymer. Informanten beskrev kvinneidealet ved hjelp av: V.Y.K, som sto for vakker, yndig og kåt, sannsynligvis beslektet med ”Mortens” beskrivelser i Holters (1980) studie. Mannens oppgave var derimot å fylle S.S.S: Stor, sterk og stødig, og de fleste av beskrivelsen av den trygge fysikken kan gi assosiasjoner til disse tre begrepene. Allerede har det blitt nevnt at dette er en annen type skjønnhet en ”pen”, som kunne virke overfladisk og nesten usjarmerende på kvinnen (Holter 1980). Den trygge skjønnheten ble snarere knyttet til styrke og størrelse.

1

Etter endt opptak:

I: Så høyde er viktig for deg?

R: Ja, jeg tror små menn blir for kvinner det samme som feite damer blir for menn.

2

R: Det går jo litt opp og ned de...hehe, spørns ofte hvor tøff jeg føler meg akkurat da i øyeblikket også da, hvis jeg er litt deppa og sånn syns jeg det bare er deilig at han kan være litt stor og sterk og sånn...passe...passe på meg.

3

R: Ja, og det går på det fysiske også, en gutt som er mindre og tynnere enn meg, han får meg ikke til å føle meg like trygg...altså sånn fysisk da.

4

R:...og høy, mørk og kjekk og sånn du veit. Sterk tror jeg. Kvinner liker helt klart menn som er fysisk sterke selv om jeg...mange kvinner liker det...som har kraftige underarmer...brede skuldre. Ikke bare den mentale og eventuelt økonomiske tryggheten...men også den fysiske tryggheten...hvor man kan få lov til å være petit og vever i hans kraftige armer. Den sterke store mannen da.

5

I: Hva tror du damer tenner på, og hvorfor? Vi kan godt holde dette utenfor soverommet. Det er ikke så interessant.

R: Jeg opplever at...jeg er faktisk nesten to meter, og det er ekstremt fokus på særlig...hvis vi snakker kvinner da...mødrene til de jeg dater nå i den aldersgruppen. Det er ekstremt mye fokus på, og det overrasker meg gang på gang. Det der med høyde. Man skal ikke være så veldig mye over tredve...altså jeg skjønner det ikke helt. At det er en bra greie. Det merker jeg.

I: Men hvorfor tror du det?

R: Nei altså jeg tror det er...ja der er vi tilbake til det der med trygghet igjen da...altså det er jo ikke bare dette her med kvinne-mann, men også det der med mann-mann. Høye personer har en del fordeler.

6

R: Trygghet...det kan være mange forskjellige ting...det kommer an på kvinnen. For eksempel jeg har en kompis som har...er veldig tøff, sterk og svær og har en høy stjerne i sitt miljø da som mange frykter da...det tror jeg er en trygghet da...

Det er tydelig at attraktiv maskulinitet også knyttes til størrelse og tegn på fysisk styrke. Videre så har styrke og størrelse mer å si enn bare symmetri og proporsjoner, siden ”små menn” ikke var attraktivt for de intervjuede kvinnene. Dette støttes også av funn gjort i psykologien. Om alt ellers er likt mellom to menn, velger kvinnen den største av dem (Hilgard, 1999). Dette kan forstås på flere måter. Som en av informantene sier, så er det ikke

bare kvinne-mann relasjonen som relaterer til trygghet, men også mann-mann. At en mann kan beskytte mot andre menn. Dette trenger ikke oppleves som annet enn et behov for at mannen skal ha en viss størrelse i forhold til henne, for at han skal være tiltrekkende. Likevel er det også sannsynlig at andre menn vil utgjøre sammenligningsgrunnlaget en kvinne baserer seg på, både når det kommer til trygt arbeid og trygg fysikk. Slik kan en mann ikke la være å forholde seg til mennene rundt ham. Et slikt syn vil bryte med en kjønnsmaktlogisk (se kap 7) oppfatning om at det hovedsaklig er menn som skaper konkurranse dem imellom. Kvinner er ivrige tilskuere, og mennene virker å være klar over dette. Den trygge skjønnheten er ikke en sminket skjønnhet. Den handler ikke om en feminisert presentasjon og androgynitet slik som både Faludi (2000) og Lorenzen (2004) holder frem. Mannen må gjerne nå ha mer muskler og brunere hud m.m, men han skal beholde sin størrelse og styrke og relative posisjon. Å bli objektivert til nytelse av kvinnen trenger ikke handle om å forlate veldig stereotype bilder av maskulinitet, tvert imot. Man skal ikke være noe annet, bare mer. Noe som forøvrig gjelder både kvinner og menn i dagens samfunn. Androgyne gutter i Calvin Klein reklamen er heller ikke nødvendigvis de mennene som trekker det lengste strået til slutt i kvinnes verden, selv om kulturen tilsynelatende har et umettelig behov for å avbilde dem. Kanskje det handler mer om at det er ungdommen, og ungdommelighet som utgjør omdreiningspunktet her, ikke mannsideal. I både pop-kulturen og skjønnhetsindustrien er det jo nettopp ungdommen som er de mest ukritiske, usikre og påvirkelige konsumentene, og det er lett å se at mesteparten av reklamen og kulturindustrien kurtiserer dem. Det er en velkjent sak i reklamebransjen at når man henvender seg til ungdom, så må man ikke vise at det er som til ungdommer man henvender seg. Reklame rettet mot unge får da lett et aldersuniverselt preg. En av fanesakene til den såkalte eldrebølgen for noen år siden, med Rolf Wesenlund i spissen, var nettopp at det var så lite reklame som rettet seg mot dem; at de følte seg oversett i samfunnets ambians. Noe av argumentasjonen gikk ut på at de i sin alderdom var blitt ”intelligente” kjøpere, og derfor ikke så attraktive for reklamemakerne. Voksne, og unge voksne, kommer da sannsynligvis i en mellomposisjon. At det ikke er avbildninger av gutter-som-menn på plakatene og i filmene, men rett og slett avbildninger av gutter-som-gutter, er fullt mulig. At ungdommelighet er et ideal trenger ikke være det samme som at mannsidealet nå er en ungdom. Mye reklame spiller dessuten på mer tradisjonell maskulinitet fremdeles, med menn i full actionvigør. Ungdommelighet har alltid vært ettertraktet, og siden vi går mer og mer og trækker i reklame og mediert populærkultur, så er det forutsigelig at vi går og trækker mer og mer oppi ungdommelighet. Skjønnhetsideal og kjønnsideal blir slik sett ikke nødvendigvis det samme når det kommer til mannsideal, fordi manndom handler kanskje ikke så mye om å

være pen utenpå, men å være "pen" på innsiden. Dette må forstås som noe som kommer i tillegg til den åpenbare generelle økte fokuseringen på kropp og utseende i samfunnet, og som gjelder både kvinner og menn. At menn i større grad i dag blir avkledd trenger ikke bety at mannsidealet endrer innhold; men snarere form og grad av synlighet. Det kan også rett og slett være en egen estetikk, som ikke nødvendigvis handler om hvem en kvinne velger som mannen i sitt liv. Kanskje heller noe mer flyktig. Noe behagelig for øyet. Dette fører oss over på en annen del av trygghetens materialitet: Trygghet og alder.

6.4 Trygghet og mannens alder.

Det vil være riktig å starte denne delen med å si at alderforskjellen i heterofile parforhold har gått ned (Kalmijn 1988). Likevel er det ikke selvfølgelig at dette er et tegn på at man er på vei mot et slags naturlig metningspunkt rundt lik alderspreferanse hos kjønnene hverken biologisk eller sosialkonstruktivistisk sett. Alle kvinnene var sammen med eldre menn, og det var heller ikke tilfeldig. Videre var de i følge kvinnene "veldig like" likevel, til tross for at mannen hadde en god del mer livserfaring, som gjerne var et attraktivt trekk i mannen kvinnene gjerne holdt frem. Erfarenhet kan ses i sammenheng med trygghet.

1

R: Jeg har aldri vært sammen med noen som er yngre enn meg...kan godt det...men. Jeg tror ikke det skjer...nei jeg tror ikke det skjer...ikke etter dette forholdet...ikke at jeg søker etter eldre menn...men jeg vil kreve det mer enn jeg gjorde før ihvertfall.

I: På hvilken måte da...hva..?

R: Jeg sier ikke at jeg har konkrete kriterier men...bare væremåte og...eh...ja sånn generell...at det er en selvstendig person da det vil jeg kreve...følelesmessig selvstendig...ikke rik eller fattig...men mer sånn stabilitet.

2

R: Det som er med vår situasjon da som gjør forholdet veldig bra da er at vi er veldig like som personer...forskjellen er at han er mye eldre enn meg da og har mye mer da...opplevd mer...men vi er ganske like da..

3

R: Jaei...for min del så handler det om at det må være noen jeg kan se opp til på en måte...som får meg til å tenke...tenke meg litt om...hva jeg kan sette pris på.

R: Det er jo det som tiltrekker meg instinktivt da...det er egentlig ikke noe jeg har tenkt på siden før vi pratet sammen sist gang.

I: Har du tenkt på det i ettertid?

R: Ja jeg har tenkt litt på det...ja typen min...sånn menn versus gutter...det må vel ha litt med selvtillit da.

I: Vi pratet om hvordan det maskuline var det trygge på en måte...kan det være at du har funnet det trygge ved å gå opp i alder hos kjæresten...forstår du hva jeg mener...mer levd liv på en måte...at du gjør det for å opprettholde en ulikhet da...på en måte. Du virker jo å ta glede i en viss distanse?

R: Ja. Men jeg vet jo ikke om jeg tar så mye glede i det da...det er jo sånn tveegget, for på en måte det som tiltrekker meg til ham...er jo at jeg føler at han har intergritet på en måte, han er slik han er på en måte...men gutter på min alder synes jeg er veldig sånn på leting og vet ikke hva det vil og...men på den andre siden er det jo ikke så trygt å være med en person som har levd så mye heller for jeg kan jo tenke slik at han tenker at jeg er ung eller at jeg er uerfaren eller...ikke så veldig spennende...eller tenker at han har sikkert opplevd dette før med andre damer.

Selv om trygghetens innside (trygg-i-seg) virker å kunne transcendere alder (eksempel 3 side 33), så henger erfaring tydelig sammen med opplevelse av trygghet. Det var klare aldersforskjeller, og i alle forholdene var mannen eldst. Noe som forøvrig er svært vanlig også i verden forøvrig (Buss 1989, Buss & Barnes 1986, Singh 2000). Med utgangspunkt i behovet for trygghet kan man lett forstå hvorfor kvinner foretrekker eldre menn. Spesielt hvis man virkelig tar konsekvensen av likestillingstanken. Mannen stiller med de samme forutsetningene som kvinnen, men skal likevel ikke bare være i stand til å trygge seg selv, men også "utstråle" trygghet, eller på andre måter ha trygghet til overs, slik at han kan tilby denne. Både trygg-i-seg og trygg-for-meg krever investeringer, og mannen vil i så måte være nødt til å investere sin tid på dette. Hvis tryggheten også skal være materiell - som den gjerne skal være - kan ting som militærtjeneste eller sivil tjeneste forsterke dette, da mannen mister tid før han entrer arbeidslivet og før pardannelse, i motsetning til kvinnen, som gjerne mister tid ved barnefødsel etter at hun entrer arbeidslivet, og etter pardannelse. For at mannen skal kunne tilby trygghet, og således bli attraktiv for kvinnen, må han ikke bare gjøre de rette valgene, men sannynligvis også ta tiden til hjelp. Dette er vel heller ingen lett affære i et

moderne og hyperkomplekst samfunn, som stiller høye krav om lange utdanningsløp til sine borgere om de ønsker å fylle kompetente stillinger, og oppnå en viss trygghet og inntjeningsevne. Det spørres likevel om dette lett lar seg endre ved hjelp av et pennestrøk i politikken. Det virker også å bære på en ”instinktiv” komponent for å sitere en kvinnelig informant. Hun var klar over at denne distansen var et tveegget sverd, men at det likevel ikke var noe hun kunne gjøre med dette. Kvinnene pratet forøvrig om erfaringer på lignende måte som menn pratet om vakker, yndig og kåt. Å forstå kvinnes opplevelse av at de til tross for den tidvis relativt store aldersforskjellen var så ”like”, og ”passet så bra”, er vanskelig hvis man ikke går ut fra at dette menes i en gjensidig utfyllende, og ikke overlappende forstand, for en slik likhet hverken fantes eller virket å være særlig ønskelig hos kvinnen.

På samme måte som penhet er kvinnens arena for synlighet, og utgjøre en verdi på et konkurranseutsatt kjønnsmarked, virker trygghetens materialitet å kunne være mannens arena for synlighet og kunne utgjøre en verdi på et konkurranseutsatt kjønnsmarked. Videre kan man påpeke det som kanskje er trygghetens primære kilde, produksjonen, og at mannen i særlig grad står i en særstilling til denne når han blir stilt overfor et krav om trygghet av kvinnen. Videre er både trygghetens innside og utside instrumentell. Mannen står i et instrumentelt forhold til både selvet og kroppen, som blir et redskap til ervervelse av trygghet. På samme måte man kanskje vil si at mannen skubber kvinnen bort fra produksjonen, skubber kvinnen mannen inn i produksjonen, som en forutsetning for ervervelse av trygghet. Dette er giftige elementer, og mannen oppfordres også av kvinnen til å gå inn i et slikt system gjennom å bidra til et mannsideal som forutsetter innehaver av ”trygg”. Hittil virker det å være en tradisjonell kjønnskontrakt som vedvarer.

6.5 Intensjonalitet og dobbelthet.

Når det kommer til selve budskapets dobbelthet så vil et direkte svar på dette sannsynligvis være ja: Mannen opplever et slags dobbelt budskap. Likevel inneholder budskapet både en avsender og en mottager, og dobbeltheten kan forstås på mange måter. Kvinnens søken etter en trygg mann er gjennomgående i hele oppgaven, og det blir veldig vanskelig å forstå trygghetsbehovet uavhengig av en viss sosioøkonomisk posisjon, selv om ”trygghet” er et begrep som inneholdt veldig mye for begge kjønn. Noen kvinner er veldig tydelige på den

sosioøkonomiske koblingen, andre mer diffise, gjerne mer tydelig mot en sosial status kobling, mens den økonomiske kanskje ble noe underspillt. Mennene er litt uenige med kvinnene her, og vurderer en kvinnes søken etter en ”trygg” mann som klart koblet til sosioøkonomisk status uavhengig om denne måtte være trygg-i-seg eller trygg -for-meg. At mannen mottar en dobbelkommunikasjon er forholdsvis uproblematisk å konstatere, men hvorvidt det er en dobbelthet som kvinnen tar med seg inn i budskapet, eller om det er mannen som skaper dobbeltheten i sin mottagelse er ikke like lett å avgjøre. At det er en viss uforenlighet i enkelte av kvinnenes ønsker, kom frem når dette ble et tema i intervjuene, og et par ganger opplevde kvinner en slags bevisstgjøring der og da. Likevel så virket kvinnene ikke å være særlig utydelige på mikronivået i seg selv, tvert imot, så hvorvidt kvinner skaper et inkonsistent budskap, er det i forhold til hva de kommuniserer som individer versus som gruppe. Slik er kvinnene som individer *eller* gruppe konsistente, men ikke som individer *og* gruppe. At mannen er klar over at kvinnen søker trygghet er tydelig, så det virker ikke som om det er en miskommunikasjon på denne måten. Snarere var det slik at begge kjønn forbeholder seg retten til å definere trygghet, selv om det også er individuelle forskjeller her. Gjennom analysen av begrepet trygghet i oppgaven, kommer denne uenigheten frem i skillet mellom trygghetens essens og trygghetens materialitet. Kvinnen forholder seg til en essens, mens mennene virket å foretrekke en mer utvidet materialitet, hvor trygg-i-seg også var koblet til prestasjon, attributter, og som ikke kunne forstås uavhengig av konkrete manifestasjoner. Det er ikke noe som var adskilt ”tingene”, så og si. Om man kan si at det er mannen som misoppfatter kvinnen her, eller om det er kvinnen som er inkonsistent, blir muligens et spørsmål om definisjonsrett. Siden det er mannen som skal skaffe til veie denne tryggheten, skulle man tro at mannen visste hva som produserte den. På den annen side så er trygghet forankret også i kvinnens opplevelser, og slik blir det veldig vanskelig å bare diskvalifisere kvinner. Selve begrepet trygghet virket å være kvinnes eiendom, og det er mulig at mennene ville valgt andre begreper, selv om de godt visste hva kvinnene mente med trygghet. Menn virker mer gjennomgående å bruke begreper som ”status” og ”bra jobb” sammen med begrepet trygghet, men kvinner gjerne brukte begrepet ”selvsikker” og ”ha jobb” sammen med trygghet. Om det skulle være slik at kvinner bevisst myker opp trygghetsbegrepet, så er dette forståelig med tanke på at når kvinner talte for mer kjønnsstereotypiske samlivsidealer, ga flere kvinner uttrykk for at de beveget seg i tabu områder. Slik sett vil det være truende og konfliktfylt å tydeliggjøre trygghetens materielle koblinger til sosioøkonomisk status, men kanskje ikke fysikk og alder. Det var tydelig at kvinnene følte at de ikke var i tråd med det overordnede likestillingsprogrammet når de reflekterte rundt trygghetsbehovet, og slik

opplevde en uforenlighet mellom seg selv som individ og seg selv som kjønnsgruppe. Slik virket kvinnene også å være rammet av en viss dobbelthet, selv om denne til tider var uerkjent, eller bare uinteressant. Mennene på den annen side har ingenting å vinne på å myke opp trygghetsbegrepet. Tvert imot så virker det å ligge en viss forbitrelse i bakgrunnen, selv om enkelte aktivt søker å forstå kvinnens søken etter trygghet innenfor rammene av "likestilling". Dette bringer meg over på hvordan jeg velger å se på denne dobbelkommunikasjonen etter å ha vært i kontakt med empirien i oppgaven.

I stedet for en modell med avsender og mottager på et kontinuum fra mikro til makrokommunikasjon, virket dobbeltheten i stedet for å være en dissosiert kommunikasjon i forhold til ulike situasjonsdefinisjoner/sosiale rom. Disse sosiale rommene virket å være ulike situasjonsdefinisjoner som er åpne for forhandling, og som videre forholder seg på en mer eller mindre systematisk måte til kjønn på en gradient fra kjønn som kjønnsnormert individ til individ som subjekt i eget liv, og fra det intime og private til det offentlige. På denne måten inkluderes et fenomenologisk kommunikasjonsperspektiv, siden det ikke er kommunikasjonskanalene der ute som inneholder mikro og makrostrukturering, men mennesker som enten velger "å gjøre" eller "ikke gjøre" innenfor ulike situasjonsdefinisjoner/sosiale rom. Situasjonsdefinisjoner/sosiale rom som var preget av kjønn og gruppe virket å være sammenhenger hvor mannen og kvinnen gikk ut av situasjonsdefinisjoner/sosiale rom som var sterkt preget av pardannelsesprosjektet, eller hvor de befant seg i tiden før selve pardannelsesprosjektet; for eksempel når man var sammen på parmiddag og "pratet politikk", eller var sammen med venneflokket, men også før partnerskapet, gjerne i studietiden m.m. Dobletheten mennene opplevde kan være et resultat av at disse ulike situasjonsdefinisjonene/sosiale rommene kan være dissosierte, og styres av en egen logikk og/eller symbolikk, og når kvinner vandrer mellom ulike situasjonsdefinisjoner/sosiale rom, så opplever mannen kvinnen som inkonsistent. Eksempler på to ulike typer situasjonsdefinisjoner/sosiale rom som er dissosiert, kan være de man finner på en arbeidsplass versus de man finner på sjekkestedet. Kvinnen ønsker å nå så langt hun kan på en arbeidsplass forståelig nok, og det samme ønsker hun å gjøre på sjekkestedet. Fra en kvinnes synspunkt kan dette være helt konsistent, men for mannen kan dette virke anderledes. På arbeidsplassen opplever mannen gjerne at kvinnen har lyst til å jobbe under de samme betingelsene som mannen, på sjekkestedet derimot, merker mannen at hun nå ikke har lyst til å jobbe under de samme betingelsene. Spørsmålet blir: i hvilke situasjonsdefinisjoner/sosiale rom "gjør man" likestilling, og hvor velger man å ikke gjøre "likestilling". Andre eksempler

på dissosierte situasjonsdefinisjoner/sosiale rom kan være rom hvor kvinner kommuniserer til menn som gruppe, gjennom utdanningssystemet eller media, og rom preget av intimitet hvor kvinner som individer kommuniserer til menn som individer, for eksempel i ”armkroken en lørdagskveld”. For menn virker det å være en slags uforenlighet mellom å ønske mest mulig som individ og samtidig ønske mest mulig som gruppe, uten å samtidig måtte endre kriteriene for hva en attraktiv mann er. Ønsker man å maksimere sin trygghet som gruppe, kan man ikke samtidig ønske å maksimere sin trygghet i partnervalget, fordi ved klassifisere sitt kjønn som en gruppe, kategoriserer man det andre kjønnnet som tilhørende en annen, og i kvinneforskningen gjerne som rivaliserende gruppe. Mannen virker tilsynelatende ikke å forholde seg til de ulike situasjonsdefinisjonene/sosiale rommene på en dissosiativ måte - eller dissosierer dem anderledes, og har ingenting å tjene på å av og til gjøre, av og til ikke gjøre ”likestilling”, fordi mannen bare kan tape trygghet; sosioøkonomisk status direkte som følge av politiske eller andre sosiale endringer, eller ved at han må overføre deler av denne til kvinnen i parforholdet, siden likestilling slik det gjerne blir presentert i dag, ofte handler om kvinnelige rettigheter, og mannlige plikter (Nordisk Ministerråd, 2000). Kvinnen vil derimot tjene på vekslingen. Når likestilling gjøres, vil hun motta trygghet gjennom sosioøkonomisk posisjonering direkte, og når likestilling ikke gjøres, mottar hun trygghetsoverføringer indirekte gjennom mannen. Dette er mulig fordi begge ting skjer samtidig innefor ulike situasjonsdefinisjoner/sosiale rom som er dissosiert. Slik kan man si at dissosiasjonen konfigurert for maksimal trygghetsoverføring til kvinnen. Det virker også å være slik at jo mer offentlig og politisk et rom er, jo mer gjøres ”likestilling”. Jo mer privat og personlig, jo mindre gjøres ”likestilling”. Slik blir trygghetsoverføringer til kvinnen konstant, mens likestilling ikke blir det, og tvert imot inkonsistent. Hvis dette er hva mannen opplever, vil han ikke ha interesse av å være med på å dissosieringen, men tvert imot ønske å oppheve den. Videre havner mannen i et slags krysspress siden han blir oppfordret til å gi avkall på trygghet i de mer offentlige rommene, men samtidig oppfordret til å maksimere trygghet i de mer private rommene. Videre trenger dette ikke være en følge av kvinnelig irrasjonalitet. Man kan velge å tolke dette som irrasjonalitet, men Harriet Bjerum Nielsens (2001) kjønnede subjekter kan forklares på flere og mindre hjelpeløse/irrasjonelle måter en internaliseringen av en ytre fiende:

”Poenget er at også kvinner er merket i sin innerste subjektivitet av kjønns- og klassesystemet – også den kvinnelige subjektivitet er beskadiget eller pervertert av de kapitalistiske produksjonsforhold” (Nielsen 2001).

For å sette det på spissen kan man sette opp et eksempel som snur det hele på hodet, hvor kvinnen er fullstendig rasjonell og ensrettet nyttemaksimerende, men likefullt rammet av en ambivalens når det kommer til "likestilling". Hvis budskapet mannen får i dag er at kvinner kan, gå til siden, så må man på samme måten jobbe aktivt inn et budskap hos kvinnen om at mannen kan gå til siden og fremdeles være like attraktiv. Altså må kvinnen oppgi noen individuelle interesser for å realisere kollektive interesser. Dette vil selvfølgelig virke tilbake på hennes individuelle interesser i neste omgang, men kvinnen virker her å være fanget i noe som innen spillteori gjerne kalles *fangens dilemma* (Elster, 1989). Hvis vi nå antar at kjønnet skulle være fullstendig rasjonelt - som er en antagelse for å si det mildt, og samtidig ha hele sitt sosiale liv assosiert - som virker å være direkte usant, vil det fremdeles ikke være lett å balansere dette kjønnsregnskapet. Kvinner som gruppe har ikke nødvendigvis de samme interessene som de individuelle kvinnene. Kvinner som gruppe har egentlig interesse av å foretrekke menn som slipper kvinner forbi seg på arbeidsplassen, men individuelle kvinner vil tjene mest på alle andre velger slike menn og hjelper kvinner som gruppe, bortsett fra dem selv. Det kvinner vil tjene minst på er om bare hun velger en slik mann mens ingen andre gjør det, og hjelper henne heller ikke som gruppelem, hvor hun blir sittende igjen som "svarteper". Altså:

1 Mest trygghet oppnår hun hvis hun velger en sosioøkonomisk dominerende mann mens alle andre kvinner gjør det ikke, og hjelper henne også som gruppelem.

2 Mindre trygghet oppnår hun hvis hun ikke velger en sosioøkonomisk dominerende mann, og alle andre kvinner gjør det samme, og hjelper henne som gruppelem.

3 Enda mindre trygghet oppnår hun hvis hun velger en sosioøkonomisk dominerende mann, og alle andre kvinner gjør det samme, og hjelper henne ikke som gruppelem.

4 Svarteper blir hun om hun ikke velger en sosioøkonomisk dominerende mann, mens alle de andre kvinnene gjør det, og hjelper heller ikke kvinner som gruppe.

Selv om altså kjønnet skulle være rasjonelt og alle situasjonsdefinisjonene/sosiale rommene assosiert, ville det fremdeles være mest rasjonelt og minst risiko forbundet ved det å velge en sosioøkonomisk dominerende mann, og da har vi ikke engang tatt stilling til seksuell

tiltrekning, sosialisering, praktiske hensyn, egoisme, og andre mer menneskelige og mindre rasjonelle faktorer. Det er tydelig at den tryggheten mannen skal tilby ikke oppstår i et vakuum, men tvert imot har reelle kostnader for mannen - og i neste omgang muligens kvinnen, og denne kostnaden kan være en grunnleggende uforenlighet mellom trygghet og frihet (se kapittel 8.2). Nielsens (2001) ambivalente subjekter er irrasjonelle, og dermed også eksponenter for den ornamentale kvinnen jeg finner så uinteressant (se kap 7). Likevel mener jeg at Nielsens (2001) perspektiv har noe utrolig konstruktivt ved seg når hun sier at når kvinnen blir en agent for undertrykking, blir hun også en agent for endring. Jeg ønsker å utvide dette litt. Hos Nielsen (2001) har samfunnets ytre barrierer også blitt hennes indre barrierer, og det forblir en kvinnes barrierer. Jeg vil inkludere kvinnen som bærer av også mannens barrierer og begrensninger, og tar utgangspunkt i et perspektiv som gjør det fullt mulig at kvinnens søken etter trygghet også kan være resultat av hennes rasjonelle vurderinger og umiddelbare erfaring.

7.0 Førforståelse i kjønnsforskning

7.1 Kvinnen som ornament

I innledningen sa jeg at jeg ønsket å ta avstand fra førforståelsen i deler av kjønnsforskningen fordi jeg mener at den til tider har innebygget premisser som diskvalifiserer kvinnen fra den rasjonelle aktørsfæren. Når jeg så ønsket å se på hva kvinnens bidrag ville være i et kjønnsystem som reproducerer giftige maskulinitetselementer, ble det viktig å distansere seg fra en slik førforståelse, noe jeg gjorde ved å anvende grounded theory som en eksplorerende, empirinær og hypotesegenererende metode. Videre sa jeg at de elementene jeg ønsket å distansere meg fra kunne sammenfattes i en "kjønnsmaktlogikk" i kjønnsforskning. Dette kapittelet er en reddegjørelse for begrepet og en begrunnelse for dette grepet.

7.2 Kjønnsmaktlogikk.

Kjønnsmaktlogikken er selve forenklingen av patriarkatbegrepet. Et begrep som egentlig fanger noe ”der ute”, men som løftes ut av ontologien og føres inn i epistemologien ”her inne”, og får et eget liv i form av et sett forskningsbriller, en logikk. Slik unngår denne logikken det endringspress fra verden ”der ute” som ”patriarkatet” utsettes for; et patriarkat som er åpent for endring og forhandling. Kjønnsmaktlogikk blir det for eksempel når det i forkant av en eventuell studie, antas at hva som kanskje kan være et anomisk marked, utelukkende gagnar mennene, kanskje til og med styres av mennene, og der kvinnen må frigjøre seg og tilkjempe seg en bit av en absolutt mengde makt. Kjønnsmakt blir nærmest som energi; den kan ikke forsvinne, det blir ikke mer eller mindre av den, den kan bare endre form, og menn har den. Slik mener jeg å merke meg at begrepet ”patriarkat” gjerne brukes på to måter. Både som et ontologisk faktum og samfunnsmessig tilstand i varierende grad. Men også som et epistemologisk vitenskaplig utgangspunkt for ”nye” vitenskapelige innsikter.

Bird (1996) er veldig konkret når kildene til destruktiv maskulinitet identifiseres, og fokuserer på heterofile menns homososialitet (samvær blant heterofile menn) som kilde til vedlikehold av hegemonisk maskulinitet. Når det personlige hos mannen er i konflikt med dette maskulinitetsidealet, blir det personlige fortrent, både av den homososiale gruppen, og av individuelle menn. Hun sikter her til et slags gruppepress. Videre hevder Bird at det finnes tre pillarer i opprettholdelse og reproduksjon av denne hegemoniske maskuliniteten, hvorfra hegemonisk maskulinitet henter sin mening: 1. Emosjonell distansering (emotional detachment) 2. Konkurranseberedskap (competitiveness) og 3. kjønnsobjektivering av kvinner (sexual objectification of women). Emosjonell distansering oppstår i sosialiseringen i familier der gutter separerer sin kjønnsidentitet fra moren, og slik utvikler en kjønnsidentitet i relasjon til hva maskulinitet ikke er, nemlig det kvinnelige. Dette opprettholder både grensene for kjønnsidentitet, og normene for hegemonisk maskulinitet. Å vise følelser er å vise svakhet og sårbarhet; å skjule følelser er å beholde kontroll. Konkurranseberedskap i homososiale grupper med heterofile menn fokuserer på separasjon og distinksjon. Man etablerer hierarkier i relasjonene. Kjønnsobjektivering av kvinner fasiliterer en konseptualisering av en selv som mann ved å distansere seg fra det kvinnelige. Dette gir en maktbase for mannlig dominans over kvinner. Å bryte disse hegemoniske meningene vil føre til å bli ekskludert fra den homososiale gruppen. Selv om individuelle menns konseptualiseringer av maskulinitet avviker fra den hegemoniske normen, blir disse undertrykt, og slik blir denne maskuliniteten reproduisert.

Et annet eksempel på homososialitet blant menn som forklaring, leste jeg i en artikkel i dagens utgave av *Dagsavisen* (Tirsdag 23. august 2005). I dette innlegget av Mari Teigen og Fredrik Engelstad er spørsmålet: ”Flere kvinner – hvordan?”. Problemet er her det lave antallet kvinner i ulike styreverv; homososiale grupper bestående av menn i all hovedsak. Det fremkommer i artikkelen at likestillingsminister Laila Dåvøy mener at ”mennene tviholder på makten”, mens NHOs Finn Bergesen er uenig, og peker på de mannsdominerte nettverkene i næringslivet. Engelstad og Teigen er delvis enige, og ser opprettelsen av valgkomiteer som en løsning på å få opp andelen, og at når denne beslutningen er tatt er det viktig at det også blir besluttet at det er nok kvinner i disse komiteene. Slik vil det være mulig å unngå å bli sittende fast i klisteret i de nettverkene som er dominert av de mannlige næringslivslederne.

Etter min mening er det ovenstående en nokså vanlig oppfatning av kilden til destruktiv maksulinitet, selv om Bird kanskje går dypere enn hva som er vanlig i sosiologien. Man finner også spor av denne oppfatningen i populærkulturen. Følgende er en replikk hentet fra en filmscene av en homososial gruppe bestående av menn. Her har hovedkarakteren nettopp blitt en mann, etter en oppvekst bestående av blant annet farsfravær og andre harde prøvelser.

(Spørsmål fra mesteren)

”Conan! What is good in life?”

(lynraskt svar)

”Crush the enemy! See them driven before you, and hear the lamentation of the women!”

(Conan the Barbarian 1982).

Den planeten som Bird skildrer, og forsåvid også den verden Conan kommer fra, er bemerkelsesverdig i den forstand at det finnes knapt kvinner der. De få som finnes er sjelden annet enn ornamenter

Kjønnsmaktlogikken sikter til en logikk som går igjen i studiene i dette kapittelet, men også andre deler av kjønnsforskningen. Kjønnsmaktlogikken kunne nok også blitt kalt

mannsdominanslogikk eller patriarkatlogikk, og i sin reneste og mest selverkjente form lever denne logikken i det såkalte kjønnsmaktperspektivet (se kapittel 7.3). Når jeg likevel kaller det kjønnsmaktlogikk, gjør jeg det fordi jeg ønsker å favne videre ut fra en tanke om at kjønnsmaktperspektivet kan utøve uerkjent innflytelse gjennom hva som er interessante forskningsområder, begreper som brukes, og doxa innenfor kjønnsforskningen generelt. Kimmel (1987) for eksempel, kategoriserer kvinner ved å kontekstualisere dem i henhold til hva man kanskje kan kalle en kjønnsmaktlogikk, og jeg mener at han slik i samme slengen mister dem av syne. Han ser dem da også i forhold til denne kjønnsmaktlogikken:

“To understand fully what women want from men and why, we must first ask, which women? What is their social context?” (Kimmel 1987).

Videre påpeker han at forskjeller i sosialstruktur blant menn produserer viktige forskjeller blant kvinner ved at de utsettes for ulike former for press, og at menn har en kritisk rolle med hensyn til kvinners orientering mot det huslige eller ikke huslige (domestic versus non-domestic orientation). Kimmels sosiale kontekst for kvinner er menn. Ikke menn og kvinner:

“Although men can never control women completely, their structural power gives them considerable leverage in heterosexual relationships” (Kimmel 1987).

Michael S. Kimmel (1987) under kapittelet *“What Do Women Want From Men”* opererer tilsynelatende med slike ornamenter, der kvinner gir *“domestic responses”* og *“non-domestic responses”* og lite annet, på en struktur som styres av menn. Kimmel mener her å kontekstualisere kvinner for slik å bedre kunne analysere deres beveggrunner. Jeg mener at i tillegg så ekskluderer han kvinnene fra aktørsfæren, og til tider nærmest infantiliserer dem, når han refererer til enkelte av deres ”responser” som *“desillusjonerte”*; og slik uten gyldige preferanser. Kvinner blir ornamenter på strukturnivå og også på aktørnivå. Som produsenter av ideologi er de ikke-eksisterende

7.3 Kjønnsmaktperspektiv

Kjønnsmaktperspektivet kan på en forhåpentligvis uproblematisk måte (siden denne formuleringen virket å være av det mykere slaget) sammenfattes som : ”..en erkjennelse av at vi lever i et samfunn hvor menn som gruppe systematisk har mer makt og innflytelse i samfunnet enn kvinner som gruppe, og at kvinner følgelig blir underordnet menn på mange av livets områder” (Angen & Kvamme i innlegg til *Klassekampen* 10 juni 2005). Det er altså snakk om en erkjennelse av at vi lever et patriarkat, hvor patriarkatet defineres i tråd med denne erkjennelsen. Snur man og vender litt på kjønnsmaktperspektivet ser man et slags paradoks. Følger man kjønnsmaktperspektivet gjør samfunnet en maktfordeling mellom kjønnene før kjønnene fødes inn i verden, så å si. Kjønnsmaktperspektivet i seg selv derimot gjør en maktfordeling mellom kjønnene før kjønnene ”fødes” inn i empirien. Implikasjonene som virker å ligge i kjønnsmaktperspektivet, og som man kan si har konsekvenser for vektleggingen av menns opplevelsesverden i forskningen, er at (a) kjønnsdiskriminering så og si utelukkende er diskriminering av kvinner, (b) at diskrimineringen rammer alle kvinner, og (c) den utgår fra alle menn. Samtidig som at dette perspektivet gjør alle kvinner til ofre, uniformeres også mennene, og reduserer menn til ”dem”, og ”dem” står da i relasjon til ”oss” kvinnene. Når man ønsker å studere reproduksjon av maskulin gift kjønnssystemisk, som tvert imot fordrer at man fører menn og kvinners liv sammen igjen, er det tydelig hvor lite konstruktivt dette perspektivet er. Kjønnsmaktslogikk, i sin reneste og mest selverkjente utgave i form av kjønnsmaktperspektivet, er ikke helt ukontroversielt. Forfatteren og den selverklaerte feministen Susanna Popova (www) hevder at kjønnsmaktperspektivets dominans et problem for forskningen. Hun mener at et ensidig fokus på kvinners underordning gjør at andre perspektiver ikke utforskes. I svensk medieoffentlighet har feministiske perspektiver fått større gjennomslag enn i Norge, både når det gjelder politisk innflytelse og posisjon i akademien. Dette har blant annet ført til at den såkalte ”kjønnsmaktsordningen” er blitt et rådende perspektiv i den offentlige svenske likestillingsdebatten. Popova hevder videre at kjønnsmaktperspektivets dominans er til hinder for kritisk forskning og fører til at forskningen blir politisk styrt. Jeg antar at hva her som menes er politisk initiert forskning, ikke politisk drevet forskning. Popova (www.) hevder at problemet er at teorien om kjønnsmakt bare kan bekreftes og aldri avkreftes, og perspektivet hindrer svenske kjønnsforskere å se hva svenske kvinner er opptatt av. At perspektivet legger føringer på hva det skal forskes på; føringer som følger elitefeminismens retningslinjer, og som medfører at deler av kjønnsforskningen blir uinteressant for kvinnen i gata. Radikalfeminisme blir av Popova forstått som en ide og teori om at kvinnen er underordnet mannen, og at denne forestillingen overstyrer den feministiske forskningen. Hun hevder også at

kjønnsmaktperspektivet ligger til grunn for mesteparten av kjønnsforskningen i Sverige, som også har et eget statlig organ: *Nationella genussekretariatet*, som skal sørge for at kjønnsmaktperspektivet blir ivaretatt av forskningen, selv om dissens finnes også her. Hun hevder at det blir produsert forskning på løpende bånd som bekrefter tesen om kjønnsmaktordningen – uten kritisk refleksjon. Popova (www.) har blant annet også kritisert Hanne Haavind som i 1988 mente å finne en ny trend. Det var fortsatt slik at kvinner underordnet seg menn, men siden det hadde blitt et ideal om likestilling mellom kjønnene hadde begge parter interesse av å skjule undertrykkelsen. Haavind kalte det et ”underkastelsesspill”. Popova (www.) virker å være svært kritisk til slike tolkninger siden de står i fare for å bli selvbekreftende, på samme måte som psykoanalysen. Jo mer du forneker din egen sykdom, jo sykere er du. Popova (www.) mener det er et stort problem at kjønnsforskere fortolker kvinner som ikke føler seg diskriminert som offer for patriarkalske strukturer. Et overdrevet fokus på strukturer, står dessuten i veien for at forskningen klarer å behandle mennesker som individer (Popova, www).

Kjønnsmaktperspektivet favner førforståelsen i en politisk styrt og initiert forskning, men begrepet kjønnsmaktlogikk forsøker som sagt i tillegg å være sensitiv for at denne typen forskning kan ha influert kjønnsforskning indirekte. Når jeg bruker begrepet kjønnsmaktlogikk sikter jeg til et teoretisk utgangspunkt og en type kjønnsforskning som enten består av, eller som ufrivillig kan være influert av en litteratur og forskning man kanskje kunne kalle kjønnsmaktperspektivet parret med aksjonsforskning. Begrepet er en kritikk av fortsatt generalisert bruk av begrepet ”patriarkatet” i kjønnsforskningen, og til en type forskning på, og forståelse av kjønn der man allerede i starten har delegert makt mellom kjønnene. Spesielt gjelder dette hvis formålet med forskningen er å generere ny kunnskap

8.0 Kjønn som system.

8.1 Relasjonelle konsekvenser

Jeg har valgt å se på kvinnen som en rasjonell aktør, snarere enn som en passiv skikkelse fanget i en patriarkalsk struktur. Slik mener jeg kvinnen kan etableres som en deltager både i det makrososiologiske og mikrososiologiske. Det vil være sosiologisk interessant å se på kvinners handlingspotensiale i større grad, fordi det da vil være mulig å kanskje avdekke potensielle blindsoner i en kultur som produserer og reproducerer selvdestruktive menn. I flere av studiene og eksemplene i denne oppgaven (kapittel 1, 7, 8), er kildene til giftig maskulinitet gjerne ”kulturen”, ”mannsverden”, ”samfunnet”, markedet, og ”gutteklubben boys”; en slags selvforsterkende mekanisme i sving, i form av en ond sirkel (Bird 1996, Lorentzen 2004, Teigen & Engelstad 2005, Turner www, Holter 1980, Holter 1989, Holter & Aarseth 1993, Kimmel 1987, Petersen 2002). Andre er mer deterministiske, og ser på det som i menns ”natur” (Sommers 2000). Her har derimot kvinners trygghetssøken tilsynelatende vært et fenomen som har etablert seg som en mulig bidragsyter til reproduksjon av gift. Hva slags parforhold skaper dette? Kvinners trygghetssøken kan ha en konserverende effekt på et gjensidig undertrykkende kjønnssystem ved å vanskeliggjøre mannens exodus fra en maskulinitet som krever evne til sosioøkonomisk dominans over andre menn og kvinner. I kapittel 4 skisserte jeg opp et mikrofundamentalt kjønnssystem som besto av kjønn som to gjensidig avhengige parter, hvor et definerende trekk var konkurranse innad kjønn, og samarbeid på tvers av kjønn. Konkurransen innad kjønn undergraver det ene kjønnets mulighet til å tilrøve seg kontroll over dette kjønnssystemet fordi den indre konkurransen undergraver grunnlaget for samarbeid innad kjønn. Den gjensidige avhengigheten på den andre siden tvinger frem et samarbeid på tvers av kjønn, og danner grunnlaget for et kjønnssystem. Kjønn fragmenteres innad på grunn av konkurransen innad om å maksimere sitt byttepotensiale hos det annet kjønn, som på sin side delvis dikterer kriterier for dette byttepotensialet. Fragmenteringen av kjønn innad gjør at dette systemet er fundert i det mikrososiologiske. Det som videre befester dette som en system, utover den gjensidige avhengigheten på tvers av kjønn, er at dette byttepotensialets kvalitet ikke er identisk for kvinner og menn; dvs at kjønnsidealene som skapes i dette mikrofundamentale kjønnssystemet tilsynelatende også i dag er forskjellige langs dimensjonen ”kjønn”. Dette kjønnssystemet viser kjønn i et sosiologisk samspill, på en lignende måte som det sosiobiologiske samspillet. Likevel tar dette kjønnssystemet ikke med seg determinismen eller de konserverende elementene til sosiobiologien. Altså blir dette kjønnssystemiske perspektivet ikke et perspektiv som dekker over en mulig kjønnskonflikt, men et perspektiv som åpner opp for et annet kjønnssamarbeid og en annen kjønnskonflikt, og hvor alt fremdeles er åpent for forhandling. I stedet for konkurranse mellom kjønn, finnes også konkurransen innad kjønn. I

stedet for samarbeid innad kjønn, finnes samarbeid på tvers av kjønn, i et sosiologisk samspill. Det er i et kjønnssamarbeid at kjønnsidealene må skapes, reproduseres og validiseres, og dette legger sannsynligvis føringer i neste omgang på hva slags parforhold som skapes. Byttepotensialet ”pen”, kan sies å stå i en kjønnsmarkedsrelasjon til ”trygg”. Mannen ser etter ”pen” (Holter 1980, Buss 1989, Buss & Barnes 1986), og kvinnen ser etter ”trygg” - i vid forstand. På samme måte som mannens jakt etter ”pen” knyttes til kvinnelig undertrykking i dette kjønnssystemet, kan kvinnens jakt etter ”trygg” knyttes til mannlig undertrykking i dette kjønnssystemet. Systemperspektivet får frem konturene av hva som kanskje kan være kvinnens bidrag til en giftig syklus i kjønnenes liv. Dette trenger ikke å være et null-sum spill – mannen trenger ikke nødvendigvis besitter den makten kvinnen ikke har, for det finnes sannsynligvis handlingstomrom for både menn og kvinner å manøvrere i. Spørsmålet er hva som vil fasilitetere en endring fra, og hva vil konsolidere maskulin gift. På forsiden av avisen *Dagbladet* sto det i går (20.03.2006): *”Tving mennene til lengre pappapermisjon!”*. Hvordan skal man forstå en slik ytring, hva menes egentlig? Kvinnens søken etter trygghet kan være en giftig feminitet som er skadelig både for menn og kvinner, på samme måte som en giftig maskulinitet. Slik sett kan man løfte både kvinnens og mannens systembidrag opp på strukturnivåer og si at innenfor ”patriarkatet” lever ”trygghetsnarkomaniet”, vice versa. En endring av det ene, vil kunne kreve en endring av det andre, og de vil kanskje forsøke å opprettholde hverandre. Det finnes kanskje en opplevd trygghet for kvinner i ”patriarkatet”. Man kan kanskje si at et av biproduktene til dette mikrofundamentale kjønnssystemet, er produksjon av kjønnsgift, kanskje som et slags avfallsstoff. Dette vil kunne være et resultat av den konkurransen hvert kjønn stimulerer til på tvers av kjønn. Subjektet risikerer å miste seg selv ved å gå for langt inn i det andre kjønnets perspektiv på seg selv, og lar seg slik objektivere. Simone de Beauvoir gir en beskrivelse av denne ”kollaboreringen”, som hun kaller det, fra en kvinnes perspektiv:

”Man wants woman to be object; she makes herself object; at the very moment she does that, she is exercising a free activity. Therein is her original treason” (McCall 1979 s 212).

Undertrykkende elementer i kjønnsidealet ”pen” er det skrevet en del om. De undertrykkende elementene i kjønnsidealet ”trygg” er det skrevet mindre om, og jeg biter meg merke i en grunnleggende uforenlighet mellom idealene ”trygghet” og ”frihet”. Som sagt har trygghet en forside og en bakside, og det virker som om kjønn står på hver sin side her

8.2 Trygghet og frihet.

På mottagersiden av trygghet, studerer Simone de Beauvier en kvinnes ”kollaborering” med det maskuline innefor Sartres perspektiv på selvets ambivalente forhold til frihet, noe som både er fryktet og ønsket. Opp mot den vanskelige selvbekreftelsen/hevdelsen, lokkes kvinnen av et løfte om trygghet, som ikke tilbys mannen. Hun ledes til å tro at hun ikke trenger å skape sin egen fremtid gjennom egne handlinger. Hennes plassering, i form av giftemål og reproduksjon, vil ”skje” henne. Hvis hun aksepterer denne rollen (til ”den Andre”) så oppgir hun sin frihet (sine transcendentale muligheter, min merk), men hun føler seg også trygg i forhold til farene ved frihet. Feminiteten er et speilbilde av at hun vil bli tatt vare på, ikke bare økonomisk, men absolutt. Disse elementene i en kvinnes situasjon oppfordrer henne til passivitetens gleder, og til å unngå frihetens risikoer og utrygghet (McCall 1979). Hvis man så går på baksiden av trygghet, til mannen som skal tilby kvinnen denne passive livsstilen, ser man også hvordan trygghet forholder seg til frihet. For noen uker siden var jeg på en utstilling av kunstneren og modernitetskritikeren Tom Sachs. Jeg dvelte ved ett av hans verker: *Prada death camp*; en miniatyrversjon av konsentrasjonsleiren Auschwitz/Birkenau, laget av emballasje fra varer fra det eksklusive og prestisjetunge italienske motehuset *Prada*. Uten å gå for langt inn på dette kunstverket, så gjør Tom Sachs seg her – blant annet, noen tanker omkring fellestrekkene mellom ”fashion” og fascisme. Det er her snakk om uniformering av individet, å gjøre lik; det ligger forøvrigt også i selve begrepet uni-form. Her peker blant annet Tom Sachs på hvordan klær kan virke uniformerende, og slik selvutslettende på individet. *Prada* er uniformering av en gruppe, sannsynligvis en kondisjonert statusgruppe. Generelt er ”fashion” kanskje mer nådeløs, for eksempel i skolegården. I fascismen utslettes individet i forhold til staten (Griffin 1995). Klær kan også fungere på en selvutslettende måte, og når vi tenker på ordet uniform i dagligtale, er det gjerne militæruniformen man ser for seg. Are you an individual? er både et spørsmål, et skjellsuttrykk og en advarsel om utestengelse amerikanske rekrutter kan motta når de gjennomgår opptaksprogrammet til *US Marines*. Det riktige svaret rekrutten bør gi veldig fort er et klart nei. Fascismen er også gjerne militaristisk, og forkaster konsepter omkring individuelle rettigheter (Griffin 1995). Militæret har ikke bruk for individer, og på samme måten som militæret - et typisk mannlig (trygghetsproduserende) felleskap, bærer produksjonslivet - et annet typisk mannlig (trygghetsproduserende) felleskap, på visse likhetstrekk. Fascismen har bare bruk for såkalte teamplayers, på samme måten

militæret bare trenger teamplayers. Det samme gjør produksjonslivet. Foruten militæruniformen er vel den mest typiske uniformen samfunnet har konstruert ”saklighetens grå dress”, som Holter (1980) formulerer det, og produksjonens uniformering av menn er et fenomen kunstnere har harselert med i lange tider - kanskje på sitt mest lyriske gjennom på musikkgruppa *Pink Floyds* album, *The Wall* (1979), og på sitt mest visuelle gjennom filmatiseringen av samme album (Parker, 1982). Her lages dessuten relativt klare koblinger mellom George Orwells *Nineteen Eighty-Four* (1949/1989) – en litterær skildring av en futuristisk og fascistisk helvetesvisjon, og menn som er fanget og uniformert av produksjonslivet. Å være ”a brick in the wall”, handler om å ha same profilen som alle de andre mursteinene for slik å passe inni veggen, for å skape en større ”organisme” om man vil. Denne veggen kan være både samfunnet generelt, og produksjonslivet spesielt, alt etter som, og dagens dynamiske organisasjoner er intet unntak. Uken etter Tom Sachs utstillingen, blir jeg gjort oppmerksom på et utspill fra politikeren Carl I Hagen, hvor han etterlyser en strengere kleskodeks på stortinget; at man burde gå med dress og slips. På *Aftenpostens* blogg kunne Carl I Hagen fortelle at slipset virker tillitsvekkende og viser respekt for befolkningen, og gir en følelse av trygghet. Mannens uniform - den grå dressen, er ikke bare en produksjonsuniform, men også en trygghetsuniform, og denne tryggheten handler om å ha den rette profilen. Den grå dressen signaliserer klart og tydelig; her finnes en teamplayer, en som passer inn. At partiet som Carl I Hagen fronter har blitt karakterisert av enkelte nettsider som grensende til fascistisk, er bare en artig bonus i dette eksempelet. Fascisme og trygghet har den samme koblingen som fascisme og frihet har. Man underkaster seg en sterk leder i tider med forfall og usikkerhet, og gir da gjerne opp sine sivile rettigheter; prisen å betale for trygghet og forutsigelighet. *The patriot act*, som ble innført av Bush administrasjonen som følge av terrorangrepene er et eksempel på dette, en lovendring som gir myndighetene mulighet til omfattende overvåkning av befolkningen. Produksjonen kan karakteriseres som en krig mellom markedsaktører, eller organismer bestående av flere individer, i sin reneste form anomisk, og risikohåndtering er en av hovedgeskeftigelsene til markedsaktører. Studier har vist hvordan en arbeidstakers posisjonering i markedet i stor grad avhenger av personens evne til å minimere risiko. For eksempel blir en høy stilling i markedet/organisasjonen/”organismen” vurdert ut fra hvor kostbart det vil være å feile i denne funksjonen. Slik blir det hovedsaklig en trygghetsvurdering som blir lagt til grunn når man trenger å fylle høyt kvalifiserte stillinger (Petersen 2002), ikke hvorvidt personen er spesielt visjonær eller unik på andre måter. Dette setter en påstand om at mannens hittil privilegerte tilknytning til produksjonen utelukkende er en slags kilde til frihet, i det minste i et litt gråere

lys. Forøvrig er det kanskje også arbeidslivets ”trygghetsnarkomani” som devaluerer kvinner som arbeidstakere, fordi potensielle mødre representerer en potensiell risiko (Petersen 2002). Ser man gruppebilder av maktmennesker hvor det også gjerne er en og annen kvinne med, er det ofte et bissart skue. Mennene står som en samling kloner, mens de få kvinnene ofte har veldig fargesterke drakter på seg. Landets tidligere statsminister, Gro Harlem Brundtland, står friskt i minne, i en nærmest signalrød drakt etterfulgt av et kobbel grå dresser, med media i hælene. Det virker som om kvinner ikke følger samme signalsystemet som menn følger her. For mannen handler det kanskje om å signalisere at: her kan ingenting gå galt, her utvises selvkontroll, her finnes det ikke uforutsigelig individualisme eller idiosynkratiske holdninger og meninger m.m. En medierådgiver på den andre siden ville sagt at rødfargen til Gro Harlem Brundtland signaliserer styrke, autoritet, selvsikkerhet og trygghet m.m. Hvorfor denne forskjellen? For mannen blir det å signalisere trygghet nærmest et ikke-signal. Ikke at: her er noe riktig, men at: her er ingenting feil. Dette står i sterk kontrast til klesstrategien til maktkvinner, hvor man skal være så synlig som mulig. Kanskje det har noe med den samme kulturen som sier at kvinner defineres ut fra utseende, mens menn defineres ut fra innseende? Jo mindre avvik fra dette genrelle mønsteret jo bedre, jo tryggere. Den trygge søker jo nettopp å prestere innenfor systemet, ikke å forholde seg refleksivt *til* systemet. Dette er den revolusjonære, den unike og visjonære. Den grå dressen blir således et signal om at her handler det om å være pen inni seg. Man dyrker konformiteten sin, ens evne til å passe inn, å ikke lage bølger i dammen, så og si. Mannen blir det kjønnnet som skal produsere og tilby trygghet, og produksjonen blir mannens arena, en arena som ikke trenger individer, bare teamplayers. Slik sett blir kvinnens signal om at hun ønsker en mann som både har og er ”trygg(het)”, samtidig et signal om at hun ønsker seg et eksemplar innefor en kategori. Ikke noe unikt, men snarere et high-performance eksemplar innefor kategorien ”trygghetsprodusent”. Trygghetens materialitet har både en fysikk og en ”væremåte”, men kobles på alle måter til prestasjoner, og i særlig grad til produksjonen, som en hovedkilde til bytteverdien ”trygghet”. Produksjonen blir mannens arena for synlighet og konkurranse innad kjønn, og som graderer mannens bytteverdi på tvers av kjønn i kjønnssystemet, utifra hans evne til å gjøre ”trygghet”. Dette kan ses på som analogt kvinnens utseende, som blir hennes arena for synlighet og konkurranse innad kjønn, og som graderer hennes bytteverdi på tvers av kjønn i kjønnssystemet ut fra hennes evne til å gjøre ”pen”. Man kan velge å se på ”pen” og ”trygg” som to kjønnskapitaler med lik valør, men det finnes noe kvalitativt forskjellig mellom de to. Den mest åpenbare forskjellen er at ”trygg” ikke forholder seg til en ”ren observasjon” av den andre slik som ”pen”. Snarere er det snakk om en persepsjon. ”Trygg”

oppstår ikke som følge av en prestasjon ”i den andres øye” (beauty is in the eye of the beholder) slik som ”pen”. Snarere oppstår persepsjon av ”trygg” som et resultat av en prestasjon gjort i samarbeid med et annet sted, og vurdert og gradert av en annen instans i tillegg til kvinnen som persiperer, nemlig produksjonen. ”Trygghet” forholder seg da ihvertfall til to systemer, i motsetning til ”pen”, som bare forholder seg til kjønnsystemet. ”Trygghet” kobles til prestasjoner, og for å være trygg for kvinnen, må mannen også være trygg for produksjonen. Dermed, for å prestere innenfor kjønnsystemet, må mannen, i motsetning til kvinnen, også prestere innenfor produksjonen; for dette kjønnsystemet i seg selv er verken ikke i stand til å skape eller vurdere denne kjønnskapitalen alene, selv om det produserer og reproducerer kjønnsidealene som hører til. Slik underkastes mannen også utvelgelseskriteriene til produksjonen, og dette systemet har kanskje noen idealer som kommer i tillegg til de individuelle vurderingene i kjønnsystemet kvinner kanskje gjør, ja idealer som kvinner kanskje ikke engang ser på som fordelaktige, men som ”trygghet” likvel forutsetter, siden ”trygghet” kobles til begge disse to systemene (kjønnsystemet og produksjonen). Det er kanskje også her en av trygghetens baksider viser seg: Krav om forutsigelighet; underkastelse til den større helheten; investering av tid; prioritering; være en teamplayer som sier ja til overtid og nei til ”pappapermisjon”. I kort et individ som er villig til å gi avkall på seg selv, et individ som er i stand til å utøve selvkontroll i ordets aller strengeste og bokstaveligste forstand; konformitet og pertentlighet. En som kanskje minimerer bedriftens risiko, men som maksimerer eksistensiell risiko, og som tar forutsigelige optimale avgjørelser som ikke skaper utrygghet i markedet. En som til enhver tid er klar over at bare et rykte om ”utrygghet” i en børsnotert bedrift, kan bety milliardtap på noen få sekunder. Dette er knapt noen overdrivelse. Mannen i den trygge grå dressen er ikke bare et symbol, men også et produksjonsikon. Analogt fasciststatens genese, der en befolkning oppgir sine individuelle rettigheter i sin søken etter trygghet, oppgir mannen seg selv i sin søken etter å besitte trygghet. Individet, slik det står overfor fasciststaten, skal infuseres med moralsk hensikt og heroisme ved å bli symbiotisk koblet til staten (Griffin, 1995), og mellom linjene her så er det snakk om et individuelt offer. Karrieremannen, slik han står overfor kjønnsystemet, skal også infuseres med ”morsalsk hensik og heroisme” ved å bli symbiotisk koblet til produksjonen. Også her er det snakk om et individuelt offer. Trygghet, diametralt til risiko og frihet, har muligens et fremmedgjørende og selvutslettende element ved seg, og det kan virke som at i den grad mannen klarer å penetrere inflytelsesrike rom, får han ikke lov å ta med seg hele sin person inn i dem, eller han blir nødt til å begå en selvutslettelse på veien. Produksjonen er knapt noe sted for mannlig transcens med mindre man velger å overse et enormt flertall av

menn. I jakten på standardbiografien, som en forutsetning for ervervelse av trygghet, undertrykkes kanskje mannen ved å måtte ofre sin innside til den større helheten han blir nødt til å gå inn i for å kunne tilby trygghet til kvinnen, og mye av denne ”profileringen” vil sannsynligvis være internalisert allerede før han entrer arbeidslivet. ”Pen” derimot, trenger ikke kobles til to systemer, og blir et kjønnsideal og en kjønnskapital som kan skapes, vedlikeholdes og graderes utelukkende i det mikrofundamentale kjønnsystemet. Dermed ligger ikke forholdene til rette for at kvinnen skal oppleve det krysspreset mannen her muligens opplever. Hennes selvutslettelse kan kanskje kobles til hennes kilde til trygghet, nemlig mannen, selv om denne koblingen har hatt en politisk agenda i mange år allerede, og kvinner har vandret ut i produksjonen i hopetall. Til en viss grad forventes det at kvinner skal ta en utdanning i dag, og gjerne jobbe, ihvertfall deltid. Likevel kan det sikkert diskuteres om mannsidealene som produseres i kjønnsystemet har fulgt med en tilsvarende justering. Dette er hva Christoffersen (2004) antyder med sin ”sosioøkonomiske status”, og som Anders Holm (in press) eksplisitt etterlyser; og som denne oppgaven med ”trygghet” kanskje gir et fenomenologisk perspektiv på.

8.3 Frihet og fremmedgjøring.

I den grad dette er et sosialt system, er det ikke et perfekt system, og når jeg sier at kjønn samarbeider på tvers, er dette med visse modifikasjoner. Begge parter søker trygghet, og trygghet har en pris; tilsynelatende frihet, eller mulighet for selvutfoldelse. Videre så virker det ikke å være mulig å få tilstrekkelig trygghet infusert i dette mikrofundamentale kjønnsystemet uten å koble det opp mot produksjonssystemet. Siden kjønnsystemet produserer et ideal om at det hovedsaklig er mannen som skal tilby trygghet, blir det hovedsaklig mannen som kobles opp mot produksjonen. Altså går det en trygghetstransporterende kjede inn i kjønnsystemet fra produksjonen hvor det er en pris å betale motsatt vei i hvert ledd; fra produksjonen via mannen til kvinnen. Kvinnen oppgir frihet til mannens relasjonelle vurderinger og får trygghet, som igjen oppgir frihet til produksjonens relasjonelle vurderinger og får trygghet. Noen uheldige konsekvenser av mannens kobling til produksjonen er at han blir nødt til å også svare overfor produksjonens utvelgelseskriterier, idealer og påvirkninger i tillegg til kvinnen og kjønnsystemet. Produksjonen kan ses på som et relativt anomisk system på samme måte som kjønnsystemet

- det vil si "mest mulig" og "best mulig", og som vil produsere og reprodusere idealer og mennesker som opprettholder og befester dette systemet. Disse idealene kan være i harmoni med kjønnsystemet, men noen idealer kolliderer nok også. Dette kan sikkert være noe av grunnen til at *Dagbladet* skriver "*Tving mennene til lengre pappapermisjon!*" (Dagbladets forside 20.03.2006), i en tid da menn tilsynelatende fremdeles blir oppfordret, av kvinner, til å la seg definere ut fra evne til å produsere trygghet. Også her kan man ane spor av en dobbelthet mannen kan være stilt overfor. Ved at han oppfordres av kjønnsystemet til å kunne tilby trygghet, men hvor det eksistensielle offeret dette krever, ved at mannen går inn i et selvutslettende system – produksjonen - ikke nødvendigvis anerkjennes av kjønnsystemet.

Produksjonen har sine avfallstoffer som blir liggende i kjønnsystemet, men kjønnsystemet produserer nok også sine egne. "Kollaborering", for å bruke Simone de Beauvairs begrep er noe de Beauvoir forbeholder kvinnen (McCall 1979), og kan ses på som analogt hva jeg tidligere beskrev som en kjønnsgift, eller et avfallstoff i kjønnsystemet, der det ene kjønn begår en selvutslettelse ved å gå for langt inn i de kjønnsidealene kjønnsystemet produserer; som subjektet i stedet for burde forhandle med. Hvis kjønnsystemet (som består av begge kjønn), produserer et kvinneideal som er pen/passiv, kan kvinnen begå en selvutslettelse ved å gå så langt opp i dette idealet. På samme måten kan mannen begå en selvutslettelse ved å gå for langt opp i idealet "trygg"/aktiv, når kjønnsystemet produserer dette idealet. Når jeg sier at samarbeidet på tvers av kjønn må sies å være med modifikasjoner, er dette fordi det er sannsynligvis kjønnsrelasjonen på tvers av kjønn som stimulerer og motiverer subjekter til å gå inn i disse idealene, og som kan forårsake at subjektet krysser den eksistensielle linjen, så og si, og mister seg i den andres kjønne blikk. Dette selvutslettende blikket kan sikkert være kvinners, men sannsynligvis også kollaboratørens blikk, som har internalisert dette verdimålet, og som bruker det på sine medmenn. Dette kan være et mikrointeraksjonistisk perspektiv på den forhandlingen subjektet er nødt til å gjøre med kjønnsystemet. Skillet kan kanskje belyses av elementer fra Jean-Paul Sartres eksistensialisme (Lloyd 1995). For Sartre er møtet mellom bevisstheter en maktkamp om subjektiv anerkjennelse. Maktkampen blir en kamp mellom konkurrerende "blikk". Hvis seeren er et "subjekt", blir den sette til "objekt". Hvis en person er oppmerksom på at han /hun blir sett, kan det aldri gi personen noen følelse av seg selv som subjekt. Gjennom denne opplevelsen blir personen ikke oppmerksom på seg selv som subjektivt vesen, men som et objektivert selv – "selvet-for-andre". Sartres poeng er at vi ikke kan objektivere et blikk rettet mot oss; vi har snarere en bevissthet om at vi selv blir iaktatt. Det er denne opplevelsen som danner basis for Sartres begrep om "den Andre". Det

blikket som skaper fornemmelsen av "den Andre", trenger ikke være "to øyeepler som ser på meg", og fornemmelsen av dette blikket skaper følelser som for eksempel skam. Siden blikket ikke trenger å være to "øyeepler", går dette blikket ut over de mannlige blikkene hos Holter (1980), og må forstås som noe som ikke trenger å være knyttet til "pen utenpå". Videre hevder Sartre at i det man erfarer seg som objekt for den andre, benektes ens transcendens, slik at man blir fastholdt som natur. Sartre koblet selv denne "natur" nært opp til "kjønn"; at man blir fastholdt som kjønn og ikke transcenderende subjekt. De Beauvoir på sin side, reserverer denne fremmedgjøringen til kvinner (McCall 1979). "Den Andre" fryser fast ens muligheter, og ved å benekte ens transcendens negerer den "Andre" ens frihet (Lloyd 1995). For Sartre blir transcendens en tilstand for et autentisk liv:

"There is no justification for present existence other than its expansion into an indefinitely open future. Every time transcendence falls back into immanence, there is a degradation of existence into the en-soi – the brutish life of subjection to given conditions – and of liberty into constraint and contingency(...) Every individual concerned to justify his existence feels that his existence involves an undefined need to transcend himself, to engage in freely chosen projects" (McCall 1979 s 210).

Videre virker det som om trygghet, eller frihet fra trygghetssøken, har en sentral plass i Sartres eksistensialisme:

"Å riskikere sitt liv er faktisk å vise at en er ubundet av den objektive form eller en bestemt eksistens – som ubundet av livet" (Lloyd 1995 s 132).

For Sartres slaveeksistens er livet umistelig, mens Herren, ved å sette livet på spill og utsette seg for døden, frigjør seg fra livet slik at han ikke lenger er innesperret av sin situasjons begrensinger (Lloyd 1995).

Simone de Beauvoir tar utgangspunkt i Sartres konflikt mellom bevisstheter og kutter Sartres eksistensialisme på tvers og holder frem et postulat hvor mannen alltid har sett på seg selv som den essensielle, som "Selvet", og gjort kvinnen til "den Andre". Simone de Beauvoir hevder (McCall 1979) at hvis "den Andres" eksistens er en trussel, er det ikke overraskende at menn skulle posisjonere seg som subjekt, og gi kvinnen status som "den Andre". Hos Sartre er to bevisstheter låst fast i en kamp mellom heftige kompromissløse blikk. Resultatet er

uvisst, selv om en av dem må gå under. I de Beavours anvendelse av denne modellen aksepterer kvinnen at hun er den objektiverte "Andre". Kvinner godtar sin egen objektivering og er godt fornøyd med ordningern og får trygghet tilbake (Lloyd 1995). Man kan videre si, med bakgrunn i kjønnsystemet, at mannen gjennomgår en lignende prosess overfor kvinnen, ved at han henvises til produksjonens blikk. Simone de Beauvoir var økonomisk uavhengig stort sett hele livet (McCall 1979), likevel virker det som om hun valgte å se kvinnen som underlagt alle menn, også de som ikke har en slik økonomisk frihet. For både de Beauvoir og Sartre er betingelsene for å være autentisk svært kompromissløse. Intet mindre enn faktisk deltagelse i "prosjekter" og "prestasjoner" duger. Bare i kraft av vond tro - hevder de Beauvoir, kan en kvinne innbille seg at deres forhold til menn gir dem del i transcendenzen (Lloyd 1995). De Beauvoir knytter immanens til hjemmet, og prosjekter er noe som foregår utenfor (Lloyd 1995) og videre så er transcendenzen et mannlig privilegium i følge henne. Riktig nok er de Beauvoir fra en annen tid, og kanskje menns fritidssysler på den tid var preget av "prosjekter" og "prestasjoner". Likevel er det lite sannsynlig at ikke det store flertallet av menn også da gikk til fabrikkene når de forlot hjemmet. Hvorvidt mannen reelt har mer fritid enn kvinnen kan sikkert diskuteres, men jeg tror ikke det å være mann kvalifiserer til et autentisk liv i henhold til Sartre. Hvordan kvinnen kan objektivere mannen forteller de Beauvoir om selv, dog i en litt annen sammenheng. I den grad mannen drømmer om å være gud, drømmer - i følge de Beauvoir, også kvinnen om at hennes mann skal være gud, og hennes største fristelse er å finne en mann som hun ser er overlegen. Men, samme hva drømmen er, og ulik gud, er mannen tilstede, og når hun ser begrensninger i hennes idol, føler hun seg sveket:

"A fallen God is not a man: he is a fraud" (McCall 1979).

Klarer han derimot å opprettholde fasaden, underkaster hun seg gjerne. Videre forteller hun om sine tidlige erindringer om hennes fremtidige mann:

"I should be in love the day a man came along whose intelligence, culture, and authority could bring me into subjection" (McCall 1979).

Hun rasjonaliserer dette kravet overfor menn ved å hevde at siden mannen tilhører den privilegerte parten, og i utgangspunktet har fordeler, vil hun kun være i stand til å respektere en overlegen som hennes like (McCall 1979). Kjønnsystemet setter transcendenzen og immanens i et litt annet perspektiv. Menneskelig trykksbehov, virker også hos Jean-Paul Sartre og

Simone de Bouvier å være en frihetsberøvende forbannelse, men med mindre mannen er økonomisk uavhengig - som de aller færreste er, kan heller ikke han plukke trygghet ut av luften, og må gå videre i trygghetens ærend, i stedet for å hengi seg til selvrealiseringsprosjekter. Produksjonen er ikke et slikt sted, tvert imot.

8.4 Kvinnelig trygghetssøkens mulige implikasjoner

Begrepene som har blitt ble presentert i oppgaven, som f.eks ”maskulin gift” og ”instrumentalitet”, mener jeg har fungert relativt bra og latt meg isolere og analysere en mykere maskulin destruktivitet som kan eksistere innenfor en vellykket moderne maskulinitet anno 2006, strippet for det patologiske og det gammeldagse. Måten kvinnelig trygghetssøken dukket opp i intervjuene, og hvordan dette kan forstås i forbindelse med en reproduksjon av maskulin gift slik jeg definerte den tidligere i oppgaven, har kanskje medført to ting: Kvinnen har blitt synlig på mikroplanet sammen med mannen, og videre kanskje blitt identifisert som medaktør i forhold til et vanskelig likestillingarbeid som tidvis stagnerer, tidvis regrerer (Nordisk Ministerråd, 2000). Videre har ”trygghet” blitt bygget opp under som et fenomenologisk og erfaringsnært begrep som det går an å forfølge videre og studere nærmere i kjønnsforskningen. Fokuset på samarbeid og system har også hatt noen forutsigelige konsekvenser. Giftig feminitet måtte også eksistere, og mye av oppgaven har vel handlet om å kunne identifisere hva denne delen kan være. Maskulin gift virker å kunne hente sin bekreftelse fra mange steder i kulturen, og da kanskje også fra kvinnelig trygghetssøken, der mannen på den ene siden blir fortalt at han bør gi slipp på en giftig tolkning av maskulinitet, mens på den andre vet at det vil få konsekvenser for ham som mann i kjønnssystemet. Jeg håper at jeg har klart å sannsynliggjøre dette gjennom en hypotesegenererende tilnærming, som kanskje gjør seg verdig videre vitenskaplige undersøkelser. Hos samtlige menn virket det å være en slags oppfatning om at det fantes forventninger til dem, og dette var forventninger som kunne karakteriseres som både giftige og kontraproduktive når det kom til en meningsfull likestilling mellom kjønn. Disse forventningene ble også opprettholdt av kvinner i stor grad i følge mennene, men ikke som et samlet budskap oppe i strukturen. I stedet virket det å være en forventning som fikk leve et videre liv mellom individer; en forventning som både kvinner og menn var veldig klar over, uten at de nødvendigvis koblet dette til tanker om likestilling. Menn ser også til kvinner for å finne ut hva en attraktiv mann er, ikke bare hverandre, og en

slik innsikt tilfører likestillingsprosjektet en ekstra arbeidsplass og enormt reservoar av endringspotensiale. Kvinnelig trygghetssøken kan være en av mange blindflekker i et likestillingsarbeid som ønsker å forlate talerstolen og gå ned blant folkemengden som står og hører på. Jeg vil påpeke at et systemisk perspektiv i seg selv ikke er originalt. I et idèdokument utgitt av *Nordisk Ministerråd* (2000) vises det til et perspektiv der et samfunn og et arbeidsliv som diskriminerer mot mennesker av ett kjønn, også ofte vil inneholde diskriminering av det andre kjønn. Når kjønn hindrer oss i å se menneskene, slår det ikke bare en vei, men begge veier. Dette kan forstås som en utvidelse av kjønns - og likestillingsperspektivet, som jeg tror er modent nok til å ta inn over seg et dialogisk perspektiv hvor man ikke bare tør å la mannen få være litt svak, men også lar kvinnen være litt sterk. Slik vil det bli lettere for menn ikke bare å ta likestillingsprosjektet seriøst, men også få lyst til å gjøre det til sitt eget. Det kan også være hva som må til for at man skal komme helt i mål. Enkelte ting peker mot et tilbakeslag når det kommer til menns syn på likestillingsarbeidet. Nyere studier tyder på at det å ha god inntekt som et maskulint ideal er blitt styrket det siste tiåret. Likestillingstiltak i arbeidslivet har ofte vært oppfattet som noe for kvinner, og også i en del tilfeller som noe mot menn. Menn får dermed rasjonelle grunner, også i en litt bredere forstand, til å si nei til videre likestilling, slik omlag to av tre menn gjorde på 90 tallet. Media og offentlig debatt kan gi inntrykk av at man har stor kunnskap om menn og likestilling i arbeidslivet. Det foreligger imidlertid lite samlet systematisk kunnskap der kjønns- og likestillingsperspektivet i menns forhold til arbeidslivet er fokusert. Det mangler koplinger mellom dette området, og menns forhold til familie og privatliv. Hovedproblemet i dag synes ikke å være menn som kun støtter likestilling i prinsippet, men manglende konkrete tiltak og løsninger ut fra menns faktiske situasjon og forventninger i arbeidslivet (Nordisk Ministerråd 2000).

Referanser

Andersen, H. (2001): "Funksjonalisme", i Andersen, H. og Bo Kaspersen, L. (red.) "Klassisk og moderne samfunnsteori" Kap. 14 i 2. reviderte utgave, København, Hans Reitzels Forlag

Beneke, Timothy. (1997) "Proving Manhood". Berkley, University of California Press.

Bergens Tidene. www.ba.no, publisert 29.09.2004,
<http://www.ba.no/nyheter/innenriks/article1268982.ece>

Bird, Sharon R. (1996, april) "Welcome to the Men,s Club: Homosociality & the Maintenance of Masculinity". *Gender & Society*, Vol, 10, No 2, 120-132

Birkelund, G.E & Goodman, L, E. (1987) "Birds of a Feather Flock Together – The association between Husband's and Wife's Occupations in Norwegian Two-Earner Families". I Grønmo og Henrichsen (red): *Society, University, and World Community. Essays for Ørjar Øyen*. Scandinavian University Press.

Bojer, Hilde (1993) "Ulønnet arbeid og samfunnsøkonomi". *Nytt norsk tidsskrift*. Universitetsforlaget 10 (3-4) 1993 ss. 336 – 340.

Buss M David (1989) "Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures". *Brain and behaviour sciences*, 12. 1-49.

Buss D.M & Barnes, M (1986) "Preferences in human mate selection". *Journal of personality and social psychology*, 50, 559–570.

Christoffersen, Mogens Nygaard (2004) "Familiens utvikling i det 20. århundre – demografiske strukturer og prosesser". Sosialforskningsinstituttet (Sosialforskningsinstituttets utgivelser) 04:07 København 2004.

Conan the Barbarian (1982) regissert av John Milnius.

Dagsavisen (2004) 29 september side 13.

Dasgupta, Ratuala (sist lest 07.06-2005) "Fight Club and High Fidelity: An Examination of Toxic Masculinity and Representation in Film and Litterature".
<http://www.athabascau.ca/courses/engl/591/essays/toxic1.html>.

Elster, Jon (1989): *Nuts and Bolts for the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press

Falling down (1993) Warner home video, regissert av Joel Schumacher.

Faludi, Susan (2000) "Stiffed – The betrayal of the American Man". H Aschehoug & Co, Oslo.

Gilligan, Carol (2002) "Med en annen stemme – psykologisk teori og kvinners utvikling" Gyldendal Norsk Forlag A/S, Oslo.

Griffin, Roger (1995) "Fascism". Oxford. New York. Oxford University Press.

Holm, Anders. Andersen, Signe Hald (in press) "Should I stay or should i go? – Hazard rates out of cohabitation". Department of Sociology, University of Copenhagen.

Holter, Øystein Gullvåg (1980) "Kjønnsmarkedet". Magisteravhandling, Universitetet i Oslo.

Holter, Øystein Gullvåg (1989) "Menn". Aschehoug & Co, (W. Nygaard), Oslo.

Holter, Øystein Gullvåg & Aarseth, Helene, "Menns livssammenheng". Ad Notam Gyldendal A/S, Oslo 1993.

Hilgard's Introduction to Psychology (1999), Daryl J. Bem, Edward E. Smith, Richard C. Atkinson, Susan Nolen-Hoeksema. Wadsworth Pub Co.

Kalmijn, M (1988). "Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends". Annual Review of Sociology 24, s 395-421.

Kimmel, Michael S (1987) "Changing Men – New Directions in Research on Men and Masculinity". Sage Publications, Inc.

Lehne, Gregory K (1998) "Homophobia Among Men: Supporting & Defining the Male Role". Lives. Ed. Michael S. Kimmel & Michael A Messner. Boston: Allyn & Bacon, 1998.

Lloyd Genevieve (1995) "Mannlig og kvinnelig i vestens filosofi" i serien "Cappelens upopulære skrifter". Cappelen forlag.

Lorentzen, Jørgen (2004) "Blikk på maskulinitet gjennom litteratur og film". Spartacus Forlag.

McCall Dorothy Kaufmann (1979) "Simone de Beauvoir, *The second sex*, and Jean-Paul Sartre" i tidsskriftet *Signs* første utgivelse 1979.

Nielsen, Harriet Bjerrum (2001) Utdrag fra Harriet Bjerrum Nielsen: "De indre fiender" – kjønn som psykologisk struktur 1.
http://kilden.forskningsradet.no/c17385/artikkel/vis.html?tid=1821within_tid=18092

Nordisk Ministerråd (2000) :24 "Kan menn? Menn og likestilling i arbeidslivet – et ide dokument". Nordisk Ministerråd, København 2000.

Orwell, George (1949/1989) "Nineteen Eighty-Four" London: Penguin.

Parker, Alan (2000) "Pink Floyd The Wall". The entertainment network, Sony music video. (Først utgitt I 1982).

Petersen, Trond (2002) "Likestilling i arbeidslivet". Tidsskrift for samfunnsforskning, Universitetsforlaget 43 (2) ss. 443-478.

Popova, Susanna (sist lest 2005) "Selvbekreftende forskning".
http://www.klassekampen.no/kk/index.php/news/home/artical_categories/...

Pink Floyd (1979) "The Wall". Harvest Records (Storbirtannia).

Singh, Davendra (2000) "Female judgement of male attractiveness and desirability for relationships: Role of waist-to-hip ratio and financial status". *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 1089 – 1101.

Singh, Davendra (2004) "Mating strategies of young women: role of physical attractiveness"
: http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2372/is_1_41/ai_114593248/print. Sist lest 25.08 – 2004.

Skjeie, Hege & Teigen, Mari (2003) "Menn imellom; Mannsdominans og likestillingspolitikk". Gyldendal Norsk Forlag.

Teigen, Mari & Engelstad, Fredrik "Flere kvinner – hvordan?", *Dagsavisen*, Tirsdag 23. august 2005.

The Weatherman (2005). Paramount Pictures, regissert av Gore Verbinski.

Hoff Sommers, Christina, Ph.D. (2000) "The War Against Boys : How Misguided Feminism Is Harming Our Young Men". Simon & Schuster.

Turner, Randell D (sist lest 03.06 2005) "Drug Free Kids: Why Fathers make a Difference".
http://www.counsellormagazine.com/pfv.asp?aid=Drug-free_Kids.asp.

Ugebrevet A4 (sist lest 24.05.2005)

<http://www.ugebreveta4.dk/smcms/ugebrevet/4766/6726/6749/6752/index.htm?ID=6752>

Weber, Max (1995): "Den protestantiske etikk og kapitalismens ånd". Oslo: Pax Forlag.
(Først utgitt i 1904/05)

Wolfe, Tom (1979) "The Right Stuff". Publisert av Farrar, Straus and Giroux.

Antall ord: 32649.